Hencsei Kálmán

Drága Nagysád, tudja mi a trén?

Hencsei Kálmán

Drága Nagysád, tudja mi a trén?

2006

Köszönet Maár Gyulának és Verasztó Lajosnak

Apám Hencsei Kálmán emlékének, aki három évet töltött orosz hadifogságban Szevasztopolban 1945-től 1948-ig.

ISBN 963 2299 76 0

Kiadja DOVER International Kft.
Felelős kiadó: Verasztó Lajos
Kivitelezés: Scriptor Kft.

Tartalom

I. Márkus Lillyke Őnagysága levelezése
1914–1917 11
Apró kis kedvességek, beszámolók a frontról

II. Czike Rózsika Úrleány levelei
1915–1918 31
Gyengéd érzések és sápadt arcú hírek a frontról

III. Találkozás ns. Moravek hadapróddal
1914–1916 61
Képzelődés vagy igaz történet?

IV. Heller Bernát Tanár Úrhoz írott levelek
1916–1918 85
…a buzdító soraiért, a megnyugtatásért…

V. Levelek Várnagy László hadapród őrmesterhez
1942 113
Aggódás, féltés

Előszó

Az I. és II. Világháborús frontot megjárt levelek gyűjtése során felfedeztem, hogy bennük **csodálatos emberi érzéseket – szerelem, féltés, félelem, aggódás – írtak meg a halált hozó időkben.** Minden levél egy korkép, a lelkiállapot egy pillanatfelvétele.

A levelek gyűjteménye az 1914 és 1945 közötti időszakban használt jellegzetes szavak és kifejezések gyűjteménye, archiválása is egyben, ami a népzenegyűjtésre emlékeztet.

Többször elolvastam 1–1 levelet, mert annyira élvezetesek és természetesek, apró kis életművek, ennyi maradt tőlük, belőlük … így írtak ők.

Amit szeretnék…

- Méltó emléket állítani az I–II. Világháború ismeretlen katonáinak, akik fiatalságuk legszebb, legtökösebb éveit áldozták fel.
- Felidézni a félelmet, azokat az érzéseket, megsejtetni azt a féltést, amit a távolban levő szeretőért, barátért, férjért, apáért, gyermekért átéltek és keresni ezen érzések, félelmek aktualitását, létjogosultságát a mai világban.
- Érzékeltetni, hogy a levél az információkon túl, milyen fenséges és mélységes érzéseket tudott közvetíteni azokban a halált hozó időkben.
- Felhívni a figyelmet a mai önző, öntelt világban arra, hogy volt már jó világ és jött rá böjt, mélyre zuhantak, akik magasan voltak.

Szereposztás

A főszerep a bakáké, a hadapródjelölteké, hadapródoké, a kadetteké, őrvezetőké, hadnagyoké, stb. A mellékszereplők az itthon maradt „szép kisasszonyok, kisasszonyjelöltek, őnagyságák”, stb.

A tábori postai lapok szövege kap elsődlegességet (dokumentumdráma) a drámában, ezek köré épülnek a színek. Az itthon maradottak bekapcsolása, az ő megszólalásuk köti össze a lapok tartalmát, a bennük leírt eseményeket.

Az itt megjelenő hősök történelmileg hiteles személyek, akikről szinte mindent megtudunk a tábori postájukból, tábori lapjaik elolvasása után rekonstruálhatjuk őket, személyiségüket.

Kicsi a melléfogás esélye, hiszen történelmileg hiteles eszközökkel, saját tábori postai lapjaikon, az ő általuk leírt szöveggel szólalnak meg.

Állandóan érezzük jelenlétüket, ők mozgatnak mindenkit. Minden róluk szól, a lapok, a környezet.

Korhű szövegek beépítése a darabba

A **népdalgyűjtők** feldolgozták, átdolgozták és bátran beépítették a gyűjtött anyagot műveikbe. Ezeket ezáltal széles körben megismerik és fennmaradnak az utókor számára.

A népdalfeldolgozás **mintájára**, de attől függetlenül is érdekesnek és szépnek tartom a hosszabb, levélből vett **eredeti szövegek változtatás nélküli beépítését** színműbe illetve színművet köréjük felépíteni.

A frontot megjárt levél (bármely irányban is haladt) minden változtatás nélkül, de némi átdolgozással is bekerülhet a darabba, az őt megillető helyre.

A korhű szövegek széppé, ízessé tehetik a színmű nyelvezetét.

A modernség abban van, hogy a régi nyelv eszközeit úgy használja, hogy modernnek hat, de mégis tükrözi kora hangulatát.

A szereplők

Ezek a szerencsétlen fiatalemberek olyan sokfélék (fizikailag, lelkileg, szellemileg, stb.), voltak bizonyos dolgokban, de egyek és azonosak voltak sok más tekintetben. Erre kell helyezni a hangsúlyt.

Sikerült 1–1 katona által írt több tábori lapból álló sorozatot megtalálni, amelyekből megismerhető a lapok írójának karaktere, a belenyugvó, szinte mindent fenntartás nélkül elfogadó személyiség, a másik végletet képviselő türelmetlen, a lázadásig eljutó alkat.

A két szélsőség között megjelennek mérsékeltebb egyéniségek is.

A lapok olvasása során nyomon követhetjük a katonák lelkivilágának változását (akár pszichikai tanulmány lehetne), ami hűen tükrözi a háború alakulását és a háborús évek múlásával a lelkesedés, a kifáradás, a csüggedés, a reménytelenség (mélypont), a türelmetlenség, a lemondó belenyugvás, az elégedetlenség, a bűntudat, a lázadás időszakait.

1. szín

Helyszín: Bécs, vagy bárhol a Monarchiában
Cselekmény: Ferenc József (hangja) bejelenti a háború kitörését

Császár hangja: *„Leghőbb vágyam volt, hogy az Isten kegyelméből még hátralevő éveimet a béke műveinek szentelhessem, és népemet a háború áldozataitól és terheitől megóvhassam.*

- -

Egy gyűlölettel telt ellenség üzelmei kényszerítenek, hogy a béke hosszú esztendei után kardot ragadjak Monarchiám becsületének védelmére…

- -

Ebben a komoly órában tudatában vagyok elhatározásom egész horderejének s a Mindenható előtti felelősségnek.
Mindent megfontoltam és meggondoltam.
Nyugodt lelkiismerettel lépek a kötelesség útjára.”

Narrátor: ... és kitört a háború, a népek egymásnak estek, mentek a frontra a magyarok, a románok, a szlávok, a szászok, a cigányok, a zsidók és az osztrákok, no meg a szerbek és a világ többi népei. Milyen operettnek indult! – a vidéki fiú útra kelt, hogy eljusson oda, ahova soha nem jutott volna el, túl a sok-sok szomszédfalun, városokon át egészen a Monarchia pereméig, vagy még azon is túlra Galíciába vagy a másik pereméig Isonzóba, Doverdoba, Taljánországba, meg „istentuggya hová”. Milyen egyformák és mégis milyen különbözőek voltak valamennyien! Milyen nagyszerűek, fiatalok, szépek is voltak ezek a fiúk! – Ezek a kadettjelöltek, kadettek, hadapródok, hadnagyok, batallionok és mind, mind valamennyien… és milyen szerelmesek, álmodozók meg hiszékenyek voltak mind, mind!

– ezért aztán mennyi kedves csacskaságot írtak!
– és ezért aztán menyire orruknál fogva vezették őket valamennyiüket a szép kisasszonyok, kisasszonyjelöltek, úrleányok, őnagyságák, önjelöltek!

Operettből tragédia… És nem is sejtették, hogy oda lesz az ifjúságuk…, hogy ez lesz az ifjúságuk.
Évek a DECKUNG-ban, álmok a FELDPOST-ban…

I. RÉSZ

Márkus Lillyke Őnagysága levelezése 1914–1917

2. szín

Helyszín: Márkus Lilly úrleány szobája, Kőszegen, a Király utcában.
Cselekmény: Vidám mulatság vége, búcsúzás, indulás a frontra.
Jelen vannak: Fröhlich hadapród, Köhler József hadnagy, Varga Kálmán hadapród, Géza, Udvardy Bandi, Szijártó Ernő, Doroszlay, Kutassy, Szabó Vilmos zászlós, Simon József kadett, Péczely Gyula zászlós és Lillyke barátnői, a kedves trécselő társaság…

Fröhlich hadapród: Lillyke! – a csókrot köszönöm, hazaküldöm emléknek.
Varga Kálmán hadapród: Az érmét és a láncocskát mindig magamnál tartom majd, a gyűszű véletlen nálam maradt, de azt most nem adom vissza… talán visszahozhatom Magácskának személyesen…
Lillyke: – Vigyázzatok magatokra, vigyázzatok egymásra! – írjatok, bárhol is vagytok, bármi is történik. Isten veletek! (elmennek a fiúk és a barátnők, Lillyke egyedül marad).
Lillyke: (önmagával beszélgetve mondja)
Mind elmentek, … most már csak maradt a remény … a szerencsés visszatérésben, Isten segítsen benneteket vissza! – Így legyen!

3. szín

Helyszín: Márkus Lilly úrleány szobája és katonavonaton, éppen a határon, Orlánál.
Cselekmény:

1. Postás érkezik Lillykéhez, levelet hoz Udvardy Bandi hadnagytól, Lillyke elkezdi olvasni a levél címoldalát.
2. Bandi folytatja, vonaton ülve, fennhangon „szavalja” azt, amit írt az elküldött levélben, Lillyke pedig vele szinkronban olvassa az éppen megkapott levelet, közben halk vonatzakatolás hallatszik, majd megjelenik az országhatárt jelző kő (a két szereplő két különböző színen, a fronton illetve otthon van, de összedolgoznak a szövegmondásban).

Lillyke: megérkezett az első hír, rózsaszín tábori postai levelezőlapon, már vártam…

Tábori posta 77.

Kelt: Lubotén, 1914. augusztus 10. délután 2 óra

Udvardy Bandi:

Kedves Lyllike! Most hagyjuk
el éppen Orlánál a szép
magyar határt - mély fohász
röppen el mindnyájunk ajká-
ról - a dicsőséges visszatérés
mély imája az Istenhez. Kézcsók: Bandi

4. szín

Helyszín: Márkus Lilly úrleány szobája és a fronton, valahol a „lengyelhon határán".

Cselekmény:

1. Postás érkezik, levelet hoz Udvardy György hadnagytól, Lillyke kinyitja a levelet és elolvassa a címoldalt.
2. Ezután Bandi elkezdi mondani a levél szövegét, mintha közvetlenül Lillykének mondaná. (A „lengyelhon határát" érzékeltesse egy lengyel nyelvű felirat, zászló vagy rádióhang vagy lengyel dal, zene… stb.).

Márkus Lilly: (a lap címoldalát kezdi olvasni)

Feladó neve: Leut.Udvardy György

Feladó czíme: Feldpost Nr. 77

TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP

Kelt: 1914. augusztus 30-án

Udvardy György hdngy: (kicsit fontoskodva, romantikusan)

Kedves Lillyke! Sokat nem irhatok magácskának - pedig tudom, hogy érdekelné. Azonban szigorú nagyon a cenzúra, úgy, hogy semmire másra mint ilyen lapra nem szabad írni. Annyit azonban megírhatok, hogy („szép!?") Lengyelhon határán ábrándozok két szép szempárról, amely

ábrándozást ágyúgolyók búgása tesz még romantikusabbá. Ilyenkor nem gondolok arra, hogy meg is lehet hallni, tehát nem hagyom magam zavarni gondolataimban - én mégis mindig, mintha valami talán a búgó golyók, azt zúgják fülembe, hogy „memento mori!" De egyúttal érzem, tudom, hogy valahol messze, Valaki az édes Anyámon kívül is imádkozik értem, s talán ez az oka, hogy késik a „mori"-m. Különben nagyon sok szépet lát erre az ember. A lengyel nők, gyönyörűek, a bogárkák azonban éhessek, mint az errefelé nagyszámban levő lengyel zsidók. Ha egyszer vissza találok térni ??? nagyon sokat mesélek majd Magácskának talán boldogabb körülmények között. Addig is írok majd - ameddig írhatok. Isten megáldja, az én Istenem szeresse Magát nagyon és hallgassa meg imáját. Kézcsók (talán az utolsó?): Bandi

5. szín

Helyszín: Márkus Lilly úrleány szobája és a front „egy szöglete" Suchánál
Cselekmény:

1. Postás érkezik, levelet hoz Fröhlich hadapródtól, Lillyke kinyitja a levelet és elolvassa a címoldalt.
2. Ezután Fröhlich elkezdi mondani a levél szövegét, mintha közvetlenül Lillykének mondaná (mondja is a téren át).

Márkus Lilly: (a lap címoldalát kezdi olvasni)
Feladó neve: Fröhlich hadapród
Feladó czíme: (nincs)
TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP
Kelt: Sucha, 1914. szeptember 5-én

Fröhlich: *A szép csókrot ezúton ismételten köszönöm annál is inkább, mert a sok virág között talált 2 árvácska képezte összes dekorációt, a tőbbit hazaküldtem*

Kézcsók
Fröhlich Sucha
914.IX./5

6. szín

Helyszín: Márkus Lilly őnagysága szobája és a soproni laktanya
Cselekmény:

1. Lillyke és barátnői vidáman trécselnek. Csengetnek, postás érkezik, levelet hoz Varga Kálmán hadapródtól. Mindannyian érdeklődve adják kézről kézre a rózsaszín tábori lapot. Még soha nem volt kezükben ilyen lap!
2. Varga Kálmán hadapród „távbeszélgetésbe" elegyedik Lillykével a soproni laktanyából frontra indulás előtt.

Márkus Lillyke: Varga Kálmán írt.
Kelt: Sopron, 1914. szeptember 23-án, Szerda
Varga Kálmán hadapród: (kezében tartja, majd forgatja a gyűszűt és kiemeli nyakából a láncon függő „kis" érmét, miközben szomorúan mondja azt, amit megírt levélben).

Hogy mulatnak Lilike? Ugye jól? Bizony mulatni, csevegni, trécselni csak könnyen lehet. Itt oly szomorú az élet! A kis érmet már az arra teremtett helyen őrzöm. A gyüszű a zsebemben van. Pedig vissza akartam adni. Talán még visszaadhatom. Ugye én csak jó fiú vagyok? A ilyen kedves kis leánykákról csak nem feletkezem meg. Megálljon az utolsó lapot is magához fogom küldeni a harctérről.

Márkus Lillyke: (a lányokhoz fordulva olvassa)
Mindnyájoknak üdv. és kézcsók Kálmántól

7. szín

Helyszín: Márkus Lilly őnagysága szobája és a soproni laktanya.
Cselekmény:

1. Márkus Lilly őnagyságát szomorúság tölti el az előző lap elolvasása után. A rózsaszín lap most is ott fekszik előtte az asztalon.

2. Varga Kálmán hadapród a téren keresztül üzen Lillykének, ami az elküldött borúlátó, szentimentális levél tartalma.

Márkus Lillyke: ismét Varga Kálmán jelentkezett.
Kelt: Sopron, 1914. október 7-én
Varga Kálmán hadapród:

A örömteljes viszontlátás után fogadja az utnak induló világverő Kálmán számtalan kézcsókját.
Igaz a kis láncocskát bizonyos esetben a maga cimére fogják elküldeni. Ellenkező esetben magam hozom vissza.
Üdv és kézcsók., mindnyájoknak
Kálmántól

8. szín

Helyszín: Márkus Lillyke úrleány szobája és hadiszálláson, Máramarosszigeten.
Cselekmény:

1. Lillyke aggódva kiveszi a levelet a postaládából és olvassa a címoldalt, ami nagy örömet okoz neki, Köhler Jóska írt. Lillyke azonnal felolvassa a lap teljes tartalmát is.
2. Jóska hadnagy az első harci sikerek utáni jó hangulatban társalog a körülötte levő jókedvű katonatársaival.

Lillyke: Hála Isten! – Köhler Jóska is írt – vajon mi van vele? (megfordítja a lapot és izgatottan olvassa)
Kelt: Máramarossziget, 1914. október 9-én

Kedves Lillyke!
Végre sikerül a harci jelentésemet ezennel átnyujtani. - Az első harcúnk október 6-án történt szerencsésen. Most

várjuk a további parancsot hogy merre
menjünk. Jól érezzük magunkat. A idő
télies esik a hó is a hegyek tele vannak szé-
pen fehérlenek. Jo volna Gezáról is
hirt hallani. - Kézcsók és szívélyes
üdvözlet igaz tisztelője

Köhler Jóska

Lillyke: (folytatja hangosan gondolkodva, Lillyke megpróbálja maga elé képzelni a havas hegyeket és önmagával beszélget…)
– Igen, a hegyek szépen fehérlenek, biztos, szebben, mint errefelé…, de sajnos ez nem körutazás, háború van…
– Szegény Géza, hol lehetsz? – írjál már te is! – kérlek…

9. szín

Helyszín: Márkus Lillyke úrleány szobája és a front egy „szöglete" Valahol-országban.

Cselekmény:

1. Lillyke a rózsaszín lapot tartja kezében, olvassa csendesen, Jóskával együtt (a női és férfi hang együtt)
2. Köhler Jóska hadnagy, mint aki „hangosan gondolkodik", olvassa az elküldött lap szövegét, közben naptárral kezében a napokat számolgatja, ezalatt „lődözés" hallatszik távolból

Márkus Lilly:

Kelt: 1914. november 2-án, Feldpost 354

Köhler József hadnagy: (tábori lappal kezében)

A harmadik kártyát is megki-
sértem eljuttatni. Jelentik, hogy holnap
már a tábori posta megkezdi a működését.
Igy egy ünnepnap lesz az, ha egy levél
érkezik, azt nem is 10-szer, de számtalanszor
fogom elolvasni. Most kiszámítom, hogy

mikor érkezhetik néhány kedves sor Magácskától? ami dupla ünnepet számít. - Még az oroszok csak fölöttem lődöznek s így jó egészségben leledzem! Kezeit csókolja és szívélyesen üdvözli Köhler Jóska

10. szín

Helyszín: Márkus Lillyke úrleány szobája és egy galíciai „villa".
Cselekmény:

1. Postás érkezik, levelet hoz Köhler József hadnagytól, Lillyke a címlapot olvassa.
2. Köhler Jóska társaságában látható a tábori borbély, *(fénykép mellékelve)* a kovácsból lett tábori szakács és egy sebesült katona, akik eljátsszák a levél tartalmát.

Márkus Lilly: (címoldalt olvassa)
Feladó neve: Köhler József hdgy.
Feladó czíme: Tábori posta 354,
M. Kir. 7. Tábori ágyus üteg
TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP
Kelt: Valahol Galicía, 1914. XI. 14-én

Nagyságos
Márkus Lillyke urleánynak
Kőszeg, Király utca
Vas megye

Igen! ... ezt Köhler Jóska írta…
Köhler Jóska: (olvas, beszél, meditál, meg, ami belefér a levél hangulatának érzékeltetésébe).
Kedves Lillyke! Ma kaptam hazulról az első posta küldeményt, 2 drb. Ez örvendetes hir után az első gondolatom, hogy az egyik Magácskától kapom s így a már rég nem olvasott kedves sorait ismét viszontláthatom. Egész biztos vagyok

hogy már a holnapi posta meghozza azt. Nagyon kíváncsi vagyok hogy is vannak s mit csinálnak kedves Lillyke. Mi már 4 napja itt egy nagyobb városkában töltjük az időt, amely már télies. A katonáink tábortüzet gyújtanak a magas hegyek tele ilyenekkel. Gyönyörködünk s egyuttal sajnáljuk a fiukat. E hó 6-án és 7-én nagy csaták voltak egész nap ágyúztunk. Az ütegünk szerencsésen kikerült csak néhány lovat veszítettünk. A többi ütegeknek sok sebesült és 2 halottjuk volt. Én is erős tűzben voltam mind a 2 nap. 2 schrappell is közvetlen mellettem csapott le szerencsémre nem robbant. Igazán Isten vagy kis Őrangyal őrizett meg. Ugyanakkor sok gyalogos kik be voltak osztva az ágyukhoz fedezetnek megsebesült. -

- -

Ilyenkor s mindig mikor gyalogost látok Géza jut eszembe s ugy sajnálom hogy nem nálunk vagy esetleg velem együtt szolgál. Bizom, hogy Isten segedelmével megmenekül jó egésséggel mert szegény gyalogságot oly sokszor nagy gyilkos tűz környékezi - Egyebekben normális életet élünk van egy villánk, amiből egy konyhát és szobát lakunk 3 ágy van, a többi a fődön hálózsákban. Szakácsunk pompás ételeket gyárt, ki civilben kovács s a fakemény készítményeivel kisératezik rajtunk. Ha még tegnap lett volna szerencsém kedves Lillykét üdvözölni nem ismert volna meg, mert akkora szakálom volt mind egy erdei Manónak, ahogy megérkeztünk előre, a borbélyunk szalonképes bajusztalan gigerlivé varázsolt. Ily változatok vannak nálunk. Napokban várunk fontos parancsot akkor bővebbet Kedves Lillyke kezét csókolja Kjóska

Lilly: (befejezi a lap olvasását)

Kedves Szülőinek szívélyes üdvözlet ill. kézcsók Választ várva, K.sorait türelemmel várja KJóska

11. szín

Helyszín: Egy kis kőszegi kávéház és valahol a galíciai illetve az olasz fronton.

Cselekmény:

1. Lillyke barátnőivel szomorúan, szótlanul kávézgatnak, de mintha hallanának valamit a téren át.
2. A galíciai illetve olasz frontról 3 különböző karakterű, de azonos érzéseket közvetítő rövid üzenetet küldenek Kőszegre az éteren át (a levél olvasása előtt minden katona bemutatkozik rangja szerint). (*Galíciában készült felvételek mellékelve*)

Szijártó Ernő: (első katona)

Szijártó Ernő önkéntes M. Kir. 18 gyalog ezred 6 század
Kelt: Zerkovitze, 1914. november 26-án, Tábori postahivatal 158

Egy orosz emlék lapot küldök s csak
annyit, hogy még élnek a ma-
gyarok! a muszka országba.
Kézcsókolja Szijártó

Varga Kálmán: (második katona)

Varga Kálmán zászlós, M. Kir. 18 honvég gyalog ezred 5 század
Kelt: Valahol Galíciában, 1915. május 21-én, Tábori postahivatal 50

Ismét bent Galíciában vagyunk, közel a Visztulához
a muszka után futunk.
Innen küldöm kedves mindnyájuknak
szívélyes üdvözletemet és kézcsókomat
Kálmán

Szabó Vilmos: (harmadik katona)

Szabó Vilmos zászlós, 1 honvéd gyalogezred
Kelt: Olasz front, 1915. június 10., Tábori postahivatal 14

Nem tudom, hogy Magától Lilike
nem kapok lapot, pedig szeretném tudni,
hogy megkapják e a lapot, kiknek irok.

Mi újság van Kőszegen? Itt nincs semmi különös. Jól vagyunk és ütjük az olaszokat. Kezeit csókolja

Vilmos

12. szín

Helyszín: Márkus Lillyke őnagysága szobája és valahol Galíciában a fronton (*felvétel mellékelve*).

Cselekmény:

1. Lillyke és barátnői gyászolnak.
2. Varga Kálmán zászlós elmondja a rossz híreket, a háborús tragédiákat.

Lillyke: Varga Kálmán levele, felolvasom nektek.

Kelt: 1915. február 23-án, Tábori postahivatal 50

Varga Kálmán: (téren át mondja el, amit leírt levélben)

Multkori levelem, illetve levelező lapom Iduskának szólt, amelyben tudattam, hogy Fröhlich meghalt. Doroszlay is hadifogságba került. Kutassy megsebesült. Én még megfogyva bár, de élek és küzdök. Imádkozzanak, hogy osztályrészem valami jobb sors legyen. Jó kedvem elveszett. Mulatni csak magukkal tudnék. De az idő, a sorskeze még rejteget számomra valamit.

Üdvözli és kezeit csókolja kedves mindnyájuknak

Kálmán

13. szín

Helyszín: Nagyságos Márkus Lillyke úrleány szobája a kőszegi házban és a laktanyai szoba Veszprémben.

Cselekmény:

1. Harctéri jelenetet ábrázoló 2 képeslap vándorol kézről kézre a barátnők kezében, amelyek Köhler József hadnagytól érkeztek.

2. Köhler Jóska büszkén magyarázza az elküldött képeslapokon látható harctéri gyakorlatokat, a gyalogos-kiképzést, ezek a „told előre” és „gyalogos kiképzés” katonáknak jelenetek képeslapon *(a képeslapok mellékelve)*.

Lilly: (mutatva a 2 lapot a hölgyeknek)
Nézzétek csak, úgysem láttatok még ilyent.
Kelt: Verszprém, 1915. március 9.
másik képeslap Kelt: Veszprém, 1915. március 18.

Köhler Jóska: (magyarázza a műveleteket a frontról a téren át)
Kedves Lillyke. Talán egy
kicsit kések is kártyámmal. Mint
azt én egyébként szerettem volna,
tüzérségi gyakorlatozást muta-
tok be a lap tulodalán, mikor a tüzelő
régi állást elhagyják s arra a vezény-
szóra „told előre” így viszik az ágyút addig
míg a kívánt helyre nem érkeznek.

A másik kép a szokásos gyakorlatozást,
az Mk 7-es tüzér bakák ki-
képzését ábrázolja, felada-
tuk, hogy jól ki legyenek képezve
mint gyalogosok is, a célt hogy
miért azt nem irhatom meg, no
de az ugy sem érdekelné. A Géza
irt, bővebben holnap

Lillyke: (átveszi a lap olvasását Köhler Jóskától, azt befejezi)
Kezeit csókolja Jóska

14. szín

Helyszín: Márkus Lillyke őnagysága szobája húsvétkor és a hadiszállás egy kis ócska galíciai házban.

Cselekmény:

1. Lillykééknél húsvétra készülődés, piros tojás és húsvéti üdvözlő lapok az asztalon, kezébe veszi a Varga Kálmántól érkezett tábori lapot.
2. Esik a hó, fúj a szél, „kriminális az időjárás" kinn a galíciai fronton, Varga Kálmán a Lillykének írt levelet olvassa.

Lillyke: Húsvét Valahol Galíciában.

Kelt: 1915. március 10. Tábori postahivatal 50

Varga Kálmán: (olvassa a levelet a távolból)

Lillyke! Kérésünk úgy látszik nem talált meghallgatásra, mert még mindig úgy vagyunk most mint régen. Elmult karácsony, itt van húsvét és nincs semmi új. Hogy múlnak a napok, Lillyke!? Nálunk rém kriminális az időjárás. Esik a hó fúj a szél, szóval rém hideg az idő.
Boldog húsvéti ünnepeket kiván kedves mindnyájuknak kézcsókkal

Varga Kálmán

15. szín

Helyszín: Márkus Lillyke őnagysága szobája és a hadiszállás Nagybereznán.

Cselekmény:

1. Lillyke kedvetlenül üldögél szobájában Kőszegen, a Király utcában.
2. Kálmán szomorú, reménytelen hangulatban panaszkodik Lillykének a téren át.

Lillyke: Varga Kálmán írt ismét, íme:

Kelt: Nagyberezna, 1915. április 6.

Varga Kálmán:

Lillyke Édes! szeretném az igért nyakéket személyesen átadni, de ez rém sok idő mulva lehetséges, ha ugyan lehetséges Most már szeretném postán elküldeni, de az sem megy.

Érzem, hogy el fog veszni. — velem együtt.
Ha valamikor sikerül megmenekülni, úgy kérem ezt a
lapot előmutatni. Beszélek róla egy alvó lény.
Különben most (először) pihenőnk van, tán 4 napig. A husvétot
itt töltöttük Nagybereznán még mi.

Lillyke! Hogy s miként mulnak napjaik?
Mondja Lillyke megkapta-e lapjaimat? Nem vár-
nak-e még bennünket haza? —
Ismét föleleveníténém az életet, igaz hogy
most már tán csak magam (Fröhlich nélkül) - térnék
vissza. Bizony már itt lehetne az a várva várt idő -

Lillyke írtam egy verset éjjel a táborban, ezt küldöm Magácskának,
Írja meg kérem, ha nagyon tetszett-e Magácskának.

Lillyke: (próbálja szavalni, kicsit giccses, szentimentális hangulatban)

Címe: Levél
Éjjel a táborban
Csendes az éj, mint a halál
Csak távolból hallik bagoly hujjogás
Lillyke! - most a harcos pezsdül!-
Éjszaka némul muszka támadás.
Megszokott élet! - bagoly hang jelzi.
Hangján az ellen hadba riad-
Szuronnyal várják … Töltött a fegyver.
Ma vérben fürödnek hős hadfiak. -
- . -
Ha bármi ugy jön. - Ébreszt a lárma
Most nem irok tovább verssorokat
Csattog a fegyver …Én köztük állok—
Visszavertük a támadó oroszokat
Szívélyes üdvözlet és kézcsók
Kálmántól

Lyllike: Milyen szép! Azt el is tudtam képzelni, hogy milyen a „bagoly hujjogás” – de azt nem, nem akjarom, hogy „vérben fürödnek”.

16. szín

Helyszín: Márkus Lillyke őnagysága szobája és a katonai szálláshely Nagybereznán.

Cselekmény:

1. Lillyke éppen befejezte a Varga Kálmán hadnagynak írt levelet.
2. Varga Kálmán máris válaszol Lillyke lapjára és mondja… mondja…

Varga Kálmán:

Kedves Lillyke! Ismét egy kellemes nap, a háboru egyhangusága között. Örömem végtelen volt mikor ezt a nevet láttam. Feladó: Lilyke! – és itt a lapja kezemben. Tán kapok most 14 nap szabadságot, amikor el-megyek ám Kőszegre. Vigyek más emléket is? Srapprelyt, gróbit vagy tán egy 30 1/2 ágyut is a kezébe? Jó lesz?

Lillyke: (befejezi a lap olvasását)

Számtalan meleg üdvözlet és igen igen sok kézcsók a viszontlátásig Kálmán hadnagytól

Kelt: 1915. május 6.

17. szín

Helyszín: Egy kis kőszegi kávéház és valahol a szép „olasz táj” határán…

Cselekmény:

1. Márkus Lillyke barátnőivel „kedélyesen töltik” a vasárnap délutánt a kávéházban, levelet írnak Vilmosnak és a bejáratnál levő postaládába dobják a megírt lapot.
2. Szabó Vilmos zászlós „beolvassa” az elektronikus sebességgel megérkezett levélre válaszlevelét az éterbe, hogy az eljusson azonnal Kőszegre.

Lillyke: …ha kész a levél, akkor megcímzem:
Szabó Vilmos
Valahol a „szép olasz táj határán”, Tábori posta 14.
Ott egy postaláda, máris beadom – talán előbb kapunk választ tőle.

Szabó Vimos:
A kedélyesen eltöltött délutánról küldött szíves megemlékezésért halás köszönet. Jól esik, hogy akkor, mikor legjobban érzik magukat, még akkor gondolnak rám. Különös újság itt nincs, az idő és a vidék nagyon szép.
Kezeit csókolja *Vilmos*
Kelt: 1915. június 17., Tábori posta 14

18. szín

Helyszín: Őnagysága Márkus Lilly kisasszony szobája és a Deckung bejárata a táblával.

Cselekmény:

1. Lillyke örvendezve olvassa és hallja a hírt a Lilly villáról.
2. Simon József kadett „szavalja” a levelet, kezében a tábla „Lilly villa” felirattal, amit éppen kifüggeszt a Deckunk bejárata fölé *(„villá”-ról készült felvétel mellékelve)*.

Simon József kadett: (mondja és közben eljátssza)
Kedves Lillyke! Több hete már, hogy itt vagyunk a fronton, átlag minden 6-7 dik nap máshol ütve, illetve vájva a földbe tanyát. Mert hát a lövészárok - háború egyik legfőbb foglalkozást adó ága a Deckung készítés. A Deckung az álló háborút folytató ember családi tűzhelye, otthona, menedékhelye, öröme, megnyúgvása. Különben e zord téli időben minden szabad idejét abban élik le a lobogó tűz mellett elgondolkozva távoli ismerősökről. Engedje meg, hogy legújabban elkészített úri lakom

(Deckungom) az általam a mai napon nagy ünnepséggel föltett táblát: „Lilly villa” viselje. Legalább emlék a látása naponta többször eszembe hozza, hogy de jobb volna most inkább Kőszegen valahol, mint itt - Kedves szüleit üdvözölve kezeit csókolja

Jóska

Kelt: 1915. november 25., Tábori posta 77

Lillyke: Te Jóska, hogy te mit ki nem találsz! - nagyon érted a kedveskedés módját. Nem bánom, hát legyen „Lilly villa” a fronton, ha ez neked örömet okoz.

19. szín

Helyszín: Márkus Lillyke uri leány szobája és a Deckung bejárata előtt *(felvételek mellékelve)*.

Cselekmény:

1. Lillyke néz ki az ablakon, még az újévi díszek maradványai a szobában, kezében a rózsaszín tábori lap Varga Kálmán hadnagytól.
2. Kálmán „elmondja levelét” a téren át.

Varga Kálmán hadnagy: (képzeletben Lillykéhez szól)

Lillyke, nagyon szépen köszönöm újévi jó kivánságait.
Megint elkezdődött egy év a fronton.
Mi ujság arra maguk felé Lilly? Hogy van a kis aranyos?
Mi csak szenvedünk!
Lilike! A lánc meg van, amikor ha hazamegyek viszem magammal.
Irjanak mi újság a politikában
Lesz - e már béke.
Kedves Szülőinek és Magácskának sok-sok üdvözletet és kézcsókot küld *Kálmán*

Kelt: Karánsebes, 1916. január 8.

Lillyke: Lesz-e már béke. Kedves Szülőinek és Magácskának sok-sok üdvözletet és kézcsókot küld Kálmán.

20. szín

Helyszín: Márkus Lilly nagys. úrleány szobája és a fronton Valahol, Deckungban, hadiszálláson

Cselekmény:

1. Lillyke szobájában szomorú a hangulat, a láncot és a gyűszűt hazaküldték, Kálmán nem hozhatta haza személyesen, mert elesett a fronton. Azokat forgatja, nézegeti, leteszi az asztalra, ezek már csak emlékek.
   Újra elolvassa Kálmán egyik korábbi levelét. Időközben a postás rózsaszín tábori lapot hoz. Lillyke izgatottan veszi kezébe a tábori lapot, amit egy új fiútól kapott
2. Péczely Gyula zászlós és Simon József kadett a Deckunkban üldögélnek, Péczely elkezdi olvasni levelét, „van önbizalma nőügyekben”

Lillyke: Kálmán elesett, egy éve írt utoljára.
A láncot és a gyűszűt nem hozhatta vissza személyesen.
Utoljára 1915. február 23-án írt: (Lillyke előveszi és újra elovassa Kálmán utolsó levelét).

Multkori levelem, illetve levelező lapom Iduskának szólt, amelyben tudattam, hogy Fröhlich meghalt. Doroszlay is hadifogságba került. Kutassy megsebesült. Én még megfogyva bár, de élek és küzdök. Imádkozzanak, hogy osztályrészem valami jobb sors legyen. Jó kedvem elveszett. Mulatni csak magukkal tudnék. De az idő, a sorskeze még rejteget számomra valamit.
Üdvözli és kezeit csókolja kedves mindnyájuknak
Kálmán

A jobb sors nem, de a balsors annál inkább beteljesült neki. Most itt ez a másik lap, Gyula és Simon írt… ők még élnek, nekik már sikerülni kell! – talán már vége lesz! – talán már béke lesz! (Péczely Gyula levele érkezik).

Péczely Gyula: (a frontról a téren át olvassa be levelét)

Kedves Lilly!
Kedves sorait sok hálás
kézcsókal megkaptam.
Hogy gondolhatta azt, hogy
elfelejtettem?! Én!! De
most nem akarok argu-
mentáló részletekbe bo-
csájtkozni, mivel már
megbocsátott mulasztá-
somért. Erősen foga-
dom, hogy ezután szorgal-
mas - író leszek.
Magát számtalanszor
csókolja:
Gyula
Kelt: 1917. április 10., Tábori posta 4

Simon hadnagy: (egy rövid üdvözléssel csatlakozik)
Én is: Simon hd

(I. rész vége)
1917

II. RÉSZ

Czike Rózsika Úrleány levelei
1915–1918

1. szín

Helyszín: Czike Imre, a Mayer áruház igazgatójának lakása Budán, Városmajor utca 31.

Jelen van: Molnár Károly, a Czike család: Imre bácsi, Lujza néni, fiúk Imre, lányaik Rózsika (Dódi) és Lujzika.

Cselekmény: Molnár Károly hadapródjelölt búcsúzik, indul a frontra. (néma, elbúcsúzó jelenet)

2. szín

Helyszín: Czike Rózsika nagyságos úrleány szobája Budán és a front Valahol Galíciában.

Cselekmény:

1. Postás érkezik, levelet hoz Molnár Károly hadapródtól, Rózsika kiveszi a levelet a postaládából, olvassa.
2. Molnár Károly nézegeti az éjszakai orosz támadásról készült fényképet *(mellékelve)*.

Czike Rózsika: Istenem! – de nagy öröm, hogy Károly írt.
Még soha sem kaptam levelet harctérről – ez az első!
Szokatlan, olyan nagyon rózsaszínű!
Gyere Mama! – hallgasd, felolvasom.

Rózsika: (felolvas)

Kedves Dódi!
Nézze csak jól meg a túl-
oldali képet. Valjon eltalál-
ja e (?) hogy mi akar lenni.

(Most Rózsika figyelmesen megfordítja a lapot, amelyen egy éjjeli támadás fényei láthatók)

Egy éjjeli támadás meg-
örökítve s elküldve a Dódi-
nak. Az orosz csinálta ezt
a szép tűzi játékot. Szebb

volt, mint egy Szt. István
esti rakétázás. A fekete éj-
szakában csak a fény és
hanghullámok kószáltak
s míg sokan vadul küz-
döttek mi az események
szinterétől 3 Km-re mint,
a tartalék hűséges szemlélői
voltunk történendőknek.
Ránk nem volt szükség.

Molnár Károly hadapród: (innen Károly folytatja a levelet)

Hogy miért nem irtam oly soká kedves Dódi azt csak úgy értené meg ha néma vizsgálója lenne a lelkeknek. Imrének tegnap irtam. 16.-án küldött lapjáért hálás kézcsók. Ha csak egyszer látná, hogy az üres kezű póstás bácsi milyen hangulatot kelt bizonyára nem kockáztatná meg a lapocskáján irt szavakat; „hogy nem szorul már az én vigasztaló soraimra, hogy talán már únalmasak". Nagyon rosszul esett Dódi, de még sem tudtam haragudni.

Rózsika: (olvassa az utolsó sorokat)

Kedves Mindnyájoknak sok szeretetteljes üdvözlet és kézcsók Károlytól

Kelt: 1915. VII. 23., Tábori posta 850

3. szín

Helyszín: Czike Rózsika nagyságos úrleány szobája Budán és a front, Valahol Galíciában.

Cselekmény:

1. Dódika asztalán sok virág, stb, születésnapját ünnepli barátnőivel. Postás érkezik, névnapi üdvözlő lapot hoz Molnár Károly hadapródtól.

2. Károly asztalnál ül és a naptárat böngészi, majd felvillan a szeme és gyorsan elkezd levelet írni, amit hangosan is elismétel, minden mondat után, mintegy ellenőrzi önmagát

Molnár Károly hadapród: (írja és olvassa levelét)

Kedves Dódi!
A Lujza néni és Dódi
lapját megkaptam. Nagyon szépen kö-
szönöm. Már számtalanszor akartam írni,
de vagy idő vagy lev.lap nem volt. Most
mind a kettőnek bővében vagyok s mind
ezekhez egy fontos körülmény járult.
Kis naptáramban meg-
találtam a Dódi nevét s így ha idő
nem lett volna úgy is kellett volna
szakítani, hogy legalább, ha
személyesen nem üdvözölhetem
e kedves napon, a távolból fe-
jezzem ki jó kivánataimat.
Adja az ég, hogy a jövő
aug 30-at békés családi körben ér-
hessük meg s szeretteink vissza-
térve kétszeres öröm ünnep
legyen. Imrét üdvözlöm

Rózsika: (befejezi a lapot)

S kedves Mindnyájuknak sok üdvözletet
és kézcsókot küld Károly
Kelt: 1915. augusztus 26., Tábori posta 350

4. szín

Helyszín: Czike Imre e. é. ő. Szak.vezető Budán egy postaláda előtt és a front Valahol.

Cselekmény:

1. Imre a megírt névnapi üdvözlőlappal kezében postaládát keres, bedobja a lapot, ami elektronikus sebességgel megérkezett.
2. Károly kezében a megérkezett névnapi üdvözlő lap és közben szóban válaszol Imre barátjának.

Molnár Károly hadapród: (hangosan mondja, ahogy írja a lapot)

Édes Öregem!
Névnapomra küldött jókivánatokat kedves mindnyájotok részéről nagyon köszönöm. Kérlek kedves Imre ird meg, ha be vagy osztva, hogy melyik harctérre mész s gondolom nem feledkezel meg a nagy harci vágytól égve arról sem hogy nékem küldjél egy-egy lapot nem csak addig míg itthon vagy hanem ha elmész a harctérre akkor is. 19-én küldött lapom nem tudom megkaptad-e? Hogy érzi magát Lujza néni és Imre bácsi? Lujzi, Dódi és Baba részéről küldött kedves megemlékezést köszönöm. Dodi lapját, melyet lapodon említesz öregem, legnagyobb sajnálatomra nem kaptam meg. Sok szerencsét előre is.
Ölel szerető barátod Károly

Kelt: 1915. XI. 6., Tábori posta 350

Czike Imre ifjú: Károly! – te még most is humorizálsz… hol a harci vágy?! – de ígérem, hogy írok, bármi történjen is.

5. szín

Helyszín: Őnagysága Czike Rózsika úrleány szobája Budán és a front Valahol.

Cselekmény:

1. Rózsika morcosan jár-kel a szobában és Gyurka lapja a kezében
2. Rákosi György fontoskodó okfejtése arról, hogy „jött-levél-nem-jött-levél”.

Rákosi György: (felolvas)

Kedves Dódi!
A Maga hosszú levelét rengeteg késéssel kaptam meg,
de azonnal válaszoltam ugy még hoszszabb levélben.
Itt mindent részletesen megírtam s remélem,
hogy ez véglegesen eloszlat minden félreértést is
én végérvényesen írhatom, hogy közöttünk ismét
szent a béke, amint mindig is az volt.
Külömben a Maga okfejtését én a teljes mértékben
átvehetem: mivel Maga azonnal ír és eddig egy
levél sem veszett el, én joggal gondolhattam,
hogy Maga nem írt.
Imre pedig a Maga őszinteségét, gondoltam,
hogy megírja, ha nem akar levelezni.
Igy tehát mindkettőnknek igazunk vala
s így egyikünk sem lévén sértve okunk sincs haragudni.
Tehát Maga is aláírja a meg nem tört békét?

Rózsika: (válaszol) Igen! – a békét aláírom, de a levél akkor is elveszett, higgyen nekem, kérem!

Gyurka: (folytatja saját levelét)

A levelet október 24.-én írtam, sajnálnám, ha elveszne.
Én is úgy írtam, ahogy éreztem és gondoltam,
talán szokatlanul őszintén is. Persze, persze
nagy változáson megy át az ember itt kint
olyan mérhetetlenül messze hazulról.
Itt olyan messze vagyunk keletre hazulról,
hogy a pesti idő szerint a nap ¼ 7-kor kel
s már ¾ 4-kor nyugszik ilyenkor november közepén.
Itt már havazott egy párszor s erős fagyban is volt részünk.
Gábortól ismét kaptam egy lapot, aminek nagyon megörültem.
Mindnyájúkat üdvözli a viszontlátás halvány reményével

Gyuri

Kelt: Russie 1915. november 15., Tábori posta 150

6. szín

Helyszín: Czike család lakása Városmajorban és a front, fedezékben (Deckungban).

Cselekmény:

1. Czike család Imre fiúkat készíti a frontra, Imre bácsi aggódik fia miatt, Rózsika néz ki az ablakon és meg-megszakítja Károly szövegét.
2. Molnár Károly hadapród a fedezékbe visszavonulva „mondja levelét" Rózsikának az éteren át. Mellette unatkozó katonák üldögélnek *(mellékelve)*.

Molnár Károly hadapród: (elkezdi olvasni a levelet)
Kelt: 1915. november 16., Tábori posta 350
Kedves Dódi!
12.-ről kelt aranyos lapocskáját megkaptam. Hálás kézcsók
érte. Előbbi lapja legnagyobb sajnálatomra úgy látszik tényleg elveszett, de most már úgy veszem észre rendesen működik a posta s a rábízott leveleket is pontosan fogja szállítani, melyeknek előre is nagyon örülök.

Rózsika: hát akkor Károlynak írt levelem sem érkezett volna meg? - ő hisz nekem. Gyuri pedig igazságtalan velem szemben, kételkedik, mindig csak argumentál.

Molnár Károly hadapród: (folytatja a „levél-mondást")
Csak hogy az öröm nehogy korai legyen.
Ami a fogadást illeti kedves Dódi azt bizony már megnyertem s ami a fogadás nyereményét illeti bőldogabb időben fogom elárulni Magácskának.
De nem tudom miért tett a Dódi egyik mondat végére kérdőjelet, melyik igy végződik; „hogy teljesíthessem majd?"

Rózsika: Jaj Istenem ! – csak nem ígértem valami teljesíthetetlen csacskaságot?

Molnár Károly hadapród: (folytatja a „levél-mondást”)
Sejteni sejtem, de nem tudom. Nagyon kíváncsi vagyok, hogy ki hívhatta fel telefonon Imre bácsit és érdeklődött az édes anyám címe után.
Kérem, írja meg, hogy Imre 21.-én melyik harctérre megy?
Gondolom mennyire lelkesedik az öreg. Most olyan (szép) nyúgodt életünk van tele únalommal. Kiverekedtük magunkat.
Egy pár nappal ezelőtt még próbálkozott a muszi, de próbálkozása csúfos kudarcot vallott s most visszavonulva jól megépített fődőzékeinkben pihenünk. Legközelebb, ha nagyon érdekli Magácskának lefogom írni, hogy hogy is néz ki a mi lakosztályunk meg hogy hogy is múlatunk itt az első rajvonalban. Gondolhatja előre is, hogy nagyon szerényen. Kedves Mindnyájoknak sok szeretetteljes üdv. És kézcsók Károly

7. szín

Helyszín: Czike Rózsika nagyságos úrleány szobája Budán és a Deckungban ill. kint előtte.

Cselekmény:

1. Rózsika kiveszi a rózsaszín tábori lapot a postaládából és hívja Lujza nénit, mamáját.
2. Molnár Károly hadapród katonatársai eljátsszák, amit a levélben megírt:
   – kártyázás és halk nótázás a Deckungban,
   – a postás szétosztja az érkezett lapokat, ők mohón belevetik magukat a levélolvasásba *(melléklet: Posta érkezik),*
   – „lő a muszka” és a legények visszatérnek a Deckungba
   – folytatják a kártyázást és nótázást.

Rózsika: nézd mama! – ismét egy rózsaszín tábori lapot kaptam Károlytól.

Molnár Károly: („elszavalja” a levelet, közben társai körülötte asszisztálnak hozzá)
Kedves Dódi!
25-én küldött kedves lapocskáját megkaptam. Igazán annyira semmit sem csinálunk mostanában, hogy nincs mit írni róla. Elkártyázunk, elnótázunk

s legtöbbször bizony haza gondolunk s aztán elmesélünk egymásnak sok mindent, hogy most mit is csinálnak otthon, hogy kitől várunk ma levelet, meg kinek irunk s aztán mikor megjön a posta, ha látná Dodi, hogy hogy olvasunk s hogy örülünk egy-egy rózsazsin lapocskának vagy ismerős betűs levélnek. A kártya játékok közül legtöbbet játsszuk a lorumot, de hozzátesszük minden játék elején, hogy nem csókban megy, hanem „5 vasas alap" -on. A nóták közül legtöbbet énekeljük: „Levél ment levél ment", „Vihar a levelet", „Nem látlak én téged soha, soha sem". stb. stb
Nem tudom Dódi ismerie ezeket. Ha mindenesetre beleuntunk akkor kimegyünk hógolyózni. Ha ilyenkor a muszi tüzérségi megfigyelő észre vesz, hozzánk küldnek egy pár srapnelt. Persze ilyenkor visszamegyünk a jólmegépített földalatti födözékbe, gyertyát gyujtunk s kezdjük újból elölről a nótát, kártyát meg a beszélgetést. Ugye Dódi unalmas élet, no de mindig arra gondolunk hogy volt még ennél rosszabb is.

Kelt: 1915. XII. 4., Tábori posta 350

Rózsika: (befejezi a szöveget)
Kedves Mindnyájukat sok szeretetteljes üdv. És kézcsók Károly
Nem is gondoljátok, hogy mennyire várjuk mi is a tábori postát és utána elmesélünk rólatok egymás között mindent és hogy kinek írunk.

8. szín

Helyszín: Czike Rózsika nagyságos úrleány szobája Budán és a Deckungban, Valahol a fronton.

Cselekmény:

1. Rózsikánál Mikuláscsomag az ablakban, Imre katonaképe a falon, leveleit rendezgeti, kezében marad Károly utolsó levele.
2. A Deckungban van egy zongora, azon játszik egy katona és az összeszervezett zenekar is csatlakozik hozzá, megérkezik a POSTA, erre méla csend lesz, majd lassan elkezdődik a szenvedélyes beszélgetés a katonák között *(felvétel mellékelve)*.

Molnár Károly: (felolvassa lapját Dódinak a téren át)
Kedves Dódi!
13.-án küldött édes lapocskáját megkaptam. Gondolom az Imrének most már lesz elég ideje itt a harctéren és nekem is fog írni. Itt most olyan fegyverszünet forma van. A tegnap igaz adott a „Sógor" egy dísz tűzet le, mert Miklos napja volt s ez a legnagyobb ünnepük. Egész nap repülőgépek kószáltak. Ezért volt ágyúzás is, meg gépfegyver tűz. Most az idő is kedélyesebben telik, mert az egész zlj. tisztikara együtt ebédel s most szerveztünk egy zenekart. Van egy zongoránk is. De bármennyire is vígan vagyunk, ha jön a posta elhallgat minden; zongora, zene s a zlj. tiszti étkezdében valami méla, kedves csend lesz. Ilyenkor beszélünk szeretteinkkel és kedves ismerőseinkkel. Békéről kedves Dódi még csak szó sem esik soha s szeretnék még egyszer fogadni Magácskával, hogy ebben a hónapban nem lesz béke, de még a jövőben sem. Véleményünk szerint még másfél évig fog legalább is tartani. Én karácsonyra nem kapok szabadságot, de a jövő hónapban lehetséges hogy haza megyek 14 nap szabadságra. Bizony már 16 hónapja, hogy nem láttam sem Szüleim sem testvéreim.
Rózsika: (befejezi a levelet)
Kedves Mindnyájoknak sok szeretetteljes üdv. és kézcsók Károlytól
Kelt: 1915. XII. 20., Tábori posta 350
Rózsika: Másodszor már nem merek fogadni, hogy mikor lesz béke, mert az első fogadást elveszítettem és túl magas volt a tét. Én erősen bízom, hogy a közel jövőben itt lesz a vége, a béke.

9. szín

Helyszín: Czike Imre, a Mayer áruház igazgatójának városmajori lakása karácsonykor és a front Valahol orosz földön.
Cselekmény:
1. Karácsonyi hangulat, de mindenkit nyomasztanak a háborús hírek, a papa éppen felolvassa a Molnár Károly hadapródtól érkezett karácsonyi üdvözlő lapot.
2. Károly éppen őrségben áll *(a fénykép mellékelve)*.

Imre bácsi: (Rózsika édesapja felolvassa az üdvözletet a családnak)

Lujza néninek, Imre bácsinak s kedves
családjuknak boldog és kellemes karácso-
nyi ünnepeket kiván. Sok szeretetteljes
üdvözletet és kézcsókot küld a messze
idegenből Károly

Kelt: 1915. XII. 15., Tábori posta 350

Rózsika: Kellemes karácsonyi ünnepeket kíván a Czike család is.
Címzett: Molnár Károly hadapród, Valahol Galíciában, Tábori Posta 350

10. szín

Helyszín: Czike Rózsika nagys. úrleány szobája a városmajori lakásban és a „födözékben", Deckungban *(lásd mellékletek)*.

Cselekmény:

1. Rózsika és barátnői arról „filozofálnak", hogy a lányok rövid idő alatt békét tudnának teremteni a fronton.
2. Felvetítendő egy lövészárok fényképe *(fénykép mellékelve)* a színre, majd a 3 baka felállítja a zongorát a Deckunban Rózsika szemeláttára, aki ezt Budáról szemléli csodálkozva.

Rózsika: Istenem! – Már rég itthon lehetnének. – Miért nincs már béke? – Elhiszitek lányok, ha mi lennénk a lövészárokban, akkor 1 nap alatt béke lenne?

Molnár Károly zászlós:

Kedves Dódi! 30.-ról kelt édes levélkéjéért igazán hálás vagyok
Magácskának. Elképzelhetetlenül mulatságos volt a Dódi.
De sehogy sem tudtam megérteni, hogyha a lányok
jönnének a lövészárokba hogy lenne „1 nap alatt béke"?
Talán olyan szépen néznének a lágerekre,
hogy azok mind megadnák magukat.
Ez lehetséges, mert hisz „az ember nem lehet kűből".
Igy szokták megjegyezni bakáim.

- Bizony Dódi én is sajnos, de nagyon tapasztalom,
„hogy az élet nem csak muszikaszó”.
Amikor leírtam, hogy is néz ki lakosztályunk, Magácska megkérdezte:
Hogy hogy került a zongora a lövészárokba, ezt könnyű
elmesélni. Ástak egy nagy négyszögletes gödröt, 3 baka fölállította benne a lábakat,
rátették a zongorát s aztán befödték, de nem a zongorát hanem a földalatti
lakást s igy kész lett egy földalatti födözék s benne egy zongora. Elgondolhatja
mennyire titokzatos is földalatt múlatni. Hiába nagyon szerények vagyunk.
Igy vélekszik rólunk a Dódi is. „Az Imre nagyon elbizakodott az ezredével”, no de
ez az elbizakodottság tudja kedves Dódi csak addig tart mint az első szerelem,
de még addig sem mert ebből sokkal gyorsabban ki lehet ábrándulni.
Fogok írni az Imrének. Hiába kadett még sem tudott
utolérni, mert én már egyet újból ugrottam rangban.
Valamelyik nap hosszabban akarok írni. Addig is kedves
Mindnyájuknak sok szeretetteljes üdvözlet és kézcsók

Károlytól

Kelt: 1916. I. 6., Tábori posta 350

Rózsika: Károly csak humorizál, nem vesz bennünket komolyan „Hogy hogy került a zongora a lövészárokba, ezt könnyű elmesélni”, de nehéz elhinni.

11. szín

Helyszín: Nagys. Czike Rózsika úrleány szobája Budán és a front, Valahol egy távoli „gyönyörű vidéken”.

Cselekmény:

1. Rózsika odamegy a postaládához és kiveszi a ma érkezett tábori lapot, Rózsika büszkén felolvassa az új levelezőtárs lapját barátnőinek.
2. Lóri egy lószerszámmal ügyetlenkedik, fáradtnak látszik.

Rózsika: Nézzétek! – Szegfy Lóri is írt, ez az első lap tőle, a rózsaszín, a tábori, a harctérről… felolvasom nektek:

Kelt: 1916. május 6. este, Tábori posta 251

Aranyos Dódika. A lovaglás megvolt. Most írom utána e sorokat. Igazán nemteremtett az Úr trénnek mert fájdalom mozog az egész testemben. 3 órát lovagoltam teljesen egyedül. Gyönyörű vidéken jártam, de …… most a lábam alig birom. Holnap bővebben kézcsók a tapeurból tréné vagyis az ügyetlen balkezesből kiképző tréner lett Lóritól

12. szín

Helyszín: Őnagysága Czike Rózsa úrleány szobája Budán és a front Valahol.

Cselekmény:

1. Postás érkezik, levelet hoz Rákosi György hadnagytól, aminek Rózsika megörül az előző vita és félreértés után.
2. Gyuri „kegyetlen rossz hangulattal" olvassa levelét Dódinak, mindig valami váratlannal, újjal jelentkezik a nyughatatlan fiatalember.

Rózsika: No, végre írt Gyuri! – nagyon féltem, hogy csak nem történt-e vele már valami baj.

Rákosi György hadnagy: (rossz kedvűen, kedélytelenül)

Kedves Dódi!

Jó kivánságait köszönöm. Az örökös egyhangú munka módfelett rossz kedvűvé és kedélytelenné tett. Ne értsen félre: nem a munka, hanem az örökös egyhangúság, gépiesség és színtelenség. Kötelességemnek tartom, hogy ez a hangulat ne jusson el hazáig s ne keserítsen esetleg másokat is el. Ez legyen oka annak, hogy levelezésünket minden indok nélkül megszakítottam. Féltem, kedves Dódi, hogy ezzel a kegyetlen rossz hangulattal Magát esetleg megbántom. Fogadja ezt el mentségül, őszinte és igaz mentségül.

Rózsika: (befejezi Gyuri levelét)

Mély tisztelettel üdvözli

Gyuri

Kelt: 1916. május 23., Tábori posta 163

Rózsika: Múltkor nem hitt nekem, most meg nem írt heteken át. Nehezen viseli sorsát, szenved, nyughatatlan ember, azonnal lázad.

13. szín

Helyszín: Czike Rózsika nagys. urleány szobája Budán és a hadiszállás Galíciában.

Cselekmény:

1. Rózsika felolvassa barátnőinek a Molnár Károly zászlóstól jött elmaradt leveleket, azokat nekik is kézre adja, nézegetik, forgatgatják, beszélgetnek Károlyról, emlékeznek az együtt töltött szép időkre.
2. Molnár Károly zászlós fáradtan írja leveleit, körülötte kimerült bakák fekszenek, pihennek.

Rózsika: (sorra veszi a leveleket és felolvassa őket)

Ugye tudjátok, hogy Károlyt előléptették zászlóssá?

Adós vagyok nektek néhány levéllel, amelyeket ő írt nekem.

Első levele:

Kelt: 1916. I. 8., Tábori posta 350

Kedves Dódi!
Bocsásson meg, hogy ily röviden
irok, de a helyzet nem engedi, hogy igéretemet
most beválthassam. Csendesebb időket remélve
kedves Mindnyájoknak sok szeretetteljes
üdvözletet és kézcsókot küld

Károly

Következő levél:
Kelt: 1916. VI. 15., Tábori posta 350
Már nem ott vagyunk, ahol voltunk VI. / 15.
csak ma vittem el a póstára VI. / 17.

Kedves Dódi!
Ma kaptam lapocskáját.
Még hála Istennek élünk. A mostani
rövid választ majd szép csendes idő-
ben szeretném kipótolni. A szabad-
ságnak nem kedvez a mostani hely-
zet. Az Imre hol van?
Kedves Mindnyájoknak sok
szeretetteljes üdvözlet és kézcsók
Károly

Következő levél Károlytól:
Kelt: 1916. jun. 27., Tábori posta 350

Kedves Rózsika!
Legelőször is fogadja szívből jövő
gratuláziomat. Hogy csak most írok, annak
okát mint boldog szabadságos (vajon mikor lesz?)
szeretném elmesélni. Most hála az égnek
jól vagyunk, de csak egy pár nap, addig
még fogok írni. Ha nem írok remélem
nem engem fog okolni. Mikor lehet me-
nesztek mindég egy lapocskát. Mi van
az Imrével? Szintén nehéz napjaik lehettek.
Kedves Mindnyájoknak sok, sok szeretetteljes
Üdvözlet és kézcsók a nem csüggedő Katonáktól

Negyedik levél Károlytól:
Kelt: 1916. jul. 4., Tábori posta 350

Még hála az Istenkének mindég
épen és egészségesen sok szeretetteljes

üdvözletet és kézcsókot küld kedves Mindnyájuknak

Károly

Mi van az Imrével?

Utolsó levél, amit felolvasok nektek:

Kelt: 1916. jul. 8., Tábori posta 350

Kedves Dódi!
Úgy lásszik még nagyon sok tanulnivalója van a Dódinak, mert nem akar ide gondolni. Pedig mégis csak várom. Hogy érzi magát Lujza néni és Imre bácsi? Mit csinál a Lujzika Baba meg Magácska, hogy oly ritkán hallani hírt. Az Imréről oly régen nem hallottam semmit. Én hála az égnek még mindég meg vagyok s sokat gondolva Magácskáékra várom a lapot. Kedves Mindnyájoknak szeretetteljes üdvözlet és kézcsók

Károlytól

Egyik barátnő: De kár, hogy nincs több levél…

Lillyke: Az előző levélre és erre a levélre még nem válaszoltam.

14. szín

Helyszín: Czike Rózsika nagyságos úrleány szobája Budán és a Deckung, a hadiszállás, Valahol-nagyon-messze-országban a fronton.

Cselekmény:

1. Czike család az asztalnál, fiúkat hazavárják, a békéről álmodoznak.
2. Molnár Károly is a BÉKE után áhítozik, már nem mer hinni benne, de ő egy belenyugvó karakter, csak az a hit dobja fel kissé, hogy a háború eredménytelen az ellenfélnek.

Rózsika: Ha a lányok mennének a lövészárokba, akkor 1 nap alatt béke lenne, de azért hiszem, hogy most már így is hamarosan béke lesz, végre hazajön Imre és mindenki. (a család egyetértően bólintgat).

Molnár Károly zászlós: (kételkedve, de azért inkább reménykedve a béke eljövetelében…)

Kedves Dódi!
Végre a Dódi is mesél. Ma kaptam 5.-ről
kelt lapját, amelyen jót derűltem. A békét illetőleg még mindég nem
tudok hinni. Aktiváltatni még nincs szándékom
magam, de ha még 2 vagy 3 évet tart a há-
ború, úgy hogy teljesen megöregszünk kényte-
len leszek belenyúgodni, hogy katona legyek.
Pedig soha nem akartam katona lenni!
Most újra kedvezőbb lesz a helyzetünk s végre azt
hiszem be fogja látni a muszi, hogy csak
embert áldozunk, de eredményt nem tud elér-
ni. Én hűségesen fogok írni, de Magács-
ka is ám. Kedves Mindnyájoknal sok
üdvözlet és kézcsók Károlytól

Legyen szíves Dódi írja meg az Imre cimét.
Kelt: Álláspont, 1916. jul. 10., Tábori posta 350

15. szín

Helyszín: Czike Rózsika nagyságos úrleány szobája Budán és a front Valahol Galíciában.

Cselekmény:

1. A Czike család gyászol, mert „sápadt arcú hír" érkezett a harctérről, Imre képe fekete szalaggal átkötve függ a falon.
2. Molnár Károly gyászol, hiszen legjobb barátja esett el a fronton, Egy koszos asztalnál ül a hadiszálláson, onnan néz kifelé és mormolja levelét bocsánatot kérően. Nem mer szembesülni

Imre barátja halálhírével. Levelében a kibúvókat keresi. Gyenge embernek bizonyult, mert nem volt bátorsága válaszolni Dódinak *(megjeleníthetők a színen a mellékelt Mednyánszky rajzok és a fénykép a katona sírokról)*.

Molnár Károly hadnagy: („részvéttel és fájdalommal" olvassa a Dódinak szánt levelet)

Kedves Dódi! Ne haragudjék én reám. Emlékszem; … múlt
hó vége fele kaptam Magácskától egy nagyon szomorú kis lapot Imrével
kapcsolatban s én választ rá, bármennyire is fájt nem tudtam küldeni.
Nem tudtam neki és most sem hiszek, de magában az egyedü-
li kósza hir is oly rémitő azoknak, kik oly közel vagyunk hozzá.
Nem hiszem és nem is lehet igaz, hisz oly sokan élnek, kiket
régen elsírattak, de tudja Isten mégis a kétség oly sok rész-
vétet és fájdalmat gerjeszt bennem. Az előbbit Magácskáéknak
a kedves kis városmajori csendes otthon rokonlelkű lakoinak
küldöm s az utobbit megtartom magamnak. Kedves meleg-
lelkű barát, bajtárs, - - - mindég kevesebb és kevesebb marad. Mily sokan
nevettünk, daloltunk. S jőn újra és újra egy-egy sáppadt arcú hir. Bátor vitéz
bajtársak ti a legszebbet és legnagyobbat adtátok s bátran
példát véve megyünk utánatok. Még sokat kell végezni, még
hátra van az igazi fekete leves, de Erdély a büszke erdély
megmarad. Talán mi is oda megyünk. Adja Isten.
Hazulról múlt hó 26.-a óta semmi hirt nem kaptam.
Részvét és fájdalommal búcsuzom. Valjon igaz-e a kósza hir?
mennyiben

Rózsika: (befejezi Károly levelét)

Kedves Mindnyájoknak számtalan üdvözlet és kézcsók

Kelt: Álláspont, 1916. szeptember 14., Tábori posta 350

16. szín

Helyszín: Czike Rózsika nagyságos úrleány szobája Budán és a galíciai front, Valahol.

Cselekmény:

1. Rózsika szomorúan forgatja Imre leveleit, halvány reménykedés, bizonytalan visszavárás, a postás behozza Károly rózsaszín lapját, Rózsika olvasni kezdi.
2. Molnár Károly hadnagy bent a kis galíciai házban, egy „piszkos kis ablak" előtt ül, amit az eső tisztára mos. Szomorú idő van. Először felindultan majd megnyugodva beszél Dódihoz a téren keresztül.

Rózsika: (a postás által kezébe nyomott lapot elkezdi olvasni)
Kelt: Álláspont, 1916. október 17., Tábori posta 350
Kedves Dódi! 10.-én küldött lapjáért hálás kézcsók. Az Ilonkától és a Jóskától is máma kaptam lapot. Jóska Rozsnyón van a katholikus főgimnáziumban. —.

Molnár Károly hadnagy: (folytatja a szöveget, először felindultan, majd belesimulva…)
Még mindig Galíciában vagyunk. A székely vér sokszor arcomba fut s úgy szégyenlem magam, ha szó esik róla, hogy nem ott a székely gyerekekkel a régi jó játszótársakkal küzdhetek; s mint székely gyerek majd egyszer nem mondhatom el hogy én is harcoltam a bitang nép ellen. – Itt most látszólagos csend van – a Zlota-Lypa szép csendben csobog. – Tavaly ilyenkor a Strypánál; – most itt, s egy év mulva tudja Isten hol? Tavaly is ilyen szomorú idő volt az eső csapkodta a piszkos kis galíciai ablakot s mire felsütött a nap tisztára mosta, de az akkori jó bajtársak közül egyet sem látok. – Itt minden és mindenki új. - - Tegnap jött egy hadtest parancs s meghozta a szabadságot. A bakák velünk együtt felkacagtak. Most minden nap újra és újra számítgatom, mikor jön az a boldog várva várt 14 nap. Mit csinál a Lujzi meg a Baba?

Rózsika: (befejezi a levelet)

Lujza Néninek és Imre Bácsinak szeretetteljes üdvözletem és kézcsókom küldöm.
Kedves Mindnyájok kezeit csókolja
Károly

17. szín

Helyszín: Őnagysága Czike Rózsa úrleány szobája Budán és a front Volkíniában

Cselekmény:

1. Rózsika festő állvány előtt áll, festeget, inkább próbálkozik.
2. Rákosi György hadnagy elcsüggedve, reményvesztetten fohászkodik a „vágyódva várt napsugárért", amit Dódinak címez.

Rákosi György hadnagy: („elveszített hittel, de azért mégis csak vágyódva a napsugár után")

Kedves Dódi!

Édes, kis festményét és igaz hittel megírt biztató sorait megkaptam.

Végtelenül hálás, igaz köszönetemet küldöm ezekért. Üdítőleg hatott rám az itteni sívár kietlenségben, ami úrrá lett a lelkeken.

Az éltető napsugarat vágyódva várom, hogy lelkemet beragyogva életre keltse a remény csíráit, ha ilyenek még vannak, de hát honnan fog jőni e napsugár? Milyen boldog lehet az, aki teljes lelkével hinni tud és remélni, mint Maga, kedves Dódi! Hosszú életű legyen eme boldogsága, mert Maga megérdemli!

Rózsika: (befejezi a levelet)

Még egyszer hálás köszönetet küldve mély tisztelettel szívből üdvözli Gyuri

Kelt: Volkínia, 1917. január 11., Tábori posta 340

18. szín

Helyszín: Czike Rózsa úrleány szobája Budán és a front Valahol.

Cselekmény:

1. Rózsikánál vendégségben a „kék ruhás mázlis " katona, a gyengén fűtött szobában üldögélnek, kezében a rózsaszín tábori lap Gál Jóskától.
2. Gál József főhadnagy egy kis galíciai ház szobájában (ez most a hadiszállás) üldögélve éppen cinikus hangvételű levelét írja (ez egy kis kitérő: félreértés tisztázása, meg akadékoskodás is…).

Gál József főhadnagy:

Igen, a félreértéseket…
könnyen el is lehet oszlatni őket. Most rajtam a sor ünnepélyesen
kijelenteni hogy mindig iparkodom a félreértések elkerülésére,
s ha mégis megtörténik ne lássanak benne rossz szándékot.
– Ami pedig azt a harasztról szóló közmondást illeti, csak arra
a tételre hivatkozhatom hogy a kivételek erősítik a szabályt,
mert ezuttal is ok nélkül zörgött. – Remélem tartanak
olyan régi jó pajtásnak – amiről meg is vagyok győződve
– hogy nem hiszik komolyan, hogy ha ilyesmi velem
megtörténnék azt ne jelenteném be magamtól. Nem tehetek róla,
hogy ösmeretlen jóakarómnak nem szerezhetem meg azt az örömet
hogy igazat adjak neki, pedig a jószándék meg volna bennem…
Haragudni egyáltalán nem haragszom rá, bizonyára
őt is jószándék vezette, sőt nagyon szeretném megösmerni,
mert az sohasem árt ha az ember ösmeri jóakaróit – Ismét
a harctéren elromlott – jó kifogás ugye – memmoriámra kell hogy
hivatkozzam amikor arra kérem írja meg ki az a kék mázlis,
mert őszintén szólva nem emlékszem rája – Teljes elismeréssel
adózom azért a nagy munkásságért mit Maguk otthon kifejtenek,
s dehogy is veszem rossz néven ha nem birnak azonnal válaszolni,
bizony mi itt édes keveset dolgozunk, legalább is békés értelemben
véve, s sokkal inkább ráérünk irni. Akad itt munka néha még
szakmába vágó is, aminők az épitkezések stb, de mégsem
produktiv dolog – Gratulálni nem merek azután amiket irt - - -
Konstatálom hogy Maguknak rosszabb mint nekünk mert
mi nem fázunk, van fánk bőven

Rózsika: (befejezi a neki írt levelet)

– Mindannyiuknak kézcsók és üdvözlet
Jóskától
Kelt: Álláspont, 1917. II. 17., Tábori posta 404

Miért magyarázkodsz ennyire, ha nem zörög a haraszt?! Meglepődnél, ha megírnám ki ez a „kék ruhás mázlis”.

19. szín

Helyszín: őnagysága Czike Rózsa úrleány szobája Budán, „a Városmajor utcai kis házban” és a front Valahol Galíciában.

Cselekmény:

1. A falon Imre és Károly fényképe függ, Rózsika kezében Rákosi György hadnagytól érkezett tábori lap.
2. Rákosi György egy kis koszos hadiszálláson meditál a háború értelmetlenségéről, bűntudatról és az elveszített hitről.

Rózsika: (elkezdi olvasni Gyurka levelét)

Kelt: 1917. május 11., Tábori posta 340

Kedves Dódi! 8.-án írt szép és kedves lapját megkaptam, s hálásan köszönöm.

Rákosi György (hadnagy): (folytatja)

A megszólítás új formája talán jelentéktelen külömbség,
de tényleg jobban esik. Bár nekem is nagyobb volna
a lekötöttségem s ez nem engedné gondolataim szabadon
kalandozni, mert ez rettenetes dolgokat művel.
Én már nem csak bízni nem tudok, hogy egy jobb
vagy kevésbbé rossz kor fog elérkezni, hanem lassankint
minden hitem elvesztem és a saját létezésemnek
komoly céljaiban rendül meg a hitem.
Vajon képes leszek-e én még nagy egyéni és emberi
célokért küzdeni ezután, hogy tevékeny részt vettem
tudatosan a legnagyobb és legrettenetesebb vétekben,
amit az emberiség eddig elkövetett.
Hiszen nemzedékek vezeklő bűnbánata kell ehhez,
ha jóvá akarják ezt tenni, pedig jóvá kell tenni, ha
Istenben hinni akarunk. Mi lehetett volna ebből
a nyomorult földgolyóból, ha a most veszendőbe menő
óriási energiáknak csak a tizedrészét mindenki
saját lelki tökéletesítésére fordította volna.
És a legszomorúbb az, hogy mennyire kinevették

volna azt az embert, aki ezt a háború előtt
hirdette vagy ajánlotta volna embertársainak.
De hát viselnünk kell a reánk tett igát és szenved-
nünk kell minden vigasz nélkül nemcsak
a mi bűneinkért, hanem embertársainkért is.
Ha esetleg eme elkeseredett írásommal szomorú
órákat szereztem Magának, legyen elnéző
velem szemben, aki a vigasztalást, a megkönyebbülést
hiába keresem. Őszinte tisztelettel
kezít csókolom Gyurka

Narrátor: Az elkényeztetett kislány érti, de nem igazán éli át, amit Gyurka írt, jólneveltségénél fogva megpróbál azonosulni vele.

Rózsika: – Gyurka! – milyen lekötöttségről ír? – az mit jelent? Kérem, ne veszítse el a hitét! – én is nagyon vágyom a békét, remélem hamarosan béke lesz, aki életben maradt most már biztos, hogy hazajön. Maga mindig türelmetlen, szenved, azonnal lázad… Miért? Nem akarom Magát máshoz hasonlítani, de Károly bele tudott nyugodni, mindig reménykedett, hogy megjön a várva várt 14 nap, hogy megjön a hadtest parancs, amely meghozza a szabadságot… – de félek, hogy nem érte meg, mert múlt év októbere óta nem írt.

20. szín

Helyszín: Czike Rózsika nagyságos úrleány szobája Budán és a front Valahol.

Cselekmény:

1. Postás érkezik, 4 levelet hoz, pont jókor, mert együtt vannak a barátnők, akik azonnal izgatottan kézbe veszik a leveleket és olvassák.
2. A 4 katona asztalnál ül a deckungban és levelet írnak, „billegő gyertyafénynél”.

Lillyke: ez Komonyi Sándor hadnagytól jött, hallgassátok! (felolvassa a lapot)

Kelt: Olaszfront 1917. március 13., Tábori posta 415

Kedves Rózsika!
Hadnagyi előléptetésem alkalmából szíves gratulációjáért hálás köszönet. Igaza van Rózsikának kis fiús vagyok, vagy helyesebben fiatalember, de öreg katona, már 4ik évemet szolgálom a hazáért. A nyári harcokból kifolyólag „régi bünökért" most kaptam meg a kis ezüstöt. 2 heti állás után most kb egy hónapig tartalékban vagyunk s, igy husvétig valószínűleg szebb napoknak nézünk elé. A viszontlátásra kezeiket sokszor csókolom

Sanyi

Barátnő: Miért kellett azt írni, hogy kisfiús, még ha úgy is néz ki? – Bár a levélből az derül ki, hogy nem sértődött meg.

Lillyke: Helyes fiú, tudja ő azt magáról nagyon jól, ezért akartam ugratni, kíváncsi voltam, hogy milyen lesz a hatás. Sanyika! – mindannyian gratulálunk a kitüntetéshez, de jobban örülnénk, ha itthon lennél köztünk, hiányzol!

A következő lapot Leutnant Loránd Szegfy barátunk írta.

Kelt: 1917. május 24., Tábori posta 287

Aranyos Dodika!
Jól befűtött szobában egy üregben ideoda billegő gyertyánál fubrikálom a lapokat. Mi most elég csendben megyünk s kedves barátaink a muszik is ha ez így megy tovább elég kellemes lesz a nyár. kézcsók Lóri

Barátnő: Lóri nekem is megígérte, hogy ír, de talán elkallódott a levele, hogy eddig még mindig nem kaptam meg.

Lillyke: Harmadik lapot Rákosi György hadnagy küldte, figyeljétek… kezdem.

Kelt: 1917. június 13., Tábori posta 340

Kedves Dódi!

Bocsásson meg, ha e lappal ismét terhére vagyok, de most igazán rövid leszek. Anyámtól egy fényképet kaptam Magáról és Viktorról, amit Maga készített. Csupán ezt óhajtom ezuttal megköszönni. Oly végtelen örömet hozott e kedves kép oly árva és elhagyott hajlékomba. Még egyszer hálás köszönetem kifejezvén kezét csókolja

Gyurka

Barátnő: Maradt neked is ebből a fényképből? – nagyon kiváncsi vagyok rá.

Lillyke: Persze, hogy van, mindjárt előkeresem… nézzétek, itt van… *(mellékelve néhány fénykép és Mednyánszky rajz)* Közben – figyeljetek – kezdem az utolsó lapot, Gál Jóska főhadnagy lapját…

Barátnő: Mondd Lillyke, hogy van az, hogy én alig kapok egy-egy lapot, neked meg annyit írnak, többen is, most is négyen, hogy még majd tábori postahivatalt kell nyitnod.

Rózsika: … én csak megvigasztalom őket levélben, szükségük van rám, várják lapjaimat … ez így jól van. … akkor kezdhetem? … Ez Gál Jóska főhadnagy lapja.

Kelt: 1917. július 22., Tábori posta 433

Kedves Dódi! Megkaptam kedves kártyájukat,amelyet a hadi majálisról még Szegedre cimeztek, ahonnét azonban sajnos akkor már egy hét óta elutaztam volt, amit különben Luizának írt kártyámmal is igazolhatok. – Remélem én is, hogy nem csak a következő

majálison, de már előbb is visszatér
a mai nagyon ohajtott állapot. -
Tőlünk semmi újsággal nem
szolgálhatok, csendben, aránylag
nagy nyugodtságban töltjük nap-
jainkat és várunk, várunk, hogy
mire az úgyhiszem világos –
Mindannyiuknak szivélyes üdvöz-
letet küld

Jóska

Rózsika: Talán most már végre itt lesz a béke! – talán már nem történik velük semmi rossz, egészségesen haza térhetnek.

21. szín

Helyszín: Nagys. Czike Dódi úrleány gyengén fűtött szobája Budán és a hadiszállás, a nyugvó ponton levő fronton, valahol a Felvidéken.

Cselekmény:

1. Rózsika (jól felöltözve) könyvet keresgél a könyves polcon, asztalán fekszik a Szegfy hadnagytól érkezett tábori lap.
2. Szegfy hadnagy kezében könyvvel, izgatottan „referál" Dódinak a téren át (kis kitérő), Lóri érdeklődése a fronton sem lankad, van ereje, kerít időt arra, hogy teljes átéléssel olvasson, míg más kétségbe esve a halálra gondol.

Szegfy Lóránt hadnagy: (kicsit tudóskodva? – önmagát előadva)
Kelt: 1918. április 20. későeste, Tábori posta 412
Aranyos Dodika!
Ma délelőtt küldtem egy levelet, de azóta oly nagy fontosságú
dolog történt, hogy szükséges a referálás: elolvastam Corelli Mária egy
munkáját, amit talán szintén ismer: A földi hatalom, őszintén
mondva nem ismertem fel a Sátán keservei"-nek szerzőjét benne.
Valami megmagyarázhatatlanul lehetetlen a története, és úgy,

bizony mást nem igen tudtam kiszedni, oly gondolatot, mely tényleg az előbb olvasott munkájához hasonlóvá tette. Nyelvezete szép, leírásai sok helyen oly gyors lüktetésü, mint bármelyik modern amerikai izű regény. Azért mégis csalódtam, azt hiszem most már jobban tudnám a: Sátán keserveit élvezni, minthogy mást is olvastam Corellitől.

Kezeit csókolja Lóránd

Rózsika: (kiábrádulva, feladva a Corelli könyv keresését)
Hát nincs meg a könyv! Nagyon csalódna, ha rájönne, hogy nem olvastam. Feltétlen el kell olvasnom, hogy válaszolhassak Lórinak. Ő igazi művészlélek, még a fronton is.

22. szín

Helyszín: Őnagysága Czike Rózsika úrleány szobája Budán és a hadiszállás, a nyugvó ponton levő fronton, valahol a Felvidéken.

Cselekmény:

1. Rózsika arcán titkolt boldogság, várakozás, talán levelet vár az újonnan figyelmével kitüntetett „hadapródtól" Gábortól.
2. Rákosi György Oblt (főhadnagy) a hűséges, lázadozó természetű levelezőtárs kicsit sértődött, finoman kifejezi féltékenységét.

Rákosi György főhadnagy:

Kedves Dódi!

VII.19-i kedves lapját megkaptam. Gábor közeledtét óriási örömmel fogadtam és remélem, hogy a még hátra levő pár száz kilométert rövidesen szintén maga mögött hagyja és igazságosan visszatér az oly réges régen elhagyott szülői házba. Ha lehetséges augusztus elején pár napra hazamegyek s így remélem, hogy találkozni fogunk. Ami a másik ujságot illeti, ezután természetesen nem érdeklődhetem, miután Maga, ami engem váratlanul ért azt írja, hogy nem érdekel s csupán azt jegyzem meg, hogy eddig mindig

magam mondtam ki valamiről és valakiről, hogy érdekel-e vagy nem.
Köszönettel szíves értesítéséért, amit szomorúan veszek tudomásul
üdvözli kézcsókkal *Gyurka*
Kelt: 1918. július 22., Tábori posta 465

Rózsika: Sajnálom, nagyon sajnálom, hogy ilyen rosszul érintette. Nem is sejtettem, hogy a kedves lapok többet jelentettek Gyurkának, mint régi barátság… de hát csak kellett írnom Gáborról …most is így érzem, így becsületes.

23. szín

Helyszín: Czike Imre, a Mayer áruház igazgatója városmajori lakása Budán és a hadiszállás, a nyugvó ponton levő fronton, valahol a Felvidéken.

Cselekmény:

1. A Czike család izgatottan hallgatják a rádiót, változások, tragédia híre, ami elszomorítja őket, Imre és Károly képe a falon
2. Rákosi György lázad, izgatott prófétaként írja látomásait. A hadiszálláson nagy a káosz körülötte, valami szokatlan van készülőben.

Rákosi György főhadnagy: (a lázadó, a próféta hangján)
Kedves Dódi!
Közeledik 1919. márciusa. Közeledik a világtragédia vége.
Körülöttünk minden forrongásban van és készül az elmúlt
négy keserves esztendő munkájának a gyümölcseit behordani.
Most már nem lehet jóvá tenni az elmúltak vétkeit és jaj
annak, aki a végső leszámolásnál könnyűnek fog találtatni.
Lesz-e elég erő mindenkiben, hogy levonja a múltak konzekvenciáit.
Országok tünnek el, uralkodókat nyel el a keletkezett óriási örvény.
Állitólag új és jobb világ keletkezik az elmúlandók felett, de én ebben
nem hiszek. A világ sohasem jó vagy rossz, hanem csak
az emberek s akik a most muló nagy veszedelmet felidézték,

nem tehetik jóvá. Hosszú vezekléssel kell szenvedniök
és helyet adniok az utánuk következő nemzedéknek, ez lehet még jobb.
Kezét csókolja szívesüdvözlettel *Gyurka*
Kelt: 1918. október 20., Tábori posta 340

Czike Rózsika: (ünnepélyesen)
Most már biztos vagyok abban, hogy mindenki hazajön a frontról, **vége van, béke van!** Imre 1916. szeptembere óta, Károly 1916. októbere óta itt van köztünk, már 2 éve, megszoktuk őket, így…

Czike Imre (a Mayer áruház igazgatója Rózsika és Imre papája):
Mi lesz velünk? – Merre visz az utunk? A világ sohasem jó vagy rossz, hanem csak az emberek s, akik a most múló nagy veszedelmet felidézték, nem tehetik jóvá. Hosszú vezekléssel kell szenvedniök és helyet adniok az utánuk következő nemzedéknek. **Állítólag új és jobb világ keletkezik az elmúlók felett, de ebben én sem hiszek.**

Narrátor: Mint mindenre és mindig, erre is és most is lesznek magabiztos vállalkozó-kedvű rendcsinálók, akik maguk sem hiszik, hogy tökéletes művet alkotnak.
Előre látom, hogy művük nem lesz hosszú életű, nem fogja megérni még a századfordulót sem, mert a „nagy mű" alkotói maguk sem igazak és nincs igazság a Földön!

(lI. rész vége)
1918

III. RÉSZ

Találkozás ns. Moravek hadapróddal
1914–1916

1. szín

Helyszín: Szlovénia, Triglav, Krn hegyoldal, sílesikló közelében erdei tisztás, nehezen kivehető kövek, buckák… esteledik, rejtőzködő I. Vh. katonai temető maradványai.
(mellékelve Mednyánszky rajz, fénykép)

Cselekmény: A két eltévedt síelő fiatalt útkeresése közben súlyos baleset éri, majd találkozásuk ns. Moravek József hadapróddal, aki elesett az I. Vh-ban, azóta is itt pihen gondtalanul, békésen. Ő már csak vár, vár... megállt fölötte az idő.

Donát: Letértünk a megszokott útról! Azt hiszem, hogy eltévedtünk. A megszokott utat soha ne cseréld fel ismeretlenre! – kár, hogy hallgattam rád.

Éva: Ne izgulj! – inkább gyönyörködj a tájban! Nem történt semmi, csak másfelé megyünk vissza, így legalább többet látunk. Én élvezem ezt a kirándulást! – látni akarok, mindent, sok mást, ami nincs otthon, engem minden érdekel. Hiszen nemcsak síelni jöttünk ide, megbeszéltük. Ne aggodalmaskodj már megint! – legalább itt relakszálj – nem munkahely ez. Nézd a hegyeket, milyen szokatlanul fehérek, a völgyek milyen mélységesen sötétek.

Donát: Akkor most már – légy szíves – vedd észre a naplementét, ha már ilyen érdeklődő, romantikus vagy. A nap elindult lefelé, egyre gyorsabban, pillanatok alatt eltűnik a hegyek mögött. Tél van, ilyenkor korán sötétedik. De majd később se pánikolj!

Éva: Maradj már egy kicsit nyugton, figyeld ahogy a hegyek lassan vörössé, a völgyek sötétté válnak, … máris nem látsz a mélyükre. Mégis csak igazad van, sietnünk kell. Hol vagyunk most? – te nézted meg reggel indulás előtt a térképet.

Donát: Az a vörös-fehér hegycsúcs ott a Krn, 2244 m, ez a hegy, ahol most vagyunk, ez itt a Triglav, 2864 m magas. Látod? – ott a lesikló teteje, onnan indultunk lefele, arra lent meg a vége, úgy kb. 5 km lehet. Itt lent a völgyben, ahol a gyenge fényeket látod, az a kis város Tolmin, kb. 8 km innen, ott lakunk, oda kell eljutnunk

még besötétedés előtt – most már ugye elhiszed, hogy igyekezni kell – arra még távolabb, pedig Kranj (Krai). Ott, ahol vörös az ég alja, arra van Ausztria, balra, ahol a szürkületet látod, az meg Olaszország. A Krn-on túl látható hegyek már Olaszországban vannak, ezek itt a Triglávon túliak, pedig Ausztriában. Az olasz-osztrák-szlovén hármas határ közelében vagyunk. A térkép szerint az olasz határtól 10 km, az osztrák határtól 20 km távolságra vagyunk, Magyarország innen 400 km. Remélem, hogy kielégített a részletes földrajzi ismertetés. Felkészültem, mert számítottam arra, hogy eltévedünk, ha rád hallgatok. Ez a terület az Osztrák – Magyar - Monarchia határvidéke volt valamikor. Történelem! – ebből, pedig te vagy jobb. Fáradtság jött rám, rossz a közérzetem. Szokatlan… idegennek érzem…, valami idegesít, borzolja az idegeimet. Ilyen még soha nem fordult elő velem! Nem értem,… mi okozza ezt? Szép és mégis félelmetes ez a táj.

Éva: Azért ilyen furcsa a közérzeted, vagy mid, mert magasan vagyunk a tengerszint felett, ritka a levegő, alacsony a légnyomás, meg a többi… Ne magyarázz bele a dolgokba mindenféle butaságot! – inkább haladjunk! Próbáld felfedezni a szokatlant, a rendkívülit, … azért jöttünk ide.

Donát: Nehéz lesz tovább haladni át ezeken a köveken a sötétben. Valaminek nekimentem! Máris elestem! – vigyázz, kerüld ki! – megakadt a lábam, alig tudom emelni őket, mintha kőből lennének… mintha megnőtt volna hirtelen a gravitáció. Ez lehetetlen! Valami szokatlan fáradtság, gyengeség jött rám, pedig még hosszú az út le a szállodáig…

Éva: Milyen érdekes, látod, ott előttünk… kövek, katonás sorban állnak. Szögletesek, szürkék, előre dőltek, mint a trén. Mintha alattunk a föld durva daganat lenne. Egészen összezavarodtam, képzelődök. Csak filozofálok … fele sem igaz, – hogy is jut eszembe ez a sok badarság? Valami abszurd térben érzem magam… közben kerülgetem a sírköveket. Csak nem a negyedik dimenziót fogom? A levegő tovább ritkul, fulladok, a gravitáció erősebben húz lefelé, most már én is érzem. Elgyengültem, zúg a fejem, látásom vibrál,

valami bizonytalanságot érzek a járásomban. Próbálom szokni … nehezen megy.

Donát: Le kell ülnöm, elfáradtam. De nézd csak itt, ezekbe a kövekbe számokat véstek.

Éva: Igen, én is látom – itt 1916 olvasható.

Donát: Ide meg neveket véstek a kőbe!

Éva: Ez egy komplett névsor! „Méhes János, Sipos Imre, valami Miklós, Limbach keresztnév olvashatatlan…", stb.

Donát: Ez itt meg horvát, osztrák, cseh… hihetetlen felfedezés!

Éva: Ez itt sértetlen, pontosan kiolvasható: „Moravek József hadapród"

Donát: Igen, Moravek József hadapród. Ha nem lenne ott a keresztneve, akkor azt hinném, hogy cseh vagy morva.

Éva: Te! – én bevallom, félek… milyen elhagyott, milyen kísérteties ez a hely!

Donát: Valóban félelmetes! – a végén még jönnek a holtlelkek, meg a szellemek… és elbeszélgetünk egy katonával vagy a szellemével 1916-ból! Jó buli lenne… mi? – és, ha ezt otthon elmesélném… el sem hinnék. Persze ez a tudomány mai állása szerint nem lehetséges és biztos vagyok benne, hogy ez meg sem történik.

Éva: Jó, de ne licitáljunk egymásra, már mondtam, hogy én félek. Vedd komolyan, hogy ezen a helyen emberek nyugszanak és ne kísértsd őket, ne légy velük tiszteletlen, ne cukkold a holtlelkeket.

Donát: Jó, jó, igazad van. Bocsánat… csak el akartam terelni a figyelmet… Én is megborzongtam.

Éva: Én 223 nevet számoltam meg. Ebből 81 magyar, 21 osztrák, 52 valamilyen szláv nemzetiségű és 69 fő olasz. Ez azt bizonyítja, hogy itt húzódott a frontvonal 1914–1918 között. Kemény harcok színhelye lehetett ez a terület. Sokan elestek, azóta itt nyugszanak barát és ellenség megbékélve, elfeledve. Tudod, hogy hova tévedtünk? Egy katonai temetőbe csöppentünk az I.Vh. frontvonal mentén.

Éva: Hát, ahogy ez itt kinéz! … lenne itt mit tenni.

Donát: De, kinek a feladata, szerinted? Ki tud ezekről? Talán te kijárnál ide Magyarországról sírokat ápolni nyáron vagy télen? Bocsánat! – hogy az ellenkezőjét feltételeztem?

Éva: Síelni szívesen jöttünk, de erre nem számítottunk.

Donát: Nagyon elhanyagolt hely, alig lehet kitapogatni a hóban, hogy hol a földdaganat, a sírhely.

Éva: Nézd csak itt, ez a földbucka sírhant lesz… igen az is, már látom az alakjából, rajta egy kő.

Donát: Ez váratlanul jött. Kijövünk síelni, alig térünk le a turistaútról, egy kis rövid túra és magyarokkal találkozunk! – tele velük a temető! Látod, akárhova is mész a nagyvilágba, mindenhol találkozol magyarokkal, hol így, mint itt halva vagy úgy élve … „Már ide se lehet jönni titokban"!

Éva: Állj! – már megint nem tudsz viselkedni. Szomorú, hogy ezek itt maradtak, elesve, eltemetve, elfeledve. Nem gondozza őket senki.

Donát: Szerintem a holtaknak nincs rá szükségük, ezt az élők csak önmagukért teszik, mert nem tiszta a lelkiismeretük, lelkiismeretük megnyugtatására teszik. Félelmetes, ahogy itt ülünk és beszélgetünk fölöttük… Képzeld el, ha csak egy is megjelenne itt… nagy meglepetés lenne – nem félnél?

Éva: Hivatalosan közlöm veled, hogy a tudomány mai állása szerint, ez nem lehetséges, nem történhet meg, ilyen nincs, csak fantáziálsz…, de azért félek. Elrontottad a hangulatomat, szomorú vagyok. Talán én is hibás vagyok, hogy belementem ebbe a játékba.

Donát: Sokat filozofáltunk, de nem jutottunk előbbre, az idő meg telik… kezd sötétedni. Feltámadt a szél is, hűvösödik. Nézd csak! … Ott… Elindult egy árnyék…

Éva: Hülyeség! – ne szórakozz, ne ijesztgess már megint! Még a hideg is végig futott a hátamon …szédülök, zsibbadok, már minden bajom van.

Donát: Mintha a fák összefonódnának, áthatolhatatlan, sötét, fekete falként veszik körül a hófehér erdei tisztást a holdfényben. Bennünket is bezártak ide. Holtlelkek kószálnak itt … kísértenek… ijesztgetnek …erőteret hoznak létre körülöttünk, fogva (fogságban) tartanak bennünket, ami még tudományosan is lehetséges.

Éva: Félek …Állj már fel, induljunk hazafelé, eltévedünk az erdőben. Hagyd már abba!

Donát: Jó, Jó megyünk. Csak még annyit, hogy, ha lennének is itt bárminemű túlvilági lények, az lenne a logikus, hogy inkább elbeszélgetnének velünk, hiszen már nekik is unalmas, hogy 1916 óta ide vannak zárva és ilyen régóta nem találkoztak magyarokkal.

Éva: Jaj! – Ki az ott! … milyen …, egy sápadt fiatal arc, ruhája … egy katona?

Moravek: Moravek József hadapród, tisztelettel jelentkezem! Parancs! Szólítottak, itt vagyok. *(fényképe mellékelve)*

Donát: Bocsánat, de mi nem hívtunk senkit …ki maga? – hogy kerül ide?

Moravek: Moravek József hadapród, tisztelettel jelentkezem! Parancs! Szólítottak, itt vagyok.

Éva: Csak… csak nem MAGA… Ez nem lehet igaz! Éreztem előre, nem hittél nekem.

Moravek: Igen, nekem is itt a helyem… én is itt estem el.

Érdekes állapot, amiben mi vagyunk. Aki nincs ebben az állapotban nem érti. Könnyebb ide átjönni, mint visszamenni oda, abba a létbe, ahol vagytok. Megjegyzem, meg lehet fagyni, olyan hideg van most. Érzitek még a végtagjaitokat? **Kevés embernek van ehhez fejlett érzékszerve, hogy érzékelje ezt a más állapotot.** Ez egy másvilág, a negyedik dimenzióban. Haladjatok a koordinátarendszer időtengelye mentén, vissza 1916-ba. Azóta nem történik itt semmi, csak pihenünk, meg már unatkozunk is. Jó, hogy jöttetek… Gyerekkoromban nagyanyám is mesélt nekem erről az állapotról, de akkor még ö sem tudta pontosan, egészen másképpen mesélte, mert akkor még ő sem járt ideát. Ne lepődjetek meg, hogy így nézek ki, de most már ez az én végleges formám. Valamikor ti is el fogjátok érni ezt az állapotot, mindenki egyformán eléri, vagy az állapot ér el benneteket… Nem is tudom, hogy van ez, de így van, az biztos. Ez a külső megjelenés először nekem is szokatlan volt, nem tetszett, mint a katonaruha sem, de hozzá kellett szokni ahhoz is, ehhez is. Ugye kíváncsiak vagytok, hogy néztem ki mielőtt nem kerültem ebbe az állapotba? *(mellékelve fénykép, Mednyánszky rajz)* Én is voltam olyan, mint most ti, de talán mégis más… akkor még nem volt ilyen komoly

sí-felszerelés, mint a tiétek, de ugyanúgy élveztük. Ja! – bocsánat! Ugye tegeződhetünk? – hiszen egyidősek vagyunk, ahogy elnézlek benneteket. Én 1892-es vagyok. 1916-ból 1892-őt az … 24 éves vagyok! …és most már az is maradok örökre. Látjátok, hogy azóta nem változott körülöttem semmi. Biztos, a Duna part most is olyan szép, ugyanúgy könnyelműen sétálnak a szép kisasszonyok, nagysádok és én ugyanúgy várom a leveleket egy bizonyos Réti Mariskától, de már egy ideje nem írt. Nem tudom, hogy mi történhetett vele, … pedig mennyire mások lennének napjaim, nem lenne az életem ilyen unalmas. **A katona legnagyobb öröme, hogy levet kap hazulról és egyetlen szórakozása, hogy levelet ír a frontról.** Ha találkoztok vele, akkor mondjátok meg neki, hogy én még most is, minden nap várom kedves lapjait. Ha tud, írjon. Nem értem, hogy egy ideje miért nem ír. Talán már körülötte is minden mozdulatlan…

Éva: Ki az a Réti Mariska? – nővéred? – ismerősöd? – vagy csak nem a kedvesed még Pestről?

Moravek: Mariskát én úgy kaptam véletlenül… felpróbáltam az egyenruhát, önkéntelenül a zsebekbe nyúltam és egy kis iskolai füzetből kitépett lapocskát találtam benne. Így került kezembe első levele, amire ismeretlenül válaszoltam, ezt a tábori lapot küldtem neki, hallgassátok csak:

1. LEVÉL

Kelte: 1914. VII. 20. ami hibás, a dátumot már sokszor eltévesztettem.
Tábori postabélyegző kelte: 1915. VIII. 27. ez a helyes, ők nem tévedhettek.
Feldpost 314

Drága Nagysád!! Mi hír Pesten?
Küld egy lapot?
Hiába szét kell zuznom illusióit, bár
mily nehezemre esik is! Azt hitte ugyebár
hogy blausa egy szegény szenvedő – mindenben
szükölködő, már heteken át étlen, szomjan
vergődő, a galiciai nagy diadalokban részt-

vevő, lent az Isonzónál hősen kitartó vagy a krai sziklacsúcsain ténykedő hős fogja megkapni - - - - Sajnos nem úgy történt. Nem tudom milyen véletlen folytán, de nem lehet rajt segíteni! Már régen van blausa, meg van adjustáloa – meg van zveifaloa – felprobálom – önkéntelenül a zsebekbe nyúlok és egy kis iskolai füzetből kitépett lapocskát találok bent …
Drága Nagysád tudja mi a Train?! *Szekerész önkéntes kapja meg a blausat, ki itt az olasz határtól messze, egy kis krajnai városkában pengeti a sarkantyúját! Köszönöm*

Moravek: Aztán hosszan leveleztünk, de sohasem találkoztunk, mégis mélységesen szerelmes voltam belé, még most is.

Donát: Szóval te itt szolgáltál Krainában, itt „pengetted sarkantyúdat" 1914-től. … akkor ezért találkoztunk most itt.

Moravek: Ha eltévedtetek, akkor tudok segíteni. Jól tájékozódok ezen a vidéken, nem ismeretlenek előttem a Krn kacskaringós utjai. Volt egy ferkó-lovam, errefelé minden hegyet bejártunk, túl a Triglavon is. *(mellékelve fénykép)* Okos állat volt, játszott velem, lovagoltam, majd futottam előtte… Ó! – hol is lehet most? – nem emlékszem semmire, ott kellett hagynom, csak őt sajnáltam, semmi mást. A trén délebbre többször is átlépte az olasz határt. Végül itt ástuk be magunkat a deckungba és látjátok itt maradtunk örökre. *(mellékelve fénykép)* Istenem! – azóta se jártam a szép Margitszigeten, mit csinálhat azóta a Duna parti korzó? Vajon sokat változott-e? Pesten csak jó lehet az élet!

Donát: Pesten állandóan változik az élet, volt, amikor nagyon rossz idők jártak és voltak jó időszakok is, de összességében nem voltunk elkényeztetve. Ha összevetem a két helyszínt, akkor igazad van, hogy Pesten sokkal nagyobb a változás, mint itt. Nálatok megállt az idő… most is 1918 van, nemde? Leveledben nagyon jól elő-

dod magadat. Ezzel a szöveggel még ma is sikeres lennél a nőknél. Jó fej vagy, vagány, sportos. Biztos jó voltál Réti Mariskánál is. És azóta… semmi és senki?

Moravek: Nem tudom, ki lehet Ő, de szépen ír, nincs egyetlen helyesírási hibája se. Mindig kételkedik, mindig érdeklődik és én mindig, és nagyon szívesen válaszolok neki:

2. LEVÉL

Kelt: 1915. VIII. 26., Feldpost 303

Kedves Nagysád!

2 napi lovaglás után végre hozzájutottam a mi ujabb postánkhoz, hol is nagyon sok régi, régi lap várt. Jól esett lapját olvasni, sőt nagyon jól esne, ha egy-egy levéllel is megörvendeztetne. Azt irta lapjában nem nélkülözök, nem vagyok a fronton! Már a fronton vagyok ! A train itt van, már poros, piszkos vagyok, nem aludtam rendesen 1 hét óta – idegeim az izgalmak következtében felmondják a szolgálatot! Tolmein-Krn kacskaringós utjai már nem ismeretlenek előttem: de büszkeség tölt el, látná K.Nagysád hogy lovagolok az én „ferkó"-mon, ha jó kedvem van, akkor az én jó lovam úgy táncol, úgy szeretne menni, felhevültségtől, a jól érzéstől csupa viz lesz – nem tudom lecsillapítani, le kell róla szállnom, előtte szaladok és játszom vele, gyermek vagyok! Most is – a posta előtt, rögtön válaszolok leveleimre – olyan okosan ide néz a lovam, kapkod a legyek után. Egy kicsit őrült lapomnak? Nem iskolai füzet volt ?. Pesten csak jó élet van? Mit csinál a Dunaparti korzó? A szép Margit-sziget? Istenem ki lehet az, kivel én levelezek? Hess! .. elkergetem gondolataimat? …Nincs egy helyesírási hibája se! Szépen írt, ha álmos is volt! A dátumot már nagyon sokszor eltévesztettem - hiába szórakozott vagyok! … ! Választ bármikor kap és szívesen tőlem, ha … Isten vele ! / Számtalan üdvözlet

Moravek hdp.

Míg pihenek és „ferkó”mat megitatják,
lássa miként szórakozom!
Pest, Pest! …..a Krai felett lemegy a nap…!
Holdvilágos szép este lesz, fütyörészve megyek belé
majd az alpesi hüvös éjbe!

Éva: Amikor rájöttünk, hogy eltévedtünk, nagyon féltünk, rémeket, szellemeket láttunk, majd megfagytunk – vagy megfagytunk? Most már nem bánjuk, hogy letértünk az útról. Hihetetlen ez a találkozás! Ha ezt elmesélem Pesten, senki sem hiszi el nekem, …én sem hinném el, hogy „kommunikálok” veled odaátra – hogy is nevezzem – a negyedik dimenzióba és időben visszamegyek 1918-ba. Kellemes meglepetés … nem is vagy olyan ijesztő. Rémségesnek képzeltelek el benneteket. Az időtől mindenki fél. Kell lenni erre egy érzékszervünknek, amit még nem ismerünk vagy nagyon fejletlen, nem is tudom, hogy hol helyezkedik el bennünk. Találkoztál már más síelőkkel is?

Moravek: Igen, évente mindig van, egyre több, akiknek nem sikerül lesiklani és itt az erdőben kötnek ki 1-1 nagy fánál. Ebben az esetben azért jöttem, mert név szerint szólítottatok és én, mint katona, Moravek hadapród parancs teljesítésére jelentkeztem… Azóta minden este, amikor Krai felett lemegy a nap, én belémegyek az alpesi hűvös éjbe, fütyörészek, kissé felfrissítem magam. Azóta is ez az egyetlen szórakozásom, mert Pest, a Dunaparti korzó nekem most már örökre odavan. Így este melankólia száll meg. Utálom az éjszakát, mert álmokkal csal meg, bolond álmokkal! Messze bolyongok gondolatban. Egyedül vagyok, nagyon egyedül. Reszkettem egy nőért, egy szaváért! Már régóta nem jön levél. Összedobáltam mindent és rohantam ki a szabad levegőre, a csillagok közé… Panaszkodtam, fohászkodtam, sóvárogtam, kértem, követeltem, majd megnyugodtam, visszatértem és mindent megírtam. Ez a katona másik fő szórakozása, egyetlen szórakozása, mert itt nincs sok lehetőség, csak a levélírás:

3. LEVÉL

Kelt: Klagenfurt, 1915. IX. 25., Feldpost 303

Kedves Nagysád!
Megkapta már lapomat? Ma egy csendesebb
kis zúgba értem, hol a postához is igen közel va-
gyok! Remélhetőleg tovább itt maradok! Vándor
és cigány éeletem van. 110 kocsi – 230 ló, 150 ember
van reám bizva; már mint komoly ember jövök szám-
ba: parancsolok, büntetek, de befelé úgy kineve-
tem magam; ugy nem szeretek nagy képüsködni! Sze-
retnék esténkint a tábortűzhöz ülni és hallgatni
őket, a monoton éneküket, de nem lehet!!
Messze bolyongok gondolatban, egyedül vagyok,
nagyon egyedül!!
Úgy szeretném fölfrissiteni kissé magam. Igy este
melancholia száll meg, utálom az éjszakát, mert
álmokkal csal meg, bolond álmokkal! Reszketek egy
nőért: egy szaváért!! ősszehányok mindent, itt-
hagyok mindent, nem bírom itt ki, megyek a
szabad levegőre, a csillagok közé!!…

915.IX/26.

Irjon minél előbb sok, sokat ugye nem haragszik!!
sok kézcsókkal Moravek hdp.

Donát: 110 kocsi, 230 ló, 150 ember már komoly felelősséggel jár. Nagy teher lehetett. Állandó probléma forrása ennyi állat, ember.

Moravek: Valóban így van. Bele is keveredtem egy csúnya ügybe, sehogy sem tudtam belőle kimászni, ezért aztán áthelyezésemet kértem. Büntetésből a gyalogsághoz kerültem. Én nem vagyok kényes gyerek, nem sajnáltam a jó módomat ott hagyni, csak a lovakat… meg a „ferkómat”. Társam volt ő, beszéltem hozzá, úgy játszott velem, mint a barátom. Leszálltam róla és én futottam előtte, kihevülten, lihegve, mint egy gyerek. Számtalan-

szor bejártuk vele a Krn meredek, kacskaringós útjait. Jól kiismertem magamat, otthon voltam azon a vidéken, szerettem ott lenni. Szép idők voltak. Soha nem tudtam abba belenyugodni, hogy túl szigorú elégtételt kellett szolgáltatnom és mindent elvettek tőlem, ami itt a fronton még valamennyire éltetett.

Éva: El tudom képzelni, hogy ebben a beosztásban könnyen lehet hibázni, de mond csak, mi volt az a csúnya ügy?

Moravek: Keményen megfizettem érte. Hagyjuk! Ne beszéljünk róla! Nem szívesen gondolok rá vissza. Itt voltam egyedül, a lovak nélkül. Mariska levele sem érkezett meg, ami vigasz lett volna. *(mellékelve egy levél)* Nem baj! – gondoltam dacolok a világgal, hős leszek, közel vagyok a fronthoz, könnyen megy! – de előtte írok Réti Mariskának.

4. LEVÉL

Kelt: Klagenfurt, 1915. X. 12., Feldpost 303

Édes Mariska Nagysád!
Várvavárt lapját – (levelét) nem kaptam még eddig kézhez! Én egy csúnya ügybe keveredtem – (egyelőre elég ennyi) és áthelyezésemet kértem. Azt tudom, büntetésből a gyalogsághoz kerülök! Ilyen gyerek vagyok ám! Nem sajnál egy keveset! Nem sajnálom jó módomat, kényelmességemet, csak a lovakat otthagyni és hogy <u>így</u> kell elégtételt szolgáltatnom! Nagyon vártam levelét, de hiába – mennem kell a számüzetésbe! Nem baj, dacolok a világgal, hős leszek!! Isten vele!
Címem majd megírom!
Forró kézcsókkal

Moravek hdp.

Donát: Nagyon tudtad sajnáltatni magadat. Nagyon szentimentális voltál te, Moravek! Tudtad, hogy ez hat Mariskára is, igaz? Én is alkalmazok hasonló trükköket. Hatnak. Cudar idők jártak akkor, megértem, hogy haragudtál a világra, de hiába voltál keményfejű, hiába dacoltál a világgal, alul maradtál, „itt" maradtál, hős lettél…, de bárcsak lett volna értelme! – ezt nem látom, hiszen odaveszett minden vagyonunk 2/3 részben! A mai ember kigyógyult ebből, mi nem akarunk hősök lenni, jól akarunk élni, hiszen csak egy életünk van, persze te ezzel nem értesz egyet, mert benneteket másként neveltek. Értékelem benned, hogy könnyen tudsz alkalmazkodni az új környezethez, az új körülményekhez, tudsz lemondani. Ma ez sem megy nekünk! Nem lehetett egyszerű a váltás, otthagyni „ferkó" lovadat és átkerülni a gyalogsághoz.

Moravek: Nehéz sorom lett. Áthelyezés után közelebb kerültem a fronthoz. Lovaglás helyett jött az egész napos gyaloglás, amihez hozzá kellett szoknom. Nagyon fárasztó volt. Itt sokféle emberrel találkoztam, ezek egészen mások voltak, sokan még magyarul sem tudtak, de ők akartak nekem parancsolni. Nekem! – ők! – ami unmöglich! Ebből is sok konfrontációm támadt. Egyedül maradtam, nagyon egyedül. Ez lett a vesztem. Címem még nem volt, de feldobtam egy lapot Mariskának, hogy megkönnyebbüljek.

5. LEVÉL

Kelt: 1916. IV. 7., Etappenpostamt 329

Édes Mariska!
Nagyon fáradt vagyok! Egész nap gyalogoltam. Tudom nagyon, nagyon sajnálna. Még biztos címem nincs. Közel vagyok a fronthoz!

Moravek hdp.
Engel István zls.
Lányi György

Éva: Emlékszel arra, amikor először kikerültél a frontvonalba? Nem féltél? Mit éreztél? Mire gondoltál? Nem is tudom, hogy mit kérdezzek. Én már a gondolatától is összezavarodtam.

Moravek: Az odavezető út hosszú és gyötrelmes, tele félelemmel, szorongással. A frontról visszatért sebesültek szerencsések, a frontra indulók szerencsétlenek. Amikor először kimész a lövészárokba, félsz… mindenki fél… az erős és gyenge, az érzékeny és érzéketlen egyformán fél. Leszámolsz mindennel, elbúcsúzol mindentől és mindenkitől lélekben, gondolatban, felkészülsz arra, hogy többé nem térsz vissza… Egy bajtársam, rám bízta búcsúlevelét, amit a fényképe hátuljára írt első deckunkba vonulása alkalmával. Itt maradt a zsebemben, most már végérvényesen, örökre. Értelmét veszítve. Biztos, most már, ennyi idő után senki sem várja, de azért ti hallgassátok meg:

Kedves jo apám már nem tudom, hogy
és mikor látjuk egymás és testvéreim
kivánom az Istentől hogy segicsen titeket
ezt első dekungba induláskor irtam
ha esetleg meg halok szépen kérem
eszt a lap el küldeni ere á czímre
Kedves jo papa a jo Isten áldja meg magát
eszt kivánom minden testvéremnek
és a sogorajimnak és a jo barátajim-
nak

Kedves bajtárs
Eszt a lapot ad fel
A jo apámnak
Isteni üdvözlet
Mindjajának

Nos, folytatom… Ha az elsőt megúsztad, visszatértél a frontvonalból, akkor azután már nem is volt olyan iszonyatos… örültél, hősnek érezted magadat, mindaddig, amíg egyszer csak kilövik mellőled a sorból a társadat, mert ekkor ismét úgy érzed, hogy rajtad a sor, te következel. Újra elbizonytalanodsz, újra leszámolsz, amid csak maradt, a sovány, üres életeddel. Remegsz, émelyegsz,

hányingered támad a sebesültektől, a vértől. Tehetetlen vagy, nem tudsz segíteni, nem állhatsz le, te tovább célzol és lősz, … de ez csak először van így… és aztán gyorsan ehhez is hozzászoksz, ha a sors ad rá még időt, talán néhány órát? – netán néhány napot ? – nem félsz, nem gondolkodsz, nem érzed már a veszélyt. Olyan, mint bármi más, mechanikusan cselekszel, ürítesz, töltesz, célzol és lősz, újra meg újra ismétled, mert **csak a parancsot teljesíted, amire megtanítottak téged, hogy a parancsot teljesíteni kell életed árán is!** Nem is vagy tudatában, hogy mi vár rád. Egyiknek sikerül, másiknak nem. Ilyen egyszerű.

†

Nekem nem sikerült, ezért vagyok itt. **De ne féljetek, legyetek „derűsek",** amikor átléptek ebből a világból egy más-világba, egyik térből a másikba, egyik létezésből a másikba. **A halál nem fáj, de az odavezető út hosszú, gyötrelmes, tele félelemmel, szorongással.** Elfáradtam a hosszú, kacskaringós úton Galíciától Krainái, idős bácsi lettem, arra vágytam, hogy megpihenjek, ez nekem megadatott. Én megnyugvással fogadtam, szerencsés voltam, szenvedés nélkül ért a halál, eltaláltak, nem fájt, majd elszenderültem, megkönnyebbülten léptem át az élet határát.

Előtte Mariskának erről így írtam:

6. LEVÉL

Kelt: 1916. IV. 18. Etappenpostamt 329

Édes Mariska Nagysád!
Nagyon jól érzem magamat! Igazán
ezen a tájon meg lehet gyógyulni! Hiszen
a biztos halál vár bennünket! Erre a
tájra mindenki elszántsággal, leszámolással
jött. Vége hossza nincs a mámornak. Szegény
kis szlovén falú: a magyar fiúk bünét
megérzi. Itt vezekelünk.

Sok kézcsók Moravek hpd

Donát: Miért írtál ilyen cinikusan? – ismét sajnáltatni akartad magadat? Vagy feladtad? … minden mindegy, jöhet a mámor? – nem értelek. Hogy lehetett úgy élni, hogy tudtátok, a biztos halál vár rátok?

Éva: Tudod, mi ezt ma úgy mondjuk, hogy nagyon stresszesen éltetek.

Moravek: Elszántsággal és leszámolással jöttünk ide. Hajszoltuk az élvezeteket, ami belefért abba a kis hátralevő időbe. Vége hossza nem volt a mámornak, a dinom-dánomnak. Nálam maradt Foris Ferencz egy lapja, amit Pollából „boroshordó" mellől írt Gábor bátyjának. Ő bizakodóbb volt, de ő is itt maradt… No, inkább halljátok:

Kelt Boros hordomellet
1917 II/2

bátyám fogadd leg
foro üdvözletemet
viszont látásig
csokolak mint hű
ecséd az sirig
Gábor választ
várok megkinálnálak
csak messze vagy nagyon
sajnos talán mar vége lesz
enek az rossz világ nak

Tudták a kis szlovén falvak is, amerre mentünk, hogy halálba mennek a magyar fiúk. Ezt meg kellett tudni Réti Mariskának is:

7. LEVÉL

Kelt: 1916. IV. 20., Etappenpostamt 329

Édes Mariska Nagysád!

Hiába várom lapjait, pedig én szorgalmas voltam! Gondol-e reám?

Itt örökös – dínom – dánom – hiszen meghalni jöttünk ide!!

Kézcsókkal Moravek
aláírásokkkkkkkkk

Éva: Mariska nem hagyott egyedül, ő ott volt veled, jóllehet levelei nem jutottak el hozzád a tábori postával. Ki kellett volna tartani, hogy hazatérhess hozzá Pestre. Te gyenge gyerek voltál és hálátlan! – elvetted tőle a legdrágábbat, amire vágyott… a találkozás örömét, a tested élvezetét…a csókod ízét… Ő biztos várt rád… mert te olyan jó srác vagy, akire várni kell, akire érdemes várni. Ezt én, mint nő mondom neked, mert én is vártam volna rád, én is vágytam volna rád.

Moravek: Hiába vártam lapjait, aztán meg a mámor és a dinom-dánom áldozatai lettek napjaim és lapjaim, de nem tudtam írni neki, nem akartam szomorítani őt, mert miről írhat a halálba menetelő magyar fiú? ….megcsappant jókedvről, bolondos vágyakról, amelyek teljesülésére már nincs idő, nincs remény. Letargiába estem, vágytam a szép halált, hős akartam lenni. Végül nagy vezeklések, lelkiismeret-furdalás közepette céltalanul útnak bocsátottam egy lapot:

8. LEVÉL

Kelt: 1916. IV. 26., Etappenpostamt 329
Vezeklek!! Köszönöm a husv. üdvözletet. Én hanyag voltam!!

Édes Mariska Nagysád!
Nem is várom a válaszát – most céltalanul utnak bocsátottam e lapomat. Bolondos idő, megcsappant jókedv, egy bolondos vágyamnak nem teljesülése lethargiába sodort és újra – ki – ki szaladok az éjszakába, a hűvös sötétségbe a csillagokhoz!! Panaszkodni szeretnék, egy puha lágy kebelre reá borulni, egy áldott jó kezet csókolni – ki megigazgatná borzas hajamat, ki megcsititgatná dobogó szívemet és befogná az ébrenléttől ijedtté vált szemeimet. Fölém hajolna jóságosan és reá tenné kezét forró homlokomra és megfogná kezeimet lázálmaimban mikor rémeket látok. Emlék már – most a halni készülőnek egy messzire nyuló, egy gyötrődéstől teli

pillanatot hozott. Felkelteni az életkedvet, az élet iránti éhességet; pedig most, oh most ugy vágyom a halált! Most tízszer kell meghalnom, most rohanok – érzem a végzetembe! Hiszen Caesar is üdvözölte a halni akarókat.! Ez a latin közmondás most a jelmondatom és egy zárt borítékba – nem is írtam egyebet! Megbocsát – ugye, hogy zavarom, de a békém megzavarázása, a szép halálnak elhessegetése már többé nem kell! Azt hittem meghalt már az emlék – de apám, anyám kísérletként küldik utánam!! Kézcsókkal Moravek

Donát: Az életkedv, az élet utáni éhesség elvesztése volt a te tragédiád. A megcsappant jókedv, a bolondos vágyak nem teljesülése vetett letargiába, feladtad, ezért jutottál „ide", ahol vagy. Meghalt az emlék. Hát ezért nem borulsz most egy puha lágy kebelre, nem hajolnak föléd, nem csókolsz, nem fogják a kezedet, nem igazgatják borzas hajadat, …miért nem tartottál ki te Moravek Jóska! Mindent elveszítettél! – mindenkit megcsaltál, mindenkit becsaptál! Leveleid felelőtlen ígérgetések voltak

Moravek: Nem! – nem így van … **a parancsot teljesíteni kell, ez becsületbeli ügy.** Hős lettem, erre vágytam. Elértem végzetemet. Emlék ez most már nekem mind az elmúlt idő távlatából. **Békémet itt már nem zavarja senki és semmi. Ti sem!** … Ne is próbálkozzatok, ne kísértsetek! – most már késő. Mariska is megpróbálta eloszlatni borult kedélyállapotomat, de ő sem tudta. Nem voltam gyáva, túl hosszú időt töltöttem a fronton és elfáradtam. Nekem csak ennyi volt.

†

Vagy talán, akkor sikerült, amikor már nem is akartam, de akkor már késő volt, nem volt visszaút … Már megbántam, most is bánom. Valószínű, hogy nem gondoltam komolyan, csak a mámor, a felfűtött hangulat vagy az évekig tartó felkészítés a szép halálra…? – hát bizony hatott. Azt hiszem, csupán baleset volt, igazán én sem értem, hogy történhetett meg, …erős tűzbe kerültem, eltalált, neki sikerült, nekem nem, ha jól emlékszem… Nekem

többre nem futotta, nekem ennyi volt megírva… de előtte még utoljára írtam egy lapot Mariskának:

9. LEVÉL

Kelt: 1916. V. 4. én, Etappenpostamt 329

Édes kis Mariska!
Igazán elhiszem, hogy fiatal – hiszen megkisérli eloszlatni borult kedélyhangulatomat és ijedt mosolyra fakasztja arcomon az elégültséget, hogy van valaki, aki nem érzi, nem tudja érezni: mily nehéz még élni is! Nem vagyok gyáva – nem fogok magam ellen fegyvert most, mert dicsőségre nyilik alkalom – mint hős halhatok meg!! a legszebb emberi halál ! És most gyönyörű májusi este – alkonyat van, mint a nehéz beteges: egy asztalt és széket helyezek egy vadgesztenye fa lombsátra alá – és nem szűnöm meg őrölni, tépni, feltépni a multat, a lidércnyomást! Nem tudja édes kis lyány magácska mi ez – ne is tudjon ilyenről soha! Nem, nem vagyok gyilkos, csak egy kis csacsogó 17 éves kis lyány nevelhet ki egy ilyen öreg bácsit, mint én vagyok és beszélhet hozzá naivul – tréfás bakfisággal. – Jól van édes Mariska – ne is tudja meg soha, mi a fáj – ne szeressen soha, és ha férfi lenne, azt mondanám ne nézzen soha nőre!! a NŐ!! Miért nem tudom, kikacagni magam, mikor magam előtt hideg megfontolás tárgyává teszem, mérlegelem a helyzetet?! Nem tudom én!! Pedig mikor felül emelkedem magamon, hogy kezelem a nőt, milyen gyermek lettem!! Ne vigasztaljon csak csacsogjon, olyan jól esik. Csókolja Moravek

Éva: Ennyire kiábrándultál a „NŐ”-ből a fronton? – de miért? Talán találtál ott valami jobbat? Úgy írsz ebben az utolsó leveledben, mintha fölötte állnál a női nemnek. Hogy kezeled a nőt? – te nem kezeled, hanem lekezeled a „NŐ”-t. Teljesen összekeveredtél

nőügyekben a fronton, nem tekintetted partnernek. A nő csak csacsogjon, csevegjen butaságot naiv bakfisséggal, a te szép, okos nagyfejed meg majd jóságosan bólintgat hozzá, meg még mosolyog is. Túl sokat képzelsz magadról! Elszigetelted magadat, beszűkültél, kapcsolatot romboltál, egyedül maradtál, mély depresszióba süllyedtél, nem volt erőd, nem volt miért és kiért küzdeni. Igaz, hogy nem is birtokoltad őt, csak leveleztél, képzelődtél, álom volt az egész. Elveszítetted érzékedet az életben maradásra, színpadi játékot űztél az életből, eljátszottad saját tragédiádat, azt viszont sikerrel. (ma is akként éled meg)

Donát: Értelmetlen volt a szép halál! – nem volt rá szükség. Értelmetlen volt a nagy hősködés, mert nincs dicsőség. Mindent elveszítettetek, mi már tudjuk, akik még élünk. Ma már kevesen tudják, hogy ti kik voltatok, hogy ti itt elestetek. Kihal az emlék. Mindez ma már keveseket érdekel, ma mindenkit csak a saját kis szociális helyzete érdekel, pedig sokkal jobban élnek ők ma, mint ti akkor… **Azok sem jártak sokkal jobban, akik túlélték és hazatértek a frontról. Elismerés helyett megaláztatást, szemrehányást kaptak.** Mondd, tudod-e, hogy milyen határokat védtetek? – miért harcoltatok? – mert ugye tudod, hogy ez a föld itt nem magyar föld. Ez a Monarchia határvidéke volt.

Moravek: Hát akkor hol kell védeni a magyar határt?

Donát: Ez gyakran változik, mint a politika. Te már nem tudhatod, hogy **mindez megismétlődött másodszor is egy rövid negyedévszázad** múlva, de még nagyobb áldozatok árán**. A magyar katona most már távolabb, a Donnál harcolt, ismét hiába, ismét idegen hatalmakat szolgálva.**

Moravek: Mit keresett a magyar katona a Donnál? Talán vissza akartuk foglalni az Őshazát?

Donát: Értékelem a humorodat, szóval érted. Kommunikálom továbbá, hogy **újabb félévszázaddal később a magyar katona már más világrészeken védi hazáját újabb hatalmaknak téve szolgálatot körbe a földgömbön.** Ha ez így megy tovább, ak-

kor néhány év múlva a magyar katona a világűrben védi a magyar határt… ha akkor még lesz katonánk!

Moravek: Nahát ez nekem magas, nem tudlak követni, én maradok az olasz határnál. Én ezt már megszoktam… meg úgyis ide vagyok bedeckungolva – véglegesen, örökre.

Donát: Most már én is összekeverem a politikát meg a határokat, nem is tudom, hol vagyok. Nagyon távol vagyok, egy másvilág határán… vagy már én is ott vagyok veled odaát? Jóska! – segíts! – félek, hogy elveszünk.

Éva: Mi ez az éktelen zaj? – talán szirénát hallok? Mi történik velünk? … ismét bekerítettek bennünket!?

Moravek: Én nem hallok semmit, nem látok senkit… csak benneteket, ahogy ott fekszetek a hóban, a fa tövében. Mozduljatok már meg végre! – mi van veletek?

Éva: Én nem érzem a végtagjaimat, semmit nem érzek, milyen szokatlan! – és milyen fantasztikus, hogy látom magamat kívülről, fentről, magamon kívül vagyok. Minden olyan légies, fenséges, mint a könnyű szellő szállok, nem is értem, hogy van ez most. Valamelyik másik dimenzióból látom magamat, ahova eddig nem voltam képes átmenni? Nem is tudom, melyik érzékszervvel érzékelem, de az biztos, hogy érzékelem ezt az ismeretlen dimenziót! – higgyétek el nekem, ezt itt és most! …igen ott fekszünk a fa tövében a te kövedtől néhány méterre… nagyon jól látom. Még soha nem voltam ilyen állapotban. Most kezdem érteni… Veled beszélgetek, miközben te is itt vagy. Vagy én vagyok ott, odaát? … ki-be járok a két világ határán? Félek, hogy nem tudok visszatérni, félek, mint a veled való találkozás előtt, mert valami szokatlan közeledtét érzem, ami megfordíthatatlan, mint a halál.

Donát: Én is szirénázást hallok, fehér ruhás alakokat látok közeledni. De mi ez az erős fény? Kik ezek az emberek? – Hol vagy Éva? Ne vigyék el, együtt akarunk maradni!

Moravek: Félrebeszélsz vagy látomásaid vannak a másvilágról. Nincs itt senki és semmi, nem látok semmilyen fényt, nincsenek itt fehérruhás emberek.

Donát: Jóska, te ezt nem láthatod, nem hallhatod, te egy másvilágban vagy.

Éva: Én is hallom, csak nem értem mit mond, mintha szlovénul beszélne, AMBULANCE, igen ezt olvasom… Hol vagy Donát? Nem látlak! – Kérem szépen, őt is hozzák! – együtt vagyunk. Nem tudok szlovénül… beszél itt valaki magyarul?

Donát: Szervusz Jóska, most elvisznek bennünket, egy nagy fehér kocsiba tesznek. Lehet hogy hamarosan visszajövünk mi is, talán percek, talán évek múltán. Előbb vagy utóbb mindenképpen találkozunk, addig is VISZ'LÁT! **Értelmetlen volt a szép halál! – mindent elveszítettetek, mi már tudjuk, akik még élünk.** Értelmetlen volt a hősködés, nincs dicsőség ! **– hálátlan a világ. Kihal az emlék. Addig is nyugalmat és békét neked!**

Éva: (felnéz az égre) Add meg…, hogy így legyen!

- -

Éva: Nem értettem, hogy mi történt velünk, akkor és ott. Többször megpróbáltam rendezni a gondolataimat, pontosan visszaemlékezni a találkozásra. Mindenképpen **kellett, hogy találkozzunk valamilyen módon, mert most is elevenen él bennem az esemény,** világosan emlékszem az első pillanatok rémségeire, majd a megismerkedésre és a beszélgetésre, ami teljesen természetes volt, mintha a reális világban lett volna. De most már teljesen biztos vagyok abban és **bizonyítani is tudom,** hogy mindez megtörtént, mert ott voltunk, ott síeltünk a **Krn kacskaringós lejtőin,** igen, ott ért bennünket a baleset, a klinikai halál állapotában, **akkor találkoztunk Moravekkel,** majd elvittek a mentők. Elismerem, hogy csak néhányan érzékeljük az ilyen állapotot, mert k**evés embernek fejlett ez az érzékszerve** és kevesen tudják azt használni.

Donát: Próbálom megfejteni a rejtélyt … újra és újra visszajön, nem tudok szabadulni tőle. **Egész éjjel interneteztem,** azt hiszem ott akadtam össze a Moravek hadapróddal, akinek segítségével visszamentem az időtengely mentén 1916-ba, **– talán csak virtuálisan?** … most kicsit elbizonytalanodtam – **de a vele való be-**

szélgetés teljes értékű élmény volt számomra, kimondottan élveztem, teljesen átéltem, mintha igaz lenne, de lehet, hogy **csak játék volt vagy „deja vu" az egész …?**

Pszihológus: Első hallásra, amikor felkerestek, kételkedtem, abszurdnak tartottam a történteket. Arra gondoltam, hogy a klinikai halál állapotából tértek vissza, hogy talán drog hatása alatt hallucináltak, vagy csak egy „deja vu" az egész, netán valami ismeretlen pszihikai esettel állok szemben. De nem, mert sikerült rávezetniük és megtanítaniuk használni és fejleszteni azon érzékszervemet, amellyel most már én is érzékelem ezeket a jelenségeket. **Pszihológusként kijelentem, hogy a történet hihető, tudományos alapjainak lerakása természetesen még a jövő feladata.** Ez egy olyan ritka példa, amikor a pszihológus a páciensek hatása alá kerül.

(III. rész vége)
1916

IV. RÉSZ

Heller Bernát Tanár Úrhoz írott levelek 1916–1918

1. szín

Helyszín: Budapest, II. Fő utca 77., a főreáliskola folyosója, éjszaka van
Cselekmény:

– Az iskola kiürült, mindenki hazament, az éjszaka közeledik.
– Életre kel a múlt, visszalátogatnak a régi idők diákjai, tanárai.
– A folyosón csoszog végig a szeretett Heller tanár úr, aki az érettségi tablókat nézve felidézi kedves tanítványai emlékét.
– Azonnal szembe is találja magát az idő és tér távlatából visszatért imbolygó alakkal, aki most szintén ide tévedt.
– Heller tanár úr felszólítja kedves volt tanítványát, hogy olvassa fel a frontról hozzá írott leveleit.
– Hauer László, mint eminens diák „felel leveleiből": felolvassa őket egyenként,
– A szeretett Heller tanár úr, pedig röviden reagál a levelekre egyenként, mint annak idején.

Hauer László: (olvassa levelét)
Absender Hauer László
Techn. Istr. Kurs 7 Corps - Pionierabteilung Feldpost 357

1916.XI.7.
Szeretett Tanár Úr!
Bár szeptember 2 óta vagyok az olasz fronton
ma jutok csak hozzá, Tanár Úr iránt érzett tiszteletemnek
kifejezést adni. Bár 22 óta elég súlyos beteg voltam csak
ma érek rá, hogylétemről tudosítani. Jelenleg csak
ágyútűz körletben vagyok s már szerencsésen
a 7. 8. és 9. olasz offenzíván átestem, a jó Isten
kegyelme folytán nem történt még velem semmi különös.
Ellenben nagyon várjuk már a boldogító béke napját,
mikor ismét visszakerülünk boldog foglalkozási körünkbe.
A viszontlátás reményében maradok
számtalan üdvözlettel Tanár Úr hálás tanítványa

Hauer László

Heller tanár úr: Köszönettel vettem irántam érzett tiszteletedet, amelyet leveledben kifejeztél, de félelem tölt el, ahányszor csak arra gondolok, hogy ágytűzben vagy. Erősen bízom abban, hogy a jó Isten kegyelme folytán mielőbb megérjük a boldogító békét és hazakerültök körünkbe.

Hauer László: (olvassa levelét)

Absender Hauer kadettaspiráns
I R. 43. Pionirkomp I. Zug Feldpost: 109

1916.XII.4.
Kedves Tanár Úr!
Szíves sorainak rendkivül megörültem, XI.30. óta borzalmas ágyútűzben vagyok, zúg a levegő mint egy méhkas. Eddig 14 gránát vágott be 20 lépésre tőlem, szerencsére még elszaladhattam. Érdekes repülőharcoknak vagyunk a tanúi. Az időjárás oly nagyszerű, hogy kiskabátban járunk, csak az éjszakák borzasztó hűvösek. Az összes Urakat szívből üdvözli és kellemes Mikulást kellemesebbet, mint nekünk van kíván Tanár Úr hálás tanítványa
Hauer László

Heller tanár úr: Aggódva várjuk következő leveledet, remélve, hogy egészségesen kikerülsz az ágyútűzből és menedéket találsz a bevágódó a gránátok elől. Csodállak, hogy ezen szorult helyzetben ilyen könnyedén tudsz aztán az időjárásról írni. Az összes uraknak átadtam szívből jövő üdvözletedet és ismertettem leveled tartalmát.

Hauer László: (olvassa levelét)
Absender: Hauer kadasp
I R. 43.Pionierabtg. I. Zug Feldpost 109
1916.XII.4.
Kellemes karácsonyi ünnepeket kíván
szeretettel Hauer László
Im felde 1916.XII.21.

Heller tanár úr: Nyugodt, csendes karácsonyt kívánok.

Hauer László: (olvassa levelét)
Feladó neve: Hauer László kdasp.
K und K. Infanterieregiment Rupprecht Kronprinz von Bayern Nr 43
Czime: PIONIER ABTEILUNG *Fp 647*
1917.II.8.
Szeretett Tanár Úr!
Kedves újévi lapját megkaptam. Erre mifelénk most teljes csend van. De az idő rohamosan megváltozott és a kellemetlen hideg bóra miatt igen sokat szenvedünk. Nagyban várjuk már a tavaszi szép időt, hogy aztán ismét újult erővel, fizessünk a hitszegőknek.
A postai számom már nem 109, hanem 647! Más különösebb újság nincs errefele. Szeretettel üdvözli hálás tanítványa
Hauer László

Heller tanár úr: Előző rosszhírű leveleid nagy aggodalmat keltett mindnyájunkban, ezért a hosszú várakozás után nagy megnyugvással fogadtuk, hogy most teljes csend van arra tifelétek. Ez jó hír a múltkori ágyúzások után. Szenvedéseitekre hamarosan itt a tavasz, legyen ez a vigasz.

Hauer László: (olvassa levelét)
Absender Hauer László kadettaspiráns
917.IV.29.
Kedves Tanár Úr!
Tegnap délelőtt 9 órakor szerencsésen srapnellgolyó által a bal combomon csipőcsont táján me-

sebesültem. A golyó a medence csontig hatolt, ott megállt. Operáció valószínűleg szükséges. Amint a jelek mutatják talán Pestre is jövök kórházba. Jelenleg úton vagyok.
A viszontlátás reményében szívélyesen üdvözli hálás tanítványa
Hauer László

Tegnap jött meg Károly
keresztem, ma a bronz vitézségi,
nagyezüstre a napokban adtak be!

Heller tanár úr: Elért az, amitől mindig is féltettelek, … megsebesültél, de legyen vigaszod az, hogy lehetett volna még rosszabb is.
Jobb a haláltól megszabadulni sebesülten, mint a halálba menni egészségesen.
Károly keresztedet és bronz vitézségi nagyezüstödet becsülettel kiérdemelted, minden elismerésem értük.
Remélem, hogy hamarosan felgyógyulsz, ismét visszakerülsz boldog foglalkozási körödbe és újult erővel kezdesz hozzá az élethez.
Értesíts, ha megjöttél Pestre a kórházba, hogy meglátogathassunk.

2. szín

Helyszín: Budapest, II. Fő utca 77., a főreáliskola, VIII.B tanterem, éjszaka van.

Cselekmény:

– Heller tanár úr a folyosóról bemegy a VIII.B tanterembe, körbejár az osztályban és ott találja a pad tetején Hudeczek Jenő e. é. önkéntes szakaszvezető füzeteit, ilyenkor, éjszaka, tanórák után.
– A mélyen tisztelt tanár úr szólítja is őt, aki azonnal jelentkezik az idő és tér távlatából.
– Az időtengely mentén egy másodperc alatt visszautazunk 1917-be.

Heller tanár úr: Hudeczek!-itt maradtak a füzeteid a pad tetején. Nem hiányoztak eddig?

Hudeczek: Nem. Nincs már szükségem könyvekre.

Heller tanár úr: Igazad van …Hagyd csak őket ott, nem zavarnak senkit.

Hudeczek: Megkapta-e a tisztelt Tanár Úr lapjaimat a frontról?

Heller tanár úr: Igen, íme mind itt vannak nálam… tessék, olvasd csak őket!

Hudeczek: (olvassa és életre kel a múlt hangulata)

Hudeczek: (olvassa levelét)

Hudeczek Jenő. e. é. ö. Szakaszvezető.
17 honv. gy.e. III. század XXVII. Menetzlj., Tábori.posta 616/II
1917.III.7.
Kedves Tanár Úr!
Már a második hetet töltöm itt Wolkyniában. Egyenlőre tartalékban vagyunk. Aránylag elég csönd van – azt hiszem a helyzet egyenlőre változatlan marad. Nagyszerűen érzem magam. Élelmezésünk nagyszerű. Ha Pestet ide lehetne varázsolni közelünkbe, nem is kivákoznék el innen.
Egész nap tejjel, tojással élünk. Lózsi barátom is itt van valahol közelemben, de még nem volt alkalmam felkeresni.
Tisztelettelteljes üdvözlet Hudaczektől

Heller tanár úr: Mostani jó módod ne vezessen félre. Légy felkészülve, ne érjen váratlan meglepetés, mert jöhet erre még nehezebb idő is. Megnyugtat, hogy tartalékban vagy. Bárcsak itt maradhatnál végig.

Hudeczek: (olvassa levelét)

Hudeczek, önk. szkv.
17 honv.gy.e. III. század XXVII. menetzlj., T.p. 622
1917.IV.11.
Kedves Tanár Úr!
Végtelen hálás vagyok, hogy kedves Tanár Úr néha rólam is meg-

emlékezik. Én mindig örömteljes
hálás szívvel fogok az én kedves
Heller Tanár uramra visszagondolni -
különösen itt, ahol, az ember ráér
a szép elmúltakról álmodozni.
Húsvéti gratulációit is nagyon
köszönöm. – Nálunk már gyönyö-
rű tavasz van, nagyon jól érezzük
magunkat.
Tiszteletteljes üdvözlet Hudeczek

Heller tanár úr: Minden levél érkezése nekem 1-1 életjel, ami egy rövid időre megnyugtatja lelkemet. Végtelen hálás vagyok minden levélért. Örömteljes szívvel gondolok a múltra, azokra a tanórákra, ahol jelen voltatok.

Bárcsak itt lennétek velem együtt az osztályban.

Hudeczek: (olvassa levelét)

Hudeczek, önk. szkv.
17 honv.gy.e. 3 zlj 11.. század T.p. 417
1917.V.6.
Tisztelt Tanár Úr!
De unalmas, az élet most itt az első
vonalban, a muszkának nincs kedve
változatossá tenni csak két napja hogy
itt vagyok, eddig tartalék voltunk.
Lakásom egy kicsike földalatti pince,
egész nap világítani kell, oly sötét.
Külömben elég jól érzem magam
– a körülményekhez képest
Tiszteletteljes üdvözlet Hudeczek

Heller tanár úr: Félelmetes a hír, hogy tartalékból áttettek első vonalba. Vedd észre, hogy milyen veszélynek vagy kitéve. Ne légy

könnyelmű, a körülmények egy pillanat alatt megváltozhatnak. Addig örülj, amíg unalmas és nyugalmas az élet. Érezd jól magad, amíg lehet.

Hudeczek: (olvassa levelét)
Hudeczek hadapródjelölt őrm.
17 honv.gye. 3 zlj. 11 század T.p. 417
1917.VI.14.
Tisztelt Tanár Úr!
Már 14 napja mult, hogy itt lopom
a napokat a lövészárokban. Az éjjel bizony
örültem, hogy a drótból szerencsésen
megmenekültem. Dolgozott a szakaszom,
észrevett a muszka, s küldte a csomagokat
tucatszámra. Ugye, kedves tanár úr már nem
haragszik reám, hogy nem tanultam egy drámát
a vizsgára. Pedig most tudok eleget, sokat olvasok idekünn.
Számtalan tisztelettelteljes üdvözlet Hudeczek

Heller tanár úr: 14 nap a lövészárokban semmit nem számít az egész háborúhoz képest. Légy körültekintő, légy óvatos! Bármely pillanatban becsapódhat egy akna és fennakadhatsz a dróton. Nem haragudtam a dráma miatt, tudtam, hogy egyszer bepótolod, nem maradsz adósa önmagadnak.

Hudeczek: (olvassa levelét)
Hudeczek hdj.
17. gye. 11. század, T.p. 417
1917.VIII.4.
Kedves Tanár Úr!
Jelenleg itt matekozom a segély helyen, nemsokára azonban
megint a századomhoz megyek. Már számlálom a napokat
szeptemberig – várom a szabadságom. Kedves tanár urnak
minden jót kivánva, maradok tisztelettelteljes üdvözlettel volt
hálás tanítványa Hudeczek

Heller tanár úr: Nagy megnyugvás, hogy visszahívtak az első vonalból. Júniusban bepótoltad a kihagyott drámát, sokat olvastál odakünn, most augusztusban, pedig matekozol a segélyhelyen… szerencsés ember vagy. Kívánom, hogy így legyen a háború végéig. Veled együtt számláljuk a napokat szeptemberig. Várunk.

Hudeczek: (olvassa levelét)
Hudeczek hdj.
17. gye. 11. szd. T.p. 417

1917.VIII.5.
Kedves Tanár Úr!
Kedves lapját megkaptam
nagyon köszönöm. Az offenziva
még nem ért ide – csak egyné-
hány km., s akkor mi is
megyünk. Lózsy mellettünk
van, már zászlós – eddig azon-
ban még nem találkoztam vele.
Számtalan tisztelettelteljes üdv. Hudeczek

Heller tanár úr: Ismét szomorú hír … „Az offenziva még nem ért ide – csak egynéhány km., s akkor mi is megyünk.” – mindig gondolj arra, hogy várunk haza.

Hudeczek: (olvassa levelét)
Hudeczek hdj.
17 gye. 11 század, T.p. 417

1917.VIII.25.
Kedves Tanár Úr!
De sokszor eszembe jutnak a reáliskola
szeretett Tanár Urai – első sorban kedves
Tanár Úr. Gyűjtök is erősen a reáliskola
muzeumának. Az utolsó időben gyűjthettem
eleget – volt egy kis csetepaté most azonban
már megint nyugodt minden.
Számtalan tisztelettelteljes üdv. Hudeczek

Heller tanár úr: Én is gyűjtök a reáliskola múzeumának, első helyen lesznek bemutatva az én szeretett tanítványaim levelei, amelyeket nekem írtak a naplopásról, az unatkozásról, az odakinti matekozásról, könyvolvasásról, az első sorból, a lövészárokból, a csetepatékról, az offenzivákról és az életben maradásról. Vajon átérzik-e majd mindezt az utánunk jövő társaid és a tanár urak?…

Hudeczek: (olvassa levelét)

Hudeczek zászlós
Feldspital 16/2, T.p 374

1917.IX.18.
Kedves Tanár Úr!
Jelenleg itt fekszem
jól becsomagolva egy
krajnai kórházban, holnap
tovább visznek – még
nem tudom hová. De
jó volna most a jó
gránátmentes Pesten lenni!
Tiszteletteljes üdvözlet Hudeczek

Heller tanár úr: Ez lett a vége, pedig milyen könnyelműen vetted, majd bekövetkezett, amitől féltem.

Hudeczek: (olvassa levelét)

Hudeczek zls. Radeszky Kórház

1917.IX.18.
Kedves Tanár Úr!
Egy 3 hetes hosszú utazás után
végre itt vagyok a Radeszky Kórház-
ban – elég jól érzem magam
mindenesetre jobban, mint a
kts. Gabrielén. Nehéz munka volt,
míg Pestre jutottam.
Számtalan tiszteletteljes üdv.
Hudeczek

Heller tanár úr: Megnyugvás számomra, hogy hazakerültél, bárhogy is. Minderről értesítettem társaidat és a tanár urakat is. Sokan fel fognak keresni, hogy meghallgassanak (rövid szünet).

- -

Őszintén hittem, hogy többen mennek el hozzád a Radeczky kórházba… Többet érdemelnél…

3. szín

Helyszín: Budapest, II. Fő utca 77., a főreáliskola tanári szoba, éjszaka van.
Cselekmény:

– A szeretett Heller tanár úr belátogat a tanári szobába és leül régi asztalához.
– Elcsodálkozva látja, hogy Szabó László e. é. önkéntes tizedes levelei még mindig ott fekszenek érintetlenül az asztalon, pedig már nagyon régen ott felejtette őket.
– Felidéződik, újra lejátszódik a múlt, Szabó László e. é. önkéntes tizedes csatlakozik tanár úrhoz, olvasni kezdi leveleit, amelyekhez tanár úr megjegyzéseket fűz.

Szabó József: (olvassa levelét)
Szabó József e.é.ö. tizedes
308. h.gy.e. II. zlj. 7. szd., Feldpost 649

1917.IV.27 Szeretett Tanár Úr!
Már második napja, hogy a lövész
árokban vagyok. Szokatlan nagyon, de nagyon. Most
ugyan még tűrhető, mert nyugton van a muszka.
Igaz néha-néha lecsap a gránát, meg – meg
rezzenek, s mikor már elcsendesül a lég, amit röptében
hasít, ujra helyre áll a nyugalom lelkemben.
Egy kis födözékben lakom, egy igen jó szívű Wein
nevű hadnagy urral. Ő nyugtat meg ne féljek,
nem csap a gránát ide. Nem félek, de tessék

elhinni idő kell ahhoz míg megszokom a fene-
vadak moraját, förtelmesebb valami mint a mennykő-
csapás. Istenre bízom sorsomat, ha nem vagyok
méltó, ha gyarló vagyok, akkor hiába bármilyen
fedezék is legyen, az összerombolja azt míg ha érdemes
vagyok arra, hogy életben maradjak, úgy nem hagy elveszni
soha. Isten Önnel! A reményteljes viszontlátásig maradok
Méltóztassék üdvözletemet kedves társaimnak átadni *hű t. Szabó J*

Heller tanár úr: Isten haza segít, mert méltó vagy arra, hogy életben maradj, de ezt neked is akarnod kell. Elszomorít, hogy én csak vigaszt adhatok, nincs hatalmam, hogy még csak annyit is segítsek rajtad a fődözékben, mint az a jó szívű Wein hadnagy úr. Üdvözletedet átadtam kedves társaidnak, akik mind emlékeznek rád és nagy elismeréssel vannak irántad. Kívánom, hogy álljon helyre a nyugalom lelkedben, a reményteljes viszontlátásig.

Szabó József: (olvassa levelét)
Szabó J e.é.ő tizedes
M.kir.308. h.gy.e. I. zlj. 2. század, Feldpost 649
1917.V.8.
Szeretett Heller Tanár Úr!
Becses sorait f. h. 7-én kaptam
meg. Igen köszönöm k. megemlékezését.
Kedves tanár úr. Dacára, annak, hogy nem
lő a muszkába mégis igen sok kellemetlenségnek
szenvedésnek van kitéve az ember.
Tegnap éjjel 1 h kor tábori őrsre mentem, s mire
hajnali 5 h kor bevonultam, embereimmel bőrigáztam.
Igen óvatosan kell ilyenkor botorkálni, sötét van, minden
második lépésnél hanyatt esik az ember, s ki nem
ismeri a drótok között a kijáratot, minduntalan
belebotlik a drótba. Szép időben még csak megjárná
a virrasztás, kiváltképpen, mikor nem lőnek. Bizony
igen sokat kell éjjelezni, sokszor nem is vagyok képes

kialudni magamat. Hiába mégis csak jobb volna diákos
kodni. Isten Önnel!
Üdvözlöm kedves tanár urakat
és a szeretett társaimat.
Maradok hálás tanítványa: Szabó J.

Heller tanár úr: Szomorúan olvasom, hogy igen sok kellemetlenségnek és szenvedésnek vagytok kitéve. A virrasztás még csak megjárja, a fáradságot ki lehet pihenni, de amikor lőnek, akkor… nem tudok tanácsot adni, nem tudom mit kell tenni, zavarban vagyok. A kedves tanár urak és a szeretett diákoskodó társaid aggódnak érted és üdvözölnek, úgyszintén én is.

Szabó József: (olvassa levelét)
Szabó J e.é.ő tiz
M.kir.308. h.gy.e. I. zlj. 2. szd., Tábori posta 649
1917.V.23.
Mélyen tisztelt Heller Tanár Úr!
Egy kéréssel fordulok Önhöz, szives-
kedjen arra válaszolni nekem.
Lehetséges lesz-e az, - hogyha megkapom a
szabadságot vizsgáim letételére – hogy én a VII.
és VIII. osztályról egyszerre levizsgázhassam.
Ajánlja-e kedves tanár úr a kissé gondolatba ejtő
feladatot. Az előléptetésemre lényeges befolyással
van, miért is bátorkodtam Önhöz tanácsért fordulni.
Én Arnold révén hajlandó vagyok és mivel igen
sok szabadidőm van a VII. és VIII. osztályos könyvekből
nagyon szeretnék tanulni, hogy mire hazakerülhetek
némi kis fogalmam mégis volna a dolgokról.
Ámbár nehézkes a megoldás, de teljes szorgalommal azon leszek,
hogy szeretett tanáraim megelégedésüket fejezhessék ki.
Bizony, ha ez nem lesz lehetséges kétségbe ejtő módon
elmaradok társaimtól.
Szivélyesen üdvözli Szabó

Heller tanár úr: Tudom, hogy előléptetésedre lényeges befolyással lenne a vizsgák letétele. Ennek ellenére úgy látom, körülményeid ismeretében, hogy valóban gondolatba ejtő feladatra vállalkoznál. Nem ajánlom, mert nem leszel képes szeretett tanáraid megelégedésének megfelelni a vizsgákon, bármennyire is kétségbe ejtő az ügy.

Szabó József: (olvassa levelét)

Szabó József e.é.ő tizedes
M.kir.308. honvédgyalogezred I. zászlóalj. 2. század.

1917.VI.11.
Szeretett Heller Tanár Úr!
Iránt am való érdeklődését
nagyon köszönöm, de azon alkalmat,
mely vizsgám letételére kínálkozik,
nagyon sajnálom nem ragadhatom
meg. Nem megyek bele azért, mert
egyelőre kevés volna tudásom, ahhoz,
hogy a VII. osztály vizsgáit kiálljam.
Viszont meg a tanár úrak lelkiismeretét sem szeretném megsérteni azzal,
hogy az én készületlen feleleteimet talán
jónak bírálják.
Ismét vizsgázni csak úgy mehetnék,
ha fél karom vagy fél lábam elvinné egy
gránát máskülönben mentség itt nincs.
Végtelenül elkeserít úgy is az, hogy
nem tarthatok lépést osztálytársaimmal.
Olyan itt az ember, mint az állat. Éjjel –
nappal dolgozik, teleeszi magát meg
alszik. Ennyi volna a mindennapi teendőm, ha nem szórakozhatnék egy kis
mintázással, meg rajzolással.
Egyenlőre várom a jövő tanév megkezdését, s ha élek, meg nem halok,
akkor szeretnék levizsgázni.

Addig szorgalmasan tanulgatok, s
egy kis erőfeszítéssel hiszem, hogy
sikerülni fog minden.
Most tartalékban vagyunk.
Sátor alatt lakunk. Éjjel munkára
megyünk. Nappal gyakorolunk.
Mondhatni pihenőnk meg nincs.
Isten Önnel! Maradok hálásan
harcoló tanítványa

Szabó

Heller tanár úr: Helyesen döntesz, hogy nem ragadod meg az alkalmat, mert valóban kevés lenne tudásod ahhoz, hogy a vizsgákat kiálljad, hogy a tanár urak feleleteidet jónak bírálják el. Ne keserítsen el, hogy nem tudsz lépést tartani osztálytársaiddal. A jövő tanévben minden sikerülni fog egy kis erőfeszítéssel. Megnyugtat, hogy most tartalékban vagy. Veled együtt várjuk a jövő tanévet, addig is készülj szorgalmasan.

Szabó József: (olvassa levelét)

Szabó József eő szkv.
M.kir.308. h.gy.e. II. zlj. 7. szd., Tábori p. 649

1917.VII.25.
Kedves Tanár Úr!
21. óta előnyomulóban vagyunk, ugyanis megszökött előlünk az orosz. De nagyon is. Vagy négy nap óta 30 km-re tudtuk követni őket, anélkül, hogy egyszer is találkoztunk volna mással, mint egy pár sebesült meg halott muszkával.
Hogy hol fognak szembe helyezkedni, egyelőre nem tudhatni, lehet talán átlépik Galícia határát, vagy talán még beljebb is visszavonulnak. A hosszú út kissé megtört, de (nem) esem kétségbe, csak szerencsésen hazakerülhetnék.
Mihelyt állásban leszünk tudatni fogok magamról.
Legyen Isten áldása nemes fáradozásain.
Minden elképzelhető jót kíván hűséges t. Szabó

Heller tanár úr: Ne szédítsen meg a harci siker, hogy előnyomulóban vagytok, és ugyanakkor soha ne ess kétségbe azon a hosszú úton, ha szembe kell helyezkedni az ellenféllel, ha vereség ér. Kívánom, hogy minél előbb hazakerülhess. Továbbra is azon fáradozom, hogy hűséges tanítványaim javára legyek.

Szabó József: (olvassa levelét)

Szabó J e.é ö. szkv.
308. h.gy.e.II. zlj. 7. század., Tábori posta 649

1917.VIII.6.
Kedves Tanár Úr!
Csüggeteg lelkemhez intézett buzdító
sorai nagyon jól estek.
Brzsezsánytól a határig nagy küzdelmek
árán megtett testet lelket kimerítő út
már – már majdhogy nem végzethez vitt.
Ily nehéz percekben kapva kézhez
az Ön kedves lapját, mely, mint egy
korty hűsítő ital, felfrissítette, megnyugtatta
szívemet. Kimondhatatlanuk örülök
nemes jóságának, páratlan szeretetének.
Csekélységemtől fogadja mindezekért
hálás köszönetemet.
Kitüntetésben igen is részesültem,
de csak bronz vitézségi érmet és
nem kis ezüstöt kaptam. Dacára
eme legyűrésnek, mégis örülök neki,
mert bizony sokan még ezt sem kapták meg.
Szabadságra egyelőre nem tudom,
mikor megyek, ámbár szeptemberre
igen szeretnék hazamenni.
Mindezekután legyen áldott
az Ön nagylelkűsége, kívánva minden jót
maradok volt hű tanítványa

Szabó

Heller tanár úr: Csüggeteg lelkedet emeljék fel soraim, frissítsék fel és nyugtassák meg szívedet. Kimondhatatlanul örülök bronz vitézségi érmednek, dacára, hogy nem kis ezüstöt kaptál. Szeptemberre várunk haza szabadságra.

Szabó József: (olvassa levelét)

SzabóJ e.é.ő. szkv.
M. Kir. 308. h.gy.e. II. zlj. 7. szd., Tábori posta 649

1917.IX.1.
Kedves Tanár Úr!
Nagyon köszönöm, hogy volt szíves iskolánk
értesítőjét elküldeni, amelyből sok szépet olvastam,
látva magam előtt intézetünk nagy előmenetelét.
Igen sajnálom, hogy én is nem szerepelhetek,
kedves osztálytársaim között, kik még mentve
az élet küzdelmeitől, szépen fejleszthetik értelműket.
Kívánok szeretett volt tanárjaimnak
továbbra is kitartás, hogy az otthoni életben
kikerült társaim minden téren, az ő fáradságos
munkálkodásuknak, teremjenek ahhozillő gyümölcsöt.
Szívélyesen üdvözli volt t: SzabóJ

Heller tanár úr: Én is sajnálom, hogy nem szerepelhetsz kedves osztálytársaid között az iskola értesítőjében, de vigasztaljon, hogy szerepelsz a bronzérmesek között. Büszke vagyok rád, mint kitüntetett, hűséges tanítványomra.

Szabó József: (olvassa levelét)

Szabó e.é.ő. szkv.
308. h.gy.e. II. zlj. 7. szd., T. p. 649

1917.IX.3.
Szeretett Heller Tanár Úr!
Örömmel adom tudomására, hogy a mai naptól
kezdve a bronz-vitézségi érem mellé, még a Károly-
csapatkeresztet is megkaptam.
Szívélyesen üdvözli hálás tanítványa Szabó

Heller tanár úr: Örömmel veszem tudomásul, hogy megkaptad a Károly csapatkeresztet is a bronz vitézségi érem mellé. Szívélyesen üdvözöllek, mint kétszeresen kitűntetett, hálás tanítványomat.

Szabó József: (olvassa levelét)
Szabó József eéö. szkv.
308. h.gy.e. II. zlj. 7. század., Tábori posta 649
1917.IX.19.
Szeretett Heller Tanár Úr!
Szíves érdeklődését hálásan köszönöm.
Nagyon örülök, hogy októberben viszontláthatom.
Addig azonban várok, mert épen tegnap lettem leadva
hadapródjelöltnek. Tehát amig meg nem jön ezen
kinevezésem, nem előzöm ezt most már meg azzal,
hogy szabadságot kérve, elessem e rangtól. Mihelyt
meg lesz rögtön értesíteni fogom kedves tanár urat
hogy k.b. mikorra is kapom meg a szabadságomat.
Szívélyesen üdvözli hálás tanítványa: Szabó

Heller tanár úr: Örülök, hogy leadtak hadapródjelöltnek, hogy sikeresen építed katonai karrieredet. Természetesen csak kinevezésed után kérj szabadságot, nehogy eless e rangtól. A kedves tanár urak és a szeretett társaid, mind együtt várunk haza októberben.

Szabó József: (olvassa levelét)
Szabó József hadapródjelölt
308. h.gy.e. II. zlj. 7. szd., T. p.649
Harctér, 1917.X.10.
Mélyen tisztelt Heller Tanár Úr!
Örömmel értesítem, hogy a mai napon hadapródjelöltté
lettem kinevezve, s f. hó 12.én jövök haza szabadságra.
Isten Önnel!
Szívélyesen üdvözli hálás tanítványa: Szabó
Nagyon kérném szíveskedjék tudtára
adni előléptetésemet kedves barátaimnak.

Heller tanár úr: Örömmel értesültem arról, hogy kineveztek hadapródjelöltté. Kedves barátaidnak tudtára adtam hadapróddá történt kinevezésedet, irántad való érdeklődésükért helyetted köszönetet mondtam. Folyó hó 12-e után, szabadságod alatt személyesen is kifejezem nagyrabecsülésemet, ha erre alkalmam lesz.

Szabó József: (olvassa levelét)
Absender: Szabó József hdj.
308. h.gy.e. II. zlj. 7. szd., Tábori Posta 649.
1917.XI.22.
Mélyen tisztelt Tanár Úr!
Legnagyobb sajnálattal, hogy nem búcsúzhattam el Öntől,
fogadja őszinte köszönetemetjótéteményeiért jelen soraim útján.
Holnaptól kezdve már nem tartalékba, hanem az első vonalba
hallgatom a dum-dum golyó kellemetlen pattogását. Jól kiépített
állásokba megyünk, melyről a mul(t)korában közvetlenül
szereztünk tudomást, mert ki kellett bandukolnunk ha akartunk
hanem a 103-ok állásaiba. Ugyanis őket válltjuk fel.
Szíveskedjék üdvözletemet átadni szeretett tanár uraknak,
meg kedves osztálytársaimnak. Hálás tanítványa Szabó

Heller tanár úr: Félelmetes a hír, hogy első vonalba kerülsz a harctéren. Bár ne lenne igaz! Azt reméltem mindig, hogy a háború végéig tartalékban maradsz. De tarts ki! – mert teljesítened kell, amit így írtál: „Egyenlőre várom a jövő tanév megkezdését, s ha élek, meg nem halok, akkor szeretnék levizsgázni.” – így legyen!

Szabó József: (olvassa levelét)
Absender: Szabó József Tart. zls.
308. h.gy.e. II. zlj. 7. szd.
Tábori Posta 649
1917.XII.12.
Mélyen tisztelt Tanár Úr!
Mindenekelőtt kellemes karácsonyi ünnepeket kívánok,
azon jó kedvemben, hogy a mai napon tartalékos zászlós lettem.

Igazán boldognak érzem magamat, mert ily szép karácsonyi ajándék, csak örömmel töltheti el lelkemet.
Hálás tanítványa: Szabó zls.

Heller tanár úr: Igazán boldognak kellene érezni magamat, hogy előléptettek zászlóssá, de örömöm nem teljes, aggódás tölti el lelkemet azóta, hogy az első vonalba kerültél. Nekem az lenne legszebb karácsonyi ajándék, ha újra visszahelyeznének tartalékba, akár csak hadapródként is.

- -

Vajon mi történhetett vele? – karácsony után többé nem érkezett tőle levél. Szabó Jóska azóta sem jelentkezett a VII. és VIII. osztály vizsgáira, pedig én **azóta is várom, visszavárom Őt a vizsgákra…**

4. szín

Helyszín: Budapest, II. Fő utca 77., egy budai középiskola, IV.B tanterem, délután

Cselekmény:

– László és Árpád osztálytársak és barátok, akik óra után az osztályban maradtak, hogy együtt elolvassák és tanulmányozzák azokat az I. Világháborús tábori levelező lapokat, amelyekre László talált rá tegnap véletlenül egy régiségboltban.
– A tábori levelező lapokat az iskola régi hűséges tanítványi írtak 1914 és 1918 között a szeretett Heller tanár úrnak.
– A mélyen tisztelt Heller Bernát tanár úr emlékének nyomait keresik az iskolában.

László: Tegnap betévedtem egy régiségboltba, ahol ráakadtam néhány I. Világháborús tábori postai levelezőlapra. Tartalmuk miatt gyűjtöm őket, amelyek mindig meghatnak. A tegnap vásárolt lapok különösen érdekesek számunkra, mert iskolánk volt hűséges tanítványai írták a frontról szeretett tanárjuknak.

Árpád: Ez érdekes! – ki volt az a szeretett tanár úr? Hogy hívták az előttünk járt hűséges tanítványokat? – Ők már a nagy-nagyapáink lehetnének – igaz?

László: A leveleket Heller Bernát Tanár Úrnak írták. Többször elolvastam 1–1 levelet, mert annyira élvezetesek és természetesek, apró kis életművek, ennyi maradt tőlük, belőlük … így írtak ők. A hűséges tanítványok nevét, pedig a levelek olvasása közben megtudjuk.

Árpád: …akkor kezdjük. Olvassuk felváltva. Tiéd az elsőbbség. (felváltva olvassák végig a lapokat)

László: Vajon mit érezhettek, amikor ezt a levelet írták…

Varga László Kadett.Aspiráns
XIX. Marsch Kompagne Etappen post 329
TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP
Nagyságos dr Heller Bernát főreáliskolai tanár Úrnak
Budapest, II. Toldy Ferenc u. 9

A harctér felé utazva számtalanszor üdvözli tanár urat
volt tanítványa

Varga László
Kertész hrpód

Árpád: Folytatom.

Kdtt Asp. Varga László
K.u.K. Feldj. Baon. 24.
19 M.K. Etappenpost 329
TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP

Nagyságos dr Heller Bernát főreáliskolai tanár Úrnak
Budapest, II. Toldy Ferenc u. 9
Kedves Tanár Úr!
Kellemes husvéti ünnepeket kivánunk Árpival együtt.
Kérjük ezen jókivánatunkat a többi tanár uraknak
is tolmácsolni. Mély tisztelettel volt tanítványai

Varga László
Kertész Árpád
1916.IV.16.

László: Most én következem.

Kdtt Asp.Varga László
K.u.K. F.I. B.No. 24.
19 Marschkompagn.
Etappenpost 329
TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP
Nagyságos dr Heller Bernát főreáliskolai tanár Úrnak
Budapest, II. Toldy Ferenc u. 9

Mélyen tisztelt Tanár Úr!
Immár tizenkét hete,
hogy Pestről eljöttünk
s még most sem voltunk a
fronton. S igy a legjobb
egészségben üdvözöljük
kedves Tanár Urat
Kertész Árpival együtt.
Mély tisztelettel
Varga László
1916.V.4.

Árpád: Egy rövid üdvözlet következik.

Kdtt Asp.Varga L.
K.u.K. F.I. B.No. 24. IV. Comp. IV.ZUG
Feldpost 73
TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP
Nagyságos dr Heller Bernát főreáliskolai tanár Úrnak
Budapest, II. Toldy Ferenc u.9

Szívélyesen üdvözlik
Olasz földről, volt tanítványai
VargaLászló
és Kertész hrpród

László: …még ezt is oldasz-földön írtak.

Varga László hdgy.
17. honvéd gyalogezred I. zlj.
Tábori posta 417.
FELDPOSTKARTE
Nagyságos dr Heller Bernát főreáliskolai tanár Úrnak
Budapest, II. Toldy Ferenc u.9

Kedves volt tanárainak hálás megem-
kékezése jeléül messze olasz-földről hó-
dolatteljes mély tisztelettel üdvözletét küldi.
Varga László hdgy.
1917.XII.12.

Árpád: Hosszabb levél következik.

Varga László hdgy.
17. honvédgyalogezred I.gp.szd.
Tábori posta 417
FELDPOSTKORRESPONDENZKARTE
Nagyságos dr Heller Bernát főreáliskolai tanár Úrnak
Budapest, II. Toldy Ferenc u. 9
Olaszharctér 1918.III.25.

Mélyen tisztelt Tanár Úr!
Nagyon köszönöm decemberi lapját,
s mivel kedves Tanár úr felszólított,
bátorkodom röviden vázolni életem folyását.
1916. julius 25-én hazakerültem a harctérről
mivel folyamodtam a Ludovika Akadémiára.
Ide szerencsésen felvétettem és az 1916. szept. 1
– 1917. aug. 17-ig tartó tanfolyamot
elvégeztem és igy a tényleges állományba kerültem.
Nem akar dicsekvés lenni, de mondhatom,
hogy négyen kik valaha a főreál tanulói voltunk
elég szépen szepeltünk az Akadémián.

Szente Tibor 1-ső lett, a tüzérek,
Zob Péter 7.-ik lett a gyalogosok,
én 2.-ik szintén a gyalogosok között.
Novotny is jó eredménnyel végzett,
ugyan szegény már nem él.
Az Akadémia után még géppuskás
tanfolyamot végeztem, s most ujra itt vagyok.
Maradok mély tisztelettel
Varga hdgy.

László: Igazán jó érzés tölt el, hogy ebben az iskolában tanulok. Nem akar dicsekvés lenni, de mondhatom, hogy mi is elég szépen szerepeltünk a tanulmányi versenyeken, mint azok négyen az Akadémián, kik valaha a főreáliskola tanulói voltak.

Varga hadnagy utolsó levele:

Varga László hdgy.
1. honvédgyalogezred II. gp. szd.
FELDPOSTKARTE
Tp. 417.
Nagyságos dr Heller Bernát főreáliskolai tanár Úrnak
Budapest, II. Toldy Ferenc u.
Olaszharctér 1918.III.25.

Kedves Tanár Úr!
Engedje meg, hogy kellemes ünne-
peket kivánjak és arra kérjem, hogy
ezt Szekeres igazgató úr és szeretett volt
Tanáraimnak kik tán még emlékez-
nek reám tolmácsolni méltóztassék.
Maradok Tanár Úr igaz
híve és volt hálás tanítványa
Varga László hdgy.

Árpád: új nevek következnek

Csanády Sándor e.é.ö.szakaszvezető
Garnisonsspital No 22.
Zimmer 7 1/b Nagyszeben
TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP
Ngs. Dr. Heller Bernát főreáliskolai tanár úrnak
Budapest II. Fő – utca 77. szám

Mélyen tisztelt tanár Úr!
Már a második hónapja fekszem itt a szeben helyőrségi kórházban. Még novemberben voltunk egy nagy éjjeli gyakorlaton a havasok között és bizony azon ott fáztam meg. Először scarlátban voltam most pedig vese bajom van. A többi osztálytársaim és ismerőseim mind a harctéren vannak nekem meg itt kell egyedül szenvedni. Tanár úr nem is tetszik el hinni hogy mennyire szenvedek. A többi fiukról nem tudok semmit én nem irhatok nekik mert nem tudom a cimüket. Tisztelt Tanár úr hogy érzi magát. Tanár urak közül vonult e be valaki katonának? A harctéren levő tanár urakról nem tetszik e valamit tudni? Tanár urnak sok szívélyes és őszinte üdvözletet küld hálás tanítványa Csanády

Nagyszeben 1916. I. 24.-én

László: a következő tanítvány orvos lehetett a feladó címzése alapján

Dr Rothman Ars. A. St.16 Div.San.Kol.
Fp.298
FELDPOSTKORRESPONDENZKARTE

N. Dr Heller Bernát tanár úrnak
Budapest II. Fő u. 77.
II. ker. főreáliskola
Igen tisztelt Tanár Úr!
Nagyon sajnálom, ha október 14.-én írott

levelem elveszett volna.
Most angolul próbálok tanulni,
de nagyon sok féle körülmény zavar
ebben az új vállalkozásban. Rossz-
kedvű vagyok, s nehezen bírom a szám-
üzetést. Ezért is nagyon kérem Tanár
Úrat, hogyha kedve és ideje van, hogy
írjon. A póstám egyetlen vigaszom.
Szívből üdvözlöm

Rothman

Árpád: Számtalan levélben olvastam már, hogy a levél érkezése a katona egyetlen vigasza, öröme és megírása egyetlen szórakozása a fronton.

Újabb név következik.

Kadett Aspiráns Ludwig Umlauf azaz Umlauf Lajos
des Inf. Rgts No 25 8 feld komp.
Feldpost 644
FELDPOSTKARTE
Nagyságos dr Heller Bernát főreáliskolai tanár úrnak
Budapest, II. Toldy Ferencz u. főreáliskola
Olasz front 1918.VIII.27.

Kedves Tanár Úr!
Még a tavaszi hónapokban írtam a
szeretett tanár úrnak a Marsch Brigade-től
megtetszett-e kapni lapjaim egyikét?!-
Én e hó 5-én kerültem eztán a feld Regi-
menthez az olasz frontra!-
Egy pár nappal ezelőtt nehéz perceket
éltünk át de azért általában véve jó
dolgunk van!-
Most egy ideig pihenünk! Lejöttünk
a hegyről és egy kis olasz falucskában ki-

pihenjük fáradalmainkat.!-
Maradok kíválló tisztelettel volt
és továbbra is hű tanítványa ifj Umlauf Lajos
Kidál franciafogságban van Párizsban Friedl Jenő
a piave folyónál eltűnt, de mi hír a többi
osztálytársaimról!!?!!
Az igazgató úrnak és a többi tanár uraknak
kíválló tiszteletemet tessék átadni!!!

László: Vége …visszajöhetünk 1918-ból.
Ha érdekel… otthon van még néhány száz lap.

Árpád: Köszönöm, ez most neked elég volt. Ma este színházba megyek.

László: Szeretném megtalálni Heller Bernát Tanár Úr nyomait az iskola régi iratai között, nagyon bízom benne, hogy sikerül. Ha nem sikerülne, akkor csak ezek a lapok fognak rá emlékeztetni. Sajnálnám…

Árpád: Ha szükség van rám, csak szólj. – De most már Visz'lát…

V. RÉSZ

Levelek
Várnagy László hadapród őrmesterhez
1942

Narrátor: Alig telt el húsz év… A békecsinálók nem voltak igazak, műveik nem állták ki az idők próbáját, kitört a II. Világháború, a magyar katona még messzebbre került hazájától és ismét működésbe lépett a tábori posta…

1. szín

Helyszín: Kispolgári budai lakás, Mária a fiatal lány szobája

Cselekmény: Mária, a kedves, humoros lány ártatlan érdeklődéssel, figyelemmel kíséri Lászlót. Elek, László bátyja jött látogatóba Máriához, beszélgetnek, fő téma természetesen a főhős, László, aki elrontotta a vasárnapjukat, mert nem ment el a megbeszélt találkára.

Mária: Vártam, … vártam, de nem jött el, pedig hát biztosra ígérte a találkát. Kár! – pedig én mindig olyan megbízhatónak tartottam. Úgy szeretem hallgatni, mert olyan szépen tud beszélni! – Attól félek, hogy majd még meggyőz, hogy nem is ő a hibás, én meg nem tudok rá még csak neheztelni sem, pedig nagyon megérdemelné!… de hát tulajdonképpen ő olyan nagyon helyes fiú. … és az ember ilyenkor meg olyan könnyen megbocsát, …sajnos, pedig egész vasárnapomat hozzá igazítottam, … feleslegesen! Úgy vágytam rá, mint még soha, hogy még egyszer lássam bevonulás előtt! Jaj Istenem! – mi lesz most a búcsúzással? – csak ez izgat most engem, nagyon. Maga Elek, mit gondol, vajon miért nem jött el a találkára?

Elek: Jól elrontotta öcsikém most mindkettőnk vasárnapját! – nekem is lett volna más programom is. Csak az vigasztal, hogy biztosan hazautazott.

Mária: Nem, nem – Cöpike azt mondta, hogy Lacika biztos rossz fiú volt és bezárták a laktanyába vasárnapra.

Elek: …ezt nem hiszem,…az én kedves öcsikém ilyenben nagyon fegyelmezett.

Mária: … én sem! – én pedig úgy gondolom, hogy a kettő közül a harmadik az igaz és kiment a vásárra korzózni … mert az nagyon érdekes lehet ám. A Városliget is vicces hely, biztos maga jobban tudja ezt, mint én. Sok fiatal hölgy sétál ki oda, sokan a szüleikkel, de van jócskán, aki egyedül vagy barátnővel. A sok kadett meg le se veszi róluk a szemét, olyant is láttam, hogy megfordult utána, később együtt sétáltak, táncoltak is. … mert ott van zene, sörözni is lehet. Én is voltam már ott, de a vásárban még soha. Megkérdezem majd Lacikát, hogy miért volt jobb kimenni a vásárba. Biztos, hogy a kis anyája is nagyon szomorú, éppen azért, mert a kisfia nem is akarja látni őt. Mikor is látta őt utoljára röntgenszemű kisfia?

Elek: Talán egy hónapja, de akkor is csak egy napra, mert mindig siet vissza, mintha olyan nagyon el lenne foglalva. Már szinte vendégségbe jár haza, …anyánk csak a kívánságait lesi, süt, főz, mos rá. …apánk meg oly büszke rá, hogy csak na…, persze, mert egy barcsi vasúti tiszt fia, első volt az osztályban, most meg már hadaprródőrmester ilyen fiatalon. Ez apánknak nagyon imponál… Természetesen minden ismerősnek elmondta, még a könyvtárban is, ahova Laci gyakran járt könyvet kölcsönözni. Egyébként apánk vele kapcsolatban mindig kicsit túloz.

Mária: Most mégis úgy gondolom, hogy írok neki, mert még képes lesz elutazni úgy, hogy el sem búcsúzik. Szeretném, ha eljönne, mindegy, hogy mikor, de azt jobban tenné, ha az ide érkezését közölné velem. Bárcsak engednék ki, mert, ha búcsúzás nélkül menne a frontra, azt nagyon sajnálnám.

Elek: Nyugodt lehetsz… László el fog jönni, mielőtt elutazik. Jól nevelt fiú, ő mindig figyelmes. …de azért mégis jobban tennéd, ha írnál neki, ne hogy lemaradj a búcsúzkodásról. Nála mindig hosszú a sor.

Mária: Ja, igen azt is megírom neki, hogy kell ide jönni, mert talán azt is elfelejtette a nagy készülődésben. Mostanában szétszórt, pedig most már rendezni kellene sorait. Mondja meg neki maga is, ha beszélne vele, hogy a Kálvin téren átszáll a 49-es villamosra és a Keleti Károly ucánál leszáll és abból nyílik a mi kis uccánk, „Kitaibel Pál ucca”. … és még annyit, hogy, ne menjen el búcsú-

zás nélkül, várom szeretettel és csókolom, sokszor, sokszor…Ugye, maga is megmondja neki – kérem szépen!

Elek: Közlöm Lászlóval, hogy Te várod, de a leveledet is szívesen átadom neki.

Mária: De jó lenne! Köszönöm. Éppen érkezésekor fejeztem be hozzá írott levelemet. Felolvasnám – mit gondol róla? – jót írtam neki?

Elek: … szívesen hallgatom.

Mária: (felolvassa a levelet)

Édes Lacikám!
Ha esetleg még nem volna róla tudomása úgy ezúton közlöm,
hogy vasárnap testvérével együtt vártam, de mindhiába.
Ő szegény azzal vigasztalta magát, hogy Öcsikéje biztosan haza utazott.
Cöpike azt mondta, biztos bezárták. Én pedig éreztem, hogy a kettő közül
a harmadik az igaz és kint van a vásárban.
Még csak azt akarom üzenni, e néma kis papíron, hogy a kis anyája nagyon
szomorú, persze nem úgy ahogy a röntgenszemű kisfia utoljára látta.
Hanem éppen azért, mert a kisfia nem is akarja látni őt sehogy.
Azért is sietek írni, mert még képes lessz elutazni úgy, hogy el sem bucsuzik.
Szeretném, ha eljönne, mindegy, hogy mikor, de azt jobban tenné, ha megírná
érkezését. Kálvin téren átszáll a 49-es kocsira és a Keleti Károly ucánál leszáll
és abbol nyillik a mi kis uccánk … KITAIBEL PÁL UCCA.
igazán könnyű megtalálni.
Elnézést kérek a rendetlen és még ceruza írásért, de …
Változatlan szeretettel csókolom

Mária

2. szín

Helyszín: Barcsi kispolgári család otthona, nyugdíjas vasúti tiszt ízlése szerint.

Cselekmény: A család készülődése, gondoskodása, aggódása a frontra indulás előtt. Lízi, a fiatalabb leánytestvér László ruháját javítgatja.

Wolf János, az apa, nyugdíjas vasúti tiszt ott üldögél a szobában. Ilonka robog be, énekóráról jön vidáman.

Lízi: Furcsa dolog, ugye … előbb hónapokig semmi hír Róla, szinte eltűnik. Aztán most meg minden nap egy lap Laci bátyámtól. Ezelőtt, azt hittem, hogy csak a szerelmesek írnak naponta egymásnak. … és most nézzétek, itt a mi helyzetünk! – mennyire megváltozott hirtelen minden, mennyire odafigyelünk egymásra. Hát háború kell ehhez? Ja, erről jut eszembe, vajon mit csinálhat most drága Lackóm? – már biztos, készülődik a frontra. Kár, hogy a csomagban nem küldte el a kabátot is. A ruhát lassan rendbe hozom … lehet, hogy a héten elküldöm neki …nem tudom biztosra ígérni …remélem még indulás előtt odaér.

Apus: Azért csak igyekezz a varrással, Lízikém!

Ilonka: (Ilonka, a nagyobb leánytestvér robog be kottákkal kezében, feldobva) Jó napot! – Jó napot mindenkinek! …énekóráról jövök, nagyon jó volt az óra, …sokat gyakoroltam, megdicsértek. Karády dalokat énekeltem…biztos nektek is tetszenek? Ismeritek ezt?… (Karády dalt dúdol) Schubert már nem ment annyira nekem, pedig úgy igyekeztem azzal is…, mert azt is mondta a tanárnő, hogy milyen szépek a dalai! …hát persze, hogyne lennének szépek a dalai, mikor ő is német (ugye ti is tudjátok…), pontosabban osztrák … mi meg svábok vagyunk. (Ilonka próbálkozik egy Schubert dallal…) Tudjátok, hogy ma színelőadásra megyünk? – jótékonysági előadás, csak azért vettem jegyeket. Braunék adják elő a Gyurkovics lányokat.

Lízi: Tudod, hogy ki örvendezne leginkább a színdarabnak? – hát Laci bátyám. Emlékeztek, már iskolás korában is mindig ott volt minden előadáson, utána órákat beszélgettünk a darabról, …talán még el is tudta volna játszani egyik-másik szerepet – gyorsan tanulta a szöveget, képes volt hosszú verseket bevágni.

Ilonka: Hát nem emlékszel, egyszer ő is játszott valami iskolai színdarabban, de ő volt benne a legjobb, hát persze a mi Lacikánk… Ugye, nem vagyok elfogult, mint Apánk? No, de képzeljétek, most, ahogy jövök haza, az utca közepén rám támadt Scheiberné a

könyv miatt, amit Laci elvitt Pestre. Előtte már megszólította Mamát is, hogy mi van a könyvvel, vigyük be, aztán szólt még neked is. Tegnap reggel meg eljött Apushoz – igaz Apus?

Apus: Igen, azt mondta, nem szép dolog, ilyen sokáig nálunk tartjuk a könyvet. A könyv alig jött meg, sokan keresik, még senki se olvasta, most jobban ráérnek az emberek olvasni Barcson is … február van, alig látunk ki a hóból. Biztos, Laci fiaméknál Pesten nincs akkora hó, mint itt! Azt mondják Oroszországban nagyobb hó van, mint itt és a tél is hidegebb.

Ilonka: Igaz, kissé nálunk is van hiba, de azért elfutott a méreg, hogy valaki bolond, ilyen vaksággal támad rám az utca kellős közepén! – mások szeme láttára. Hiszen ti is ismeritek, hogy milyen Scheibené, neki csak a könyv, meg a könyvtár létezik, bár valamennyire igaza van. Amikor itthon volt, akkor is sokszor nekem kellett visszavinni a könyveket, bosszankodtam is miatta eleget. Megírom Lacinak, hogy minél előbb küldje haza a könyvet, ne kelljen már szégyenkeznem miatta. Úgyis kell neked is Lízi, ugye?

Lízi: Igen, kell… szívesen elolvasom én is – sokan mások is keresik. Tudjátok, hogy Laci bátyám miket szeretett olvasni? – katonákról, I. Világháborúról. Mindig valahol távol járt gondolataiban. A katonaélet, az utazás után bolondult már az iskolában is. Mindig példaképet keresett, de eddig még nem talált. Attól tartok, hogy ezután már nem is sikerül neki. Nézd Ilonka! … végeztem a ruhavarrással… – ez így jó, ugye. Most nekiállhatnék a kabátnak is, ha itthon lenne.

Ilonka: Holnap megírom Lacikámnak, hogy rögtön küldje a kabátot is, hogy indulás előtt megjavítsam – ja, meg a szennyes ruhákat! Biztos, már sok van neki. Szívesen kimosom, csak időben küldje őket haza. Ne mossák már össze-vissza mindenféle más ruhaneműkkel azok a mosónők ott Budapesten! Megírom öcsikének is, hogy mondja meg Lackónak, ha nem ír egy kiadós levelet, akkor pörölök vele! (Ilonka morfondírozva mondja) Oh! – ja, elhiszem, hogy mindannyian el vagytok foglalva, de azért annyi időtök akadjon, hogy írjatok! – öcsikéim!

Apus: Mi sem írunk túlságosan hamar, így nekik se kell olyan hamar válaszolni. Ne légy olyan szigorú hozzájuk, Te se! Látod, Laci fiamtól mostanában szinte naponta kapod a lapot.

Ilonka: De ha tőlünk megy levél, akkor hamar is lehet válaszolni… ez így helyes, Apus. Te meg túl elnéző vagy a fiaddal!

Lízi: Laci bátyám biztos most is kijár a vásárba meg a Városligetbe, de hazajönni, csomagját hazaküldeni nincs ideje, meg el is felejti, … meg most már búcsúzkodik… meg talán más dolgok is vannak… Nála mindig hosszú a sor.

Ilonka: …hadd szórakozzon addig is, nemsokára indul a frontra

Lízi: … ugye karácsonyra már itthon lesz?

Apa: … ezt lehet hallani mindenhol.

Ilonka: … Lackóm! – jó szórakozást indulás előtt! – addig is – de azért írj 1-1 lapot!

3. szín

Helyszín: Komor családi ház bejárata látható a postaládával és a cím olvasható: Széchenyi utca 10.

Cselekmény: Ilonka érkezik haza, sietve nyitja ki a postaládát, de nem érkezett levél a frontról, Ilonka szomorúan megy be a lakásba. Ott találja Anyust, Apust, aki a térképet böngészi. Ilonka bekapcsolja a rádiót, éppen híreket mondanak. Majd később Mária érkezik.

Ilonka: Ma már igazán vártam, hogy ír Lackóm, de sajnos ma sem jött semmi. …nem volt ott a halványzöld kis tábori lap …pedig be sem zártam a postaládát, hogy gyorsabban kivehessem és olvashassam. Most már biztos vagyok abban, hogy haragszik és azért nem ír. Biztos, gondolom, azt hiszi, hogy ha mi olyan nagyon elfelejtettük Őt, hogy még egy lapot se írunk … akkor miért írjon Ő? Öcskös mesélte, hogy kapott Tőle lapot, s olyan panaszosan írt, kérdezte, hogy mi van velünk, miért nem írtunk már … pedig Ő már több lapot és egy hosszú levelet is küldött.

Apus: Ne türelmetlenkedj Ilonka, biztos van fontosabb dolga minthogy nekünk írjon, talán előrenyomultak. A rádió is bemondta, hogy ismét elfoglaltak valami nagyobb helyet, örülök az ilyen híreknek, de egyúttal félő is, hogy nem e volt Laci fiam is ott s nem történt e valami baja?

Anyus: Baranyai Zoli felesége mondta, hogy írják még, hogy az ilyen és ilyen időközönként írt lapjait megkapta, de úgy hallotta, hogy azt a repülőt mely abban az időben onnan elindult, légi támadás érte. Kérdezte Zoli még, hogy egy másik időközben nem e írtak hazulról, mert azt halták, hogy egy másik repülő, amely a postát hozza szintén légi támadás áldozata lett.

Ilonka: Lacikám is eddig 3-ról írt, pedig már közel 33-at írtam, Öcskös is mondta, hogy írt, meg Elek is. Akkor még ennél is több levelet kellett kapnia.

Mária: (érkezik, üdvözlik egymást) nem zavarok? … jókor jövök, ugye.

Ilonka: Pont jókor jössz, mert nagyon szomorú vagyok. Örömmel jöttem haza, sietve nyitottam ki a postaládát, mert azt reméltem, hogy levél érkezett … egy kis szépséges halványzöld tábori lap… de ma is csalódtam, ma is mindhiába, az egész napom ma is el van rontva…

Mária: (sugárzó arccal kezdi mesélni:) Ilonka! – képzeld kivel álmodtam.

Ilonka: Csak nem Lacival? (Ilonka arca felderül) – persze hát kiről másról is álmodhattál volna.

Mária: Édes Lacikámról álmodtam… Láttam hazajönni, mosolyogva megállni az ajtóban, magas, elegáns volt, …nagyon szép tiszti uniformisban volt… és rám mosolygott! Mondott valamit (vagy csak képzelem?) …milyen furcsa, nem emlékszem, hogy mit… Nagyon örültem neki, boldog voltam álmomban. Ez a boldogság egész napomra kihat, olyan jó kedvem van most is! Azért jöttem, hogy elmeséljem ezt az álmot, mert talán ez az álom valami vonatkozásban van valami Lacikámmal történttel, de nem rosszat sejtet, hanem inkább valami jót. Azt mondják, vannak olyan álomfejtők, akik egészen jól eltalálják.

Ilonka: Nagyon szép álom, ez engemet is megnyugtat, mert ez szerintem is valami jót jelent, bár meg nem tudnám fejteni a pontos jelentését. Hálás vagyok neked Mária, mert ez az egész napomra kihat, ez nekem nagyon jól esett. Mintha most már nem is lennék olyan szomorú!

Mária: Olyan sokszor szeretnék álmodni RÓLA, legalább álmomban látni. Óh, bárcsak gyakrabban történne meg, de eddig csak egyszer sikerült…

Ilonka: Nézd csak itt van Apus is. Ő is sokat emlegeti Lackót mióta elment, csak a térképet nézi, vizsgálja.

Apa: A térképen keresem, hogy a Laci fiam merre is járhat most… Gyere Ilonkám – segítsd elolvasni… milyen város ez itt? Messze van a Laci fiam, nagyon messze… csak nem lesz semmi baja… Istenem!

Ilonka: Laci írt egy lapot öcskösnek, de még múltkor. Vitába keveredtek levélben. Apám elolvasta ezt a lapot, de olyan mérges lett az öcskösre, hogy még jó, hogy akkor nem volt itthon. Igaz apám?

Apa: Meg is mondom Gábor fiamnak, hogy többet ne írjon ilyeneket, fölösleges, ha nem tud mást írni. Könnyen beszél ő, aki csak tanul és kibújik minden alól, s úgy tesz, mint a másik háború után azok, akik nem is voltak kinn a fronton, és heccelték azokat, akik nem kerülhették el és ott kinn megsebesültek, rokkantak lettek, egyedül maradtak, mert nem nősülhettek meg vagy éppen nem várta meg az asszony, hogy hazajöjjenek.

Ilonka: A rádió bemondta, hogy csapataink gyorsan haladnak előre. Igaz, hogy áldozatok is vannak mindkét oldalon. A Kormányzó már régen beszélt, mintha eltűnt volna. Vajon mi az oka? Tudsz valami újságot, valami jó hírt? Halottad-e, hogy már jóval karácsony előtt hazajönnek Lacikámék?

Mária: Mi más híreket hallottunk legnagyobb örömünkre, s szeretnénk hinni abban a mondásban, hogy nem zörög a levél, ha nem fúj a szél.

Ilonka: Úgy lenne jó, ha ezt a hírt Lacikám is meg tudná erősíteni, s még jobb lenne, ha nemcsak hír lenne, hanem megtörtént valóság.

Mária: Mi van Lízivel? – hol van most?

Ilonka: Lízi elment segíteni, csomagolják a katonáknak gyűjtött holmikat. Sok szőrme jött össze. Nem fognak fázni a katonák. Pontos számot még nem tudok az összegyűjtött holmikról, de az biztos, hogy nagyon meg vannak elégedve Barccsal.

Mária: Remélem, nem lesz ezekre szüksége az édes Lacikámnak.

Ilonka: Gyere, igyunk egy csésze teát és közben újra elmeséled,mit álmodtál, de még részletesebben. Ez egészen megváltoztatta hangulatomat mára, olyan jó, hogy jöttél! Köszönöm.

4. szín

Helyszín: Kispolgári családi ház, a cím megváltozott: Barcs, Horthy Miklós utca 39. Bejáratnál postaláda, beljebb a lakás nappalija

Cselekmény: Ilonka és Lízi csomagot készít a frontra. Közben beszélgetnek. Témájuk: László névnapi megemlékezése hazulról-távolból.

Ilonka: (Ilonka érkezik haza, kiszedi a leveleket a postaládából, majd bemegy a házba) Hazaérve mindig első pillantásom az ablakban, meg a postaládán van, hogy nem-e kaptam azt a várva várt halovány zöldszínű kis tábori lapot. Ma jó napom van, nézzétek ma 2 lap érkezett egyszerre, egy június 15-i keltezéssel, másik meg június 17-i keltezéssel.

Lízi: (kezében egy naptárral, azt mutogatja) Tudjátok, hogy holnap június 27-én szombaton lesz László névnapja?

Ilonka: Persze, hogy tudom, ma csomagot készítünk neki – ugye segítesz. Tegnapelőtt már írtam egy lapot. Mária sem felejtett el írni, az ő lapja tegnap ment el.

Lízi: Én is feladtam egy lapot Laci bátyámnak. Talán csak kap belőlük valahányat.

Ilonka: (csomagkészítéssel bíbelődik, Lízi segít, Apus nézi őket) Azt kérte, hogy az első 3 hétben ne is írjunk, mert hiszen természetesen nem is voltak megállapodott helyen. Azután már 3 kg-os cso-

magokat is lehetett küldeni korlátlan számban. Most meg csak 1 kg-os csomag mehet havonta egyszer. Bemondta a rádió és az újság is írta, hogy jövő héttől kezdve a kettessel kezdődő tábori számokra a következő intézkedésig csomagot küldeni nem lehet. Azt mondják, vannak olyanok, akik rengeteg csomagot kapnak, sok család meg spórol itthon, hogy katona fiának küldhessen valamennyit, de vannak sokan olyanok is, akik nem kaptak s ezeket akarják megkímélni a súlyos fájdalomtól. Sőt azt mondják, hogy aki egy hónapban egynél több csomagot kap, azét annak adják, aki soha se kap semmit. Senkitől nem sajnálnánk, de a mai világban nincs annyi senkinek, hogy még másnak is adjon. (csomaggal bíbelődik) A pogácsát tegyük a legaljára. Most hozd ide a cigarettát és a sósborszeszt meg a kockacukrot. Erre tegyük a ruhaneműt, legtetejére pedig az újságokat és azt a könyvet. Ne hogy most is kimaradjon valami, mint múltkor. Vigyázzunk, mert nem lehet több 1 kilónál. (a csomagot rakosgatja, méregeti) No, akkor most lekötjük, gyere ide…

Lízi: Sürgősen, még holnap feladom a névnapi csomagot, hogy mielőbb megkapja.

Ilonka: Akkor most kész vagyunk a csomaggal. Írd rá Lízi, a címet kérlek:

VÁRNAGY LÁSZLÓ hadapród őrmester
TÁBORI POSTASZÁMA: 219/28

Remélem, meg lesz velünk elégedve kedves kis Lacikám. Ma is írtam egy levelet, az is mehet a postára holnap, Lízi. Hallgasd csak, felolvasom neked, mit írtam a mi kis Lackónknak:

„Kedves kis Lacikám!
Már a múltkori lapom írása után jutott eszembe, hogy szombaton, azaz 27-én lesz a névnapod. De még ma sem lenne késő a gratuláció, ha nem lenné olyan messze, hogy mire lapomat megkapod már nem lesz hanem az is csak volt. De itthon azon a napon sokat fogunk érted imádkozni kérjük védőszentedet is, hogy védelmezzen óvjon különösen most, amikor legnagyobb szükséged

van rá. Hogy az Isten vezéreljen haza és éltessen számunkra sokáig.
Itthon semmi különös újság nincs nem is szerzünk semmi különös élményt,
Nem is tudnánk megtenni, hogy mi itthon szorakozzunk akkor amikor
kis Laci ecsénk kint egyik legnagyobb legnehezebb napjait éli, s harcol a mi
nyugalmunkért és békéért. Írjál, amikor csak tudsz, hogy legalább némileg
és pillanatnyilag tudjunk kicsit megnyugodni.
Üzenetedet átadtuk mindenkinek, ők is sok jót és szerencsés hazatérést
kivánnak. Élünk vagyunk ez minden és a legtöbb és a legfontosabb a mai
háborús világban. A többi majd jön ezután.
Csókolunk mindannyian – a viszont látásig

Wolf Ilus tisztviselő
Barcs. Horthy M.u. 39."

5. szín

Helyszín: A már ismert családi otthon, apus szobája, vasutas emlékekkel díszítve.

Cselekmény: Wolf János, az apus levelet ír a frontra, amiben anyus is segítkezik. Elek, az idősebb testvér csatlakozik a beszélgetéshez, aki a szekszárdi katonai kieg.-en szolgál.

Apus: Nemcsak Ilonka türelmetlen, én is mindig csak várom a postást, nem hoz e valamit, aztán megint megnyúkszom kicsit. Tudom, hogy nem mi vagyunk most az elsők neki, van fontosabb dolog is… de mikor az ember olyan önző! Emlékszel egy évnek előtte ilyenkor valahol Újvidéken a cséplőgépnél volt Laci fiam. Mennyire jó dolgos is volt! … még a barcsiak is mondták, akik ismerték, hogy hogy bírja a zsákolást, mikor nincs is hozzászokva az ilyenfajta nehéz munkához… Én nem féltettem, mert tudtam, hogy jó erőben van. Még a törekhordó lányok is kikezdtek vele, ő meg felkapta egyiket, mint egy zsákot, aztán az meg visított, mint akit a töreklyukba akarnak dugni … kérdezte is, hogy ki akar még „zsákra foltot" játszani vele ott, …de azok csak nevetgéltek, kun-

cogtak körülötte… nem volt egyenes válasz. Most meg nekem kell menni … pedig már nem könnyű.

Anyus: Még nem írt arról Lacikám, hogy megkapta e a csomagot meg a cigarettát névnapjára. Azóta sem lehet csomagot küldeni a kettessel kezdődő tábori postai számokra, pedig már szerettünk volna küldeni.

Elek: Én is készítettem már csomagot, várom az intézkedést, a rádió bemondja, meg az újságok is közölni fogják, ha megszűnik a korlátozás. Bizonyára messzebbre mentek, mozognak, nincs állandó helyük… Nem tehetünk semmit a következő utasításig… várunk, várakozunk.

Anyus: nagyon jól esett olvasnom és megtudnom utolsó leveléből, hogy erős hittel él, hogy bízik abban, aki felettünk van. Nagyon sokat imátkozunk érte és bízunk a jó Istenben, nem hagyja elveszni és bármilyen soká lesz is, viszont látjuk egymást.

Apus: Sokat gondolunk rá, ezt biztos, ő is érzi. Ha eszünk, vajon ő eszik-e, mert ott nem terítenek. Ha lefekszünk, vajon az ő ágya nem e egy kőszikla, lövészárok, vagy valahol a rengetegben éppen akkor törtet előre…

Anyus: Úgy szeretnénk néha ott lenni, ha bár félelmetes még rágondolni is. Mindig arra kérem, hogy nyúktasson meg bennünket egy pár sorral. Neked is írhatna már egyszer, te sem vagy mostoha (Elekhez fordul)

Elek: Roppant csodálkozom azon, hogy mindez ideig még egy sort se írt nekem. Legalább haza gyakrabban küldhetne lapot, de ha nem tudna írni, mert valami érte, akkor üzenhetett volna már rádión. Akik sokkal később mentek el mint Laci már üzentek. Amíg Laci távol van, gyakrabban jövök haza és többször írok én is. Nem írta, hogy találkozott ismerősökkel? – pedig a barcsiak is már már egy két százan vannak künn. Mi van Lízával?

Apus: Lízi mindig munkálkodik – a haza érdekében, sok jótékonysági feladatot végez. Két napközi otthonba is jár naponta kisegíteni, egyikben 50, másikban 100 gyerek van. Kapott 500 pengő értékű mozijegyet, amit a napközi otthon javára értékesít. Néha én is se-

gítek neki … megkérdezem a szomszédokat, ismerősöket. Így gyorsabban telnek a napok, a hónapok és várom a leveleket, meg hát Laci fiamat várom haza.

6. szín

Helyszín: Ilonka munkahelye, egy ügyvédi iroda a vidéki kisvárosban, Barcson.

Cselekmény: iratokkal kezében beszédbe elegyedik főnökével, aki a városka ügyeiben jól tájékozott ügyvéd.

Ügyvéd: Hogy van Ilonka? – mi hír László öccséről?

Ilonka: Elmúlt a tegnap is minden hír nélkül. Megint csak arra gondolok, hogy talán örülnöm kell minden perc múlásának, mert ezzel is közelebb jutok a ma délhez, ami talán meghozza a remélt halovány zöld kis tábori lapot. Most már igazán kell, hogy jöjjön valami, mert ha most sem, akkor csak a legrosszabbra gondolhatok. Ma is mikor az irodába jöttem, mindenkit megkérdeztem, jött e levél. Két helyről is azt a választ kaptam, hogy igen már tegnap. Az egyik 6-i dátummal, a másik kettőt is kapott 14-i, 16-i dátummal. Képzelheti, hogy mit érez az ember ilyenkor, amikor ő meg nem kap semmit.

Ügyvéd: (Főnök) Most vasárnap lesz nagy téli ruhagyűjtés. Utcák szerint vagyunk beosztva. Már kidobolták. Tudja ezt Ilonka?

Ilonka: Irodába jövet láttam, hogy kiplakátolták. Mindenki csak neccel, pamutot kötnek, meleg harisnyát, kesztyűt, pulóvert, fülvédőt, ki ki nerc bundasapkát… asszonyok bundáikat adják oda, hogy minél többet adhassanak. Lízi húgom is tevékenyen részt vesz ebben. Örömmel, boldogan megyek én is.

Ügyvéd: Hál' Istennek a barcsiak körül nincs különösebb baj a gyűjtésben.

Ilonka: Csak Treiber Dolfi jött haza a frontról eddig a künnlevő kétszázból. Ő is megsebesült, könnyebb sérüléssel, most már legalább is az a látszat, habár még bottal jár és biceg, de ennyivel már meg lehet

úszni. Ja, itthon van azután még Kliment Béla, nem tudom, ismeri e? – nagyon csinos fiú. Állítólag tüdőlövéssel és erős légnyomással került haza, de már ahogy láttam, ő is a javulás útján van. Van neki, aki ellátja, mert az a nő partit remél tőle. Hát nem furcsa?

Ügyvéd: Csakhogy el nem felejtem, ma (augusztus) 18-a van, Ilona napja. Kedves Ilonka! – boldog névnapot kívánok! – teljesüljön minden kívánsága!

Ilonka: Köszönöm ügyvéd úr! A legszebb legnagyobb névnapi ajándékom, ha hazaérve legalább egyetlen zöld tábori lapot látnák a postaládában, amit László írt. Ez lenne az eddigi összes névnapjaim közül a legboldogabb, de …

Ügyvéd: Ma engemet is lehangolt egy új hír. Egyik kislány ismerősünk katona barátja már két hónap óta nem írt és nem tudunk semmit róla. Azt tudják, hogy egy nagy ütközet volt, amelyben ő is részt vett s a csapatban számtalan halott van, de akik élve maradtak azt mondják, hogy az ütközet után még élve látták, ugyanezt mondják a sebesültek is és aki a halottakat eltemette az is azt mondja, nem látta a halottak között, és hivatalosan nem kaptak semmi értesítést sem életéről sem haláláról. Vannak, akik azt mondják, hogy valamelyik lengyel kórházban fekszik sebesülten. De hivatalosan semmit se tudnak. A család oda van, ami természetes. Ki tudja, talán elfogták az oroszok, ami rosszabb még annál is mintha ott rögtön meghal.

Ilonka: Képzelje el, mikor ilyen sokáig nem ír … most már negyedik hete … mindenféle gondolatunk támadt nekünk is. Valósággal szenvedünk! Úgy szeretném már, hogy sok sok lapot kapjunk, mennyivel nyugodtabb lennék.

Ügyvéd: Úgy láttam Gábor itthon van.

Ilonka: Szabadságon van. Jól viseli magát. Helyes gyerek. Úgy néz ki, Elek is hazajön egy napra. Milyen jó lenne, ha itthon lehetne László öcsém is! Legalább már egy lapja érne közénk – a legszebb névnapi ajándék…

Ügyvéd: Fejezze be a munkát, menjen haza, hátha várja otthon egy zöld tábori lap. Viszontlátásra! – Ilonka

7. szín

Helyszín: Ilonka szobája a szülői házban, szürkeség, szomorú hangulat.

Cselekmény: Gábor szabadságon van, Ilonkával beszélgetnek szomorúság, várakozás, remény, levélírás, dalküldés levélben.

Ilonka: Nagyon jó közmondás az, hogy az ember többet kibír, mint az állat és ez így igaz. Ezelőtt három hete már azt mondtam, úgy éreztem, hogy ha még egy napig nem jön levél, nem bírom tovább és azóta hány nap múlott már el és ki kellett bírni és kell és muszáj reménykedni, hogy majd csak jóra fordul minden. Ma megint egy üres nap, semmi hír Lackóról. Én ma is várok habár szörnyű ez a várakozás.

Gábor: (az öcskös) Éppen egyesek mesélik, hogy sok sebesült érkezett Pécsre, tele vannak a kórházak, mesélik még, hogy egyik ütközetnél rengeteg a halott s ezzel a vonattal sokan érkeztek, akik megzavarodtak, sok mindent láttak, voltak akik attól való félelmükben, mert bekerítették őket az oroszok s látták mit csináltak a fogoly magyarokkal.

Ilonka: Ilyenek hallatára mit érezhet az ember, melyik okot keresse erre a hosszú hallgatásra, hogy július 15-én írt lapja óta semmi hír róla. Amikor Ő maga is aggódik, ha mi nem írunk, mit tegyünk mi? Eddig még csak elég jól aludtam, de most pár éjjel már aludni sem tudtam, minden eszembe jut, minden rosszat magam előtt látok. Mindenkit kérdezek, akinek van kint valakije, hogy írt e? Ha valaki később is írt már mint Ő, akkor megint egy fokkal jobban elkeseredek.

Gábor: Laci után is sokan érdeklődnek a városban. Sokan hallották a rádió-üzenetét. Ha én most Pesten lettem volna, üzentem volna neki a nemzetközi vásárról! Kár, hogy pont most vagyok itthon. Laci is szeretett kimenni a vásárra! – emlékszel, még a Máriával és Elekkel való találkáról is megfeletkezett … Én megértem, mert a vásár nagyon érdekes. … Ahogy elnézem, te Ilonka néha naponként írsz! Ezek után ígérem, hogy én is írok már hetenként egy-egy lapot. Ma vettem ezer darab lapot, hogy legyen bőven,

mire írni. Elmegyek a könyvtárba és az utcán biztos hallok híreket a kintiekről.

Ilonka: Én még ma nem is írtam Lacikámnak, talán most hozzákezdek. (asztalhoz ül és elkezd levelet írni)

„Drága aranyos kis Lacikám!
Már megint nem jött semmi nagyon szomorú vagyok.
Talán csak egy kicsivel nyugodtabb mint tegnap.
Hogy tegnap mi volt velem magam se tudom.
Talán neked is nagyon nehéz napod volt s ezt éreztem meg.
Semmi különöset nem tudok írni. Hangulatom szerint nagyon szomorút
kellene írnom, de nem akarok neked rossz napot szerezni
Ha lapomat olvasod, inkább egy szép nótával üzenek neked.
(a postai levelezőlapot Karádyval mellékelve)
Sokkal jobban szeretlek, mint máskor
Minden percben rád gondolok százszor
Valahol Magyarországon – Valahol Magyarországon - -
Mindig a Te leveledet várom —
Csak Terólad álmodom az álmom
Valahol Magyarországon – Valahol Magyarországon - -
Haza gondolok, mikor a csillag rám ragyog
Mert a csillagot Te ott künn épp úgy láthatod
Sokkal jobban szeretlek, mint máskor
Minden percben Rád gondolok százszor
Valahol Magyarországon – Valahol Magyarországon - -
Ebben a nótában minden benne van. Egy kis elő ének előzi meg
s csak azután jön a refrén, de én boldog leszek ha holnap Te is érzed
az elő éneket. Lacikám írjál. Amikor csak teheted. Talán Te is tudod
mit jelent az, ha az ember nem kap levelet. Pedig nálunk semmi különös nem
adódhat, de mit gondoljunk mi, minden üres levéltelen nap után.
Csomagot sajnos még nem küldhetünk nincs még feloldás a kettes tábori számmal
kezdődőknek. Csókolunk mindannyian Ilonka

Wolf Ilonka
tisztviselő
Barcs, Széchenyi u. 10.”

8. szín

Helyszín: Ünnepi fényben úszik Ilonka szobája a barcsi családi házban.
Cselekmény: Ilonka örvendezik, mert ma több levelet is kapott, Gábor társaságában cseverészik. Boldogság, vidám hangulat!

Ilonka: Ma reggel boldogan rohantam az irodába, mert tegnap jött tőle lap. Jó napom volt, jó hangulatom van. Ma is minden más körülöttem. Hazaérve még két halovány zöld tábori lap is várt itthon a postaládában, a neked írt augusztus 6-i és nekünk írt 12-i lapja várt rám. (virtuálisan Lacihoz szól)

…Hazaérve rögtön írok s most legjobban szeretnék ezzel a lappal futni, rohanni egészen hozzád, hogy megkapd előbb, mint azokat a múltkori lapokat, amelyeket egész héten mindennap irogattam elkeseredésemben. Istenem! – milyen másként érzi az ember magát legalább egy pillanatra … mert hisz 12-e óta két hét múlott el, ami elég ahhoz, hogy baj is történjen veled Lackóm, de bízzunk abban, hogy ez nem lehet.

(visszatérve gondolatban Gáborhoz fordulva mondja)
Hozzád írt lapja kicsit elszomorított engem, csupán azért, mert, ahogy érzem belőle, egy pár rossz pillanatot szereztél neki. Ez most kellemetlen, mert nem azt akartad elérni vele, ami sikerült. Most mikor itthon vagyunk együtt, csak panaszkodunk, hogy nem kapunk tőle semmi hírt, pedig én mindennap írok egy-egy szép, hosszú, szomorú lapot.

Gábor: Én azt mondom, nem való szomorú dolgokról írni, elég nehéz napjaik vannak ott kinn, inkább olyat kell írni, ami kicsit felvidít, bátorítani kell őt. Ő is biztosan azért írt talán cinizmussal, hogy inkább bátorítson, vidítson bennünket. Nagyon unintelligens embernek kell lenni annak, aki nem tudja elképzelni azt a borzalmat, nehézséget, azokat a nehéz napokat, amiket mindannyian átélnek. Minden háborúval kapcsolatos dolgot agyon böngészünk félelemmel, mert nem tudjuk, hol érheti baj Laci bátyámat is, és

bármennyire vele érzünk úgyis tudom, nem tudjuk felmérni azt a veszélyt, ami náluk van ott a fronton. Na, de talán csak elmúlik szerencsére és nem lesz többet, amitől félni kell. Hiszem, hogy egy megújult ország kerül ki a háborúból, amelyben mindenki jobban otthon érzi magát és akkor nyugodtan élhetünk.

Ilonka: Én nagyon büszke leszek Laci bátyádra, aki végig járta a frontot és harcolt a mi nyugalmunkért. Bárcsak minél előbb vége legyen, béke legyen. Erről jut eszembe… nyugodjék békében… Most volt szegény Horthy István kormányzó helyettes temetése. Mi is kaptunk instrumentet, s így végig hallgattam az egész temetést. Nem tudtam megállni, hogy ne sírjam végig, de nagyon jól esett – hiszen olyan szomorú dolog, nemde? Hát most nincs egy fiatal élet, csak egy zokogó fájdalmas édesanya és marad egy szomorú édesapa és a fiatal özvegy. Őtet és mindenkit, aki hozzá tartozik sajnálom, s bennük érzem mind azt a sok fiatal hősi halottat és szomorú itt maradottat, akik ugyanúgy elmúltak és ugyanúgy szenvednek.

Narrátor: „Írj sokat mi is írunk. Semmi különös újság nincs. Minden a régi, egészségesek vagyunk, csak a szívünk vár valakit messzi Oroszországból…”

9. szín

Helyszín: Lányszoba, égre nyitott ablak, holdvilágos este, csillagos ég, némi romantikus hangulat

Cselekmény: Üldögélés, csend, komor hangulat a szobában, majd egyenként odamennek a lányok a nyitott ablakhoz és beolvassák az éjszakába a Lászlóhoz írt leveleiket

Juhász Margit:

Levél írója: Juhász Margit Szeged, Bokor – u 16.
Levél címzettje: T. Várnagy László hdp. őrm. úrnak
A tábori posta száma: 219/28.

Levél kelte: Szeged, 1942. augusztus 5.
Kedves Laci!
Ma jöttünk haza Pestről. Erzsikét is haza hoztuk megint nyaralni.
Emlegettük Magát és Erzsike mondta hogy csókolja a „katona Laci bácsit”
Nincs valami baja? Már régen kaptunk lapot Magától.
Ha ráér nagyon kérem írja egy tábori lapra vagy levélre a dalait.
Már anyukámnak is van több dala és verse.
Majd verset küld ki Magának hogy zenésítse meg.
Írjon és gondoljon rám oly szeretettel amilyen szeretettel gondolok én Magára.
Anyukáék is szeretettel üdvözlik. Várom dalos lapjait.
Írjon. Szeretettel üdvözlöm.
Ha tud küldjön levélben egy szál Margarétát.

Margarét

Reisz Magdus:
Levél írója: Reisz Magdus ir.gyak. Csurgó. Lengyár út 37.
Levél címzettje: Várnagy László hdp. őrm. úrnak
A tábori posta száma: 219/28.
Levél kelte: Csurgó, 1942. augusztus 10.

Kedves Őrmester Úr
Üdvözletemet küldve maradok továbbra is hazafias szeretettel.
A levente lányok üdvözletüket küldik az ott harcoló Magyar Honvédeknek.
Úgy hiszem van köztük egypár Somogyi Honvéd is ugye?
Maradok továbbra is hazafias szeretettel:

Reisz Magdus

Várnagy Jolán:
Levél írója: Várnagy Jolán iroda gyakornok
dr Balázs Rudolf ügyvéd irodája Csurgó
Levél címzettje: Várnagy László hadapród őrmester úrnak
„Valahol Oroszországban”
A tábori posta száma: 219/28.
Levél kelte: 1942. Augusztus 28.

Kedves Őrmester úr!
Vicces soraival nagyon kellemes perceket szerzett.
Ne haragudjon rám /hogy megint talán telis-tele helyesírási
hibával / e pár sorral válaszolok.
Nagyon jól esik, hogy névrokonnak ismer el. Gondolom,
hogy hogyan lehet névrokonom, biztos Őrmester úr is magyarosított
nevet visel. Talán ha nem tévedek „Wolf" volt az előbbi neve,
én azt hiszem ahogyan én emlékszem, hogy mégis csak
itt végezte az iskoláit. Mikor én IV. polgárista voltam egy
ilyen nevezetű fiú járt a VIII. gimnáziumba.
Nem tudom, hogy azonos-e az Őrmester úr azzal?
Az a fiú barcsi vasutas fiú volt.
Már akkor is szerettem volna vele megismerkedni,
de akkor még nagyon szégyenlős voltam, ugye érti.
Nekem előbb „Wéhner" volt a nevem, inkább német
hangzású név, de én azért mindig magyarnak éreztem magam.
Nem a név a fontos, hogy milyen hangzású, hanem,
hogy milyen érzelműek vagyunk."
Gyakran imádkozok, hogy a magyar Honvédeknek erőt,
kitartást adjon a jó Isten.
Minél előbb szebb és boldogabb jövőt érhessünk.
Magyar szeretettel

Várnagy Jolán

Zátonyi Tihamér:
Levél írója: Egy komoly Iparvállalat vidám tisztviselői Nagykanizsa 2
Levél címzettje: Nagyságos Várnagy László hadapród őrmester úrnak
A tábori posta száma: 219/28.
Levél kelte: 1942. X. 10.

Szívélyesen üdvözöljük Nagykanizsáról, vajjon
Mondja! szereti a sört? „Kik?"
Ilus, Elek, Mária, Zsóka, Vera, Margit, Zsuzsa, Magdi, Feri, Cikó, Tibor, Laci, Tibi, Zátonyi Tihamér.

Narrátor: Ilonka hűségesen naponta írta aggódó, szomorú hangulatú leveleit és minden nap várta a halvány zöld kis tábori lapot. 1942. augusztus 11-i levelet követte a 1942. augusztus 12-i levél:

Wolf Ilonka:
„Ma is hiába mentem haza, nem várt otthon a halovány zöld kis tábori lap…"

1942. augusztus 13-i levél:
„Igaz ma sem jött tőled levél, de egy kicsit megnyugtatott Gábor levele…"

1942. augusztus 14-i levél:
„A mai nap is elmúlott lapjaid megérkezése nélkül…"

10. szín

Helyszín: Pecze Gyula cukrászdája.

Cselekmény: Pecze Gyula cukrászmester és Pecze István banktisztviselő beszélget hősi halott testvérük halálának körülményeiről, hazahozataláról és levelezésükről.

István: Gyere, igyunk valamit, talán könnyebben megy a beszéd…

Gyula: Én csak abban bízom, hogy nem szenvedett sokat, …hogy méltósággal és türelemmel viselte utolsó perceit.

István: hogy megnyugvással szenderült el, hogy szép halála volt (1 perces csend).

Gyula: Rajtunk kívül nem várja itthon senki… se gyerek, se asszony… se senki… Csak minket sújtott ez a csapás…

István: Az értesítést egy Várnagy hadapród őrmester írta alá, aki mellette volt utolsó perceiben. Amint megtudtam, valami barcsi vasúti tisztviselő fia. Írtam neki egy lapot és kértem öcsénk sírjának pontosabb meghatározását, hogy küldene egy vázrajzot, akár levélben, akár bárki egyéni utazótól, aki hazajönne. Finom ember lehet, mert ahogy leírt mindent, az csak azt mutatja… A sírt ketten ásták, a föld, amivel betakarták, nagyon finom föld, porhanyós, bársonyos fekete színű, … csernozjom, mondják az oroszok. A sír egy

erdő szélén fekszik, nyugatra néz le az erdőre. Az erdő a hegyoldalon – most már mióta oda temették, az ő sírjától – indul el lefelé a völgybe, ott patak határolja, azon túl egy rét kúszik fel a szemközti dombra egészen addig amíg nem találkozik az ég peremével… amin túl a tova vezető út is elveszik, értelmét veszíti… már nincs út hazáig. No hát onnan jött ő … azt nézi mereven sírjából, oda vágyik vissza a teste… A sír megjelölésére egy bokrot ültettek rá társai. De kár hogy a nevét nem tudom! Jól védett hely, nyugalmas vidék, pont sírhelynek való – írta a hadapródőrmester. … ez így most már engemet kissé megnyugtat.

Gyula: Én még azt is írtam neki, hogy nagy boldogság és megnyugvás lenne, ha talán tudna küldeni fénykép-felvételt Jóska öcsénk sírhantjáról. Ezen tetteivel nagyban hozzájárulna hősi Halottunk hazahozatalához, mert őt haza szeretnénk hozni, – igaz? – hogy holtteste, feküdjön hazai földben, anyja mellett. Ugye te is így gondolod? Volt rá már példa. Már hallottam hasonló történetet a holttest hazahozataláról. Néhány hónapja történt, hogy a határokat már lezárták és a határokat szigorúbban őrizték. Lovas kocsival mentek fel a Tiszáig, ott megvárták a sötétedést és akkor átkeltek ladikkal a folyón. Utána gyalog tették meg az utat a sírig. A sír megbolygatása nem könnyű művelet. A sír kihantolása után, a holttest kiemelése előtt ittak 1-1 deci pálinkát önmaguk belső megerősítésére, de ittak a holttest kiemelése után is, mert azt a bomló testet kiemelni, hát ahhoz is kellett gyomor. Volt aki elsápadt, nem bírta nézni se, de hát csak kiemelték és elcipelték pokrócba takarva a folyóig, ott ladikba fektették, átlopták az országhatáron. A túlsó oldalon, a kocsin már ládába fektették a holttestet, innentől kezdve már a fél országon át zötyögött a halottas szekér. Csak a szagot volt nehéz elviselni, nem is ment volna jó erős törkölypálinka nélkül, aminek aztán megint volt orrfacsaró szaga – mondták is. Írtam még, hogy mindenféleképpen türelemmel és legnagyobb hálával várjuk következő levelét, tetteiért köszönetet mondunk…

István: Azt hiszem, Jóska öcsénk vitte volna legtöbbre közülünk. (mindig valamin törte a fejét). Mindig tevékenykedett valamin, amit gyakran

nem is értettem, de mindig olyan érdekes volt. Emlékszel arra, hogy még egy újságíró is kijött hozzá. Látod, már oda az egész. Most már Ő egy olyan vonaton utazik, ami már messze, nagyon messze jár… Sírja is szép helyen van … Csak a lelke nyugodjon meg…

11. szín

Helyszín: Pertis Pál zeneszerző lakása.

Cselekmény: Pertis Pál zeneszerző nővérével beszélget a hősi halott unokaöccs halálának körülményeiről, hazahozataláról, levelezésükről.

Nővére: Hogy tudsz te még a történtek után is odafigyelni a kottáidra, a hangjegyeidre, a billentyűkre?

Pertis: Ha nem foglalnám el magam, akkor én is a te sorsodra jutnék, csak kínlódnék, csak szomorkodnék, de én ezt nem akarom! A zene elvon minden mástól, nekem békét hoz, nyugalmat ad … szerencsére. Hallgasd csak, most ezen dolgozom, már majdnem kész van… *(halk zene)*

Nővére: Nézd csak a postás! … most már biztos, hogy hozzánk jön, És valóban, belenyúl a táskába, keresgél, válogat, jaj, biztos jól emlékszik, hogy hozzánk is be kell dobni egy lapot…, de milyen lassan veszi ki a lapot, de miért ilyen bizonytalan … még egyszer elolvassa a címet, megforgatja a lapot, vajon miért ilyen lassú, miért játszik az idegeimmel, jaj csak dobná be már végre.

Pertis: Nyugodj meg, határozottan látom, hogy egy halványzöld tábori levelező lapot tart a kezében, nézd a postaláda felé emeli kezét és látod, már be is dobta.

Nővére: Szaladok, hogy behozzam… máris itt van, Tessék, olvasd!

Pertis: Igen, ez Várnagy hadapródőrmester úr levele, az ő alájegyzése állott azon a lapon, amely hozta a rossz hírt, hogy Pali fiad, Babics Pál hősi halált halt. Írtam neki helyetted és nevedben is egy levelet, kérve, hogy lenne szíves kedves Öcsém halála körülményeiről

és utolsó óráiról értesíteni, és hogy maradt-e valami feljegyzés, vagy más holmi utána, amit lenne-e szíves elküldeni nekünk, mert minden maradvány örökbecsű lesz számunkra.

Nővére: …olvasd már kérlek, mit ír az őrmester?

Pertis: Ahogy olvasom, sok mindenre válaszol.

„A szemben álló frontvonalak még távol voltak egymástól, de az utóbbi időben egyre gyakrabban, egyre keményebb orosz ellenállással találtuk szembe magunkat. Álló háború alakult ki.

Szép július végi nap volt, éppen a reggeli kávét osztottuk, amikor az oroszok váratlanul támadni kezdtek bennünket. Nem is számítottunk rá. Áttörték a frontvonalat és erős tűz alá kerültünk. Ott tüzeltem én is Babits Pál honvéd mellett, tőlem néhány méterre sebesítette meg egy golyó. Láttam, hogy vérzik a mellkas jobb felső felén. Odakúsztam, hozzá, hogy segítsek rajta. Közben hirtelen vége szakadt a támadásnak – szerencsére. Az oroszok visszavonultak a napok óta tartott frontvonalra. Meglazítottam a kabátot, az inget. Erősen vérzett, próbáltam a vérzést elállítani, ahogy tanították velem a kiképzésen, az iskolában, pontosan ugyanúgy. Ingéből gyorsan csíkokat hasítottam, a csíkokból kis párnát hajtogattam össze, ezt szorítottam a sebre, a ruhacsíkokkal harántirányban átkötöttem a felső jobboldali mellkast.

Láttam, hogy ez komoly sebesülés. Én erősen visszafogtam magamat, bár nagyon nehezemre esett, most már képes voltam sok olyant végig csinálni, amelyeknek már a puszta látásától is rosszul lettem volna évekkel ezelőtt. Ő nem volt tisztában a sebesülés súlyosságával. Teljes nyugalommal tűrte, hogy elszorítsam, hogy meglazítsam a kötést. Én végtelenül tehetetlennek és gyengének éreztem magam, éreztem, hogy nem tudok segíteni rajta.

Orvos nem volt a közelben. Talán még távolba néző mosoly is megjelent az arcán. Biccentett fejével, hogy megköszönje, de ez már erőtlen volt, … vagy talán elbúcsúzás lett volna? – nem tudom. Nem szenvedett, úgy láttam nem, mert nem panaszkodott, csak a Pertis úrnak és édesanyjának üzent? – hozzájuk beszélt? De lassan sápadó arccal és egyre halkabb elhaló hangon. A vérzést

nem tudtam megállítani, pedig higgyék el, hogy mindent megtettem, amit tudtam. Bocsássanak meg! Nagyon sajnálom, nem vagyok hibás!"

Nővére: De hát nem üzent semmit? – jobban odafigyelhetett volna rá utolsó perceiben, ez az őrmester … vagy csak nem értette, hogy mit mond? Vajon mi lehetett utolsó kívánsága? – vagy talán már erre sem volt ideje, olyan gyorsan távozott a lelke…?

Pertis: Most már úgyis mindegy… ami megtörtént, nem fordítható vissza.Nyugodj bele! … no, folytatom.

A levél a továbbiakban a hátramaradt holmikat sorolja:

„15 db megviselt levelezőlap, az önök otthonról írt rózsaszín lapjai,

5 db megírásra szánt halvány zöld tábori lap

1 erősen meggyűrt, elhasznált jegyzettömb feljegyzésekkel, rajzokkal

1 kettészakadt ezüst nyaklánc sérült medállal,

1 nem működő, beazonosíthatatlan márkájú, szép míves karóra,

3 db tiszta vasalt zsebkendő, még otthoni csomagolás

4 db tiszta, de gyűrött alsónemű,

2 használt világos színű ing, valamikor elegáns lehetett

1 nadrág nadrágszíjjal – rézcsattal, belekarcolva B.P. monogram meg

1 pár piszkos bakancs kitömve vastag, mosásra váró zoknival."

Később tudatja, hogy hol és mikor vehetők át Pali fiad frontról hazatért holmijai.

Nővére: Bárcsak már hazakerültek volna a frontról ezek a holmik! – visszateszem régi helyükre, szépen rendben, ahol Pali fiam tartotta őket. Most már ők is csak ott maradnak érintetlenül, pihenni fognak mozdulatlanul. Bárcsak ki tudnám találni, mi lehetett Pali fiam utolsó kívánsága…

Pertis: A holmikkal együtt talán küldd egy vázlatot is arról a helyről, ahol a sír fekszik. Leírása szerint a sírt egy nagy fa tövében ásták meg, ha más nem, hát ez a fa legyen az emlékműve, – mondták is – no meg azért is,hogy ne járhassanak kelhessenek át a síron az arra járó emberek, állatok, meg mindenki más, mert hogy békében nyugodhasson. A fa megvédi a sír nyugalmát, télen lehullott leve-

leivel takarja, nyáron lombjával árnyékot vet rá. A föld gazdag, a föld jótevő, befogadja az elesetteket, a jól táplált növényzet ráborul a sírra ilyenkor július végén.

Nővére: Nem írta meg pontosan, hogy milyen fa tövében van a sír? Biztos, egy szép sudár fát választottak ki, mert ez illik Pali fiamhoz. Talán már messziről látszik… méltó nyughely…gondolom. Ez azért így kicsit megnyugtat …

Pertis: Még jön a következő levél, és utána ennek is vége, nincs további kapcsolat… maradunk a frontról hazatért holmikkal, emlékeinkkel, míg élünk… és utána annak is vége… vége, mert ő csak nekünk volt fontos… Mindenkinek megvan a saját halottja, … akinek emlékét őrzi… De hát, mit számít mindez 1 millió év múlva…?

12. szín

Helyszín: Wolf család otthona Barcson

Cselekmény: A család örömteli hangulatban van, hogy Lászlót hazaengedték a frontról, de sajnos sebesülése miatt, Ilonka és Lízi aggódnak, vajon László képes lesz-e alkalmazkodni az új körülményekhez

Ilona: Most kaptam egy lapot az aranyos Lacikámtól! – de milyen nagy hír, a levelet nem a frontról küldi, hanem már Szombathelyről!! – hála a jó Istennek, hogy itthon van végre, … (öröm, majd kis szünet, töprengés) de a levelet a Magyar Királyi 523.sz Hadikórház sebészetéről küldi. Persze, miért ne lenne egyszer is a szerencsénkben szerencsétlenség, … bekövetkezett az, amitől féltünk, amire számítottunk, pedig mennyire reménykedtünk, hogy nem éri baj! – Istenem! Vajon mi történhetett Lacikámmal, milyen baj érte? (sírva fakad) Kitartottunk, levéltől levélig, rettegtünk, ha nem jött levél, szorongva bontottuk fel, ha jött levél… ha jól visszaemlékszem, eddig mindig jó hírt hozott a levél, Lacikám megnyugtatott és szorongva vártam a következőt, mert hiszen bármi történhet az emberrel oda kint ennyi idő alatt, két levél kö-

zött. Nagyon rossz dolog ez a háború. Istenem, már csak lenne vége, akár így, akár úgy…

Lizí: És mit ír? – csak nem súlyos a sebesülése? ő maga mennyi emberen segített a fronton! Biztos neki nem volt olyan szerencséje, őt biztos nem látta el senki olyan gondosan, mint ő tette másokkal, … de olvasd, kérlek, mi történt vele…?

Ilona: Azt írja, hogy az utóbbi időben egyre gyakoribbá és egyre hevesebbé váltak az orosz támadások, lassan hátrálni kezdtek a magyar csapatok. Egy becsapódott lövegből származó szilánk érte jobb kezét, mások ott maradtak körülötte a földön. Egyedül kellett ellátni magát, bekötni a sebeit és biztonságos helyre vonszolni magát. Szerencse, hogy szakképzett szanitéc, hogy olyan sok sebesültet kötözött be, hogy olyan nagy gyakorlata volt e területen, ezzel mentette meg saját életét is. Harcképtelenné vált! – használhatatlanná vált a fronton! – nem volt rá többé szükség! – haza küldték – ez nagyon bántja … érzem. Talán az is megfordult a fejében, hogy ő már nem a régi egész ember, hiszen jobb kezével már nem képes kézfogásra sem. Most mit fog csinálni? – bal kézzel csak nem foghat kezet! – hogy nézne ki. Attól félek, a hibás jobb keze zavarba fogja hozni mások előtt, legalább is az első időkben, amíg hozzá nem fog szokni. Ki kell találni neki valamit. Még nem találkozott Margittal sem, aki hűségesen írta neki a leveleket. Azt gondolom, hogy a találkozás sok szorongást okoz neki, mert azért ő már nem a régi romantikus Laci bácsi. Bárcsak lenne meg Margitban a régi rajongás! – akkor talán megértéssel, belenyugvással fogadná az új helyzetet, nem okozna csalódást Lacikámnak.

Lízi: Éppen most olvastam a hetilapban, hogy egy tanító is könyöklövést kapott, ha jól emlékszem ez a „merész” Hauern Ferenc. Őt is a vasmegyei kórházban gyógyítják.

Ilona: Talán ismeritek ti is, Gertnerhoffer Máriának is van egy távoli ismerőse. Egyébként nagyon szerelmes volt belé, partit remélt benne… ő is ott van a szombathelyi kórházban. Hasonlított Kliment Bélára, aki tüdőlövéssel került haza már korábban. Különösképpen ő is nagyon helyes fiú volt.

Lízi: Olyan sokszor jut eszembe, hogy milyen jó lenne, ha Laci bátyám közelebb lenne s elmehetnénk meglátogatni, vinnénk neki amink csak van, gondját viselnénk, mindent részletesen elmesélne, hogy mi történt vele ott kint… …de így meg kell elégedni azzal a tudattal, hogy nincs a fronton, hogy haza jött, hogy itthon van. … Csak az a Szombathely ne lenne olyan messze!

Ilonka: Most mihez fog kezdeni az én kis Lackóm? Sérült jobb kézzel…, féltem, hogy nehezen viseli el az új helyzetet. Hősi tett most senkit nem érdekel… csak az, hogyan tovább? El kell felejteni a megtörténteket, amiben hittek, amiért harcoltak, a sok tragédiát, még talán titkolni is kell majd? – talán még szégyenkezni is kell miatta, mint az I. Vh. utáni sebesülten hazatért rokkantaknak? – ahogy apám is mesélte. A történelem ismétli önmagát. Új eszméket kell keresni, újakban kell hinni… Az élet értelmét újra kell gondolni, új célokat kell kitűzni az új feltételekhez igazodva, de hinni, reménykedni kell… és mindenáron tovább kell élni az új világrendben… az élet megy tovább. Menteni a menthetőt a múltból, azok bennünk tovább élnek. Az én Lacikámat most is olyan szépnek látom, mint előtte. Bárcsak Juhász Margit is így látná. Félek, de bizakodom…, nem tudom, miért. El kell tudni fogadni az embernek új önmagát, új életet kell kezdeni a megmaradt lehetőségekkel, képességekkel.

Lízi: …és most Laci bátyám vajon mit fog csinálni így hibás jobb kezével? – hol fog élni? Hazajön Barcsra közénk vagy így is Pestre fog visszaköltözni?

Ilonka: Utolsó lapjában azt írta, hogy hamarosan visszamegy Budapestre. Igyekezni kell a levélírással, mert aztán nem éri ott a lap, de lehet, hogy utána is küldik. Azért ezt megtehetnék… Itt egy lap, amit sürgősen fel kell adnod:

„Aranyos Lacikám!
Igazán semmi különös ujság nincs csak irok, hogy meglátogassalak, hamár nem lehetséges valóságban, megteszem egy egy lappal.
Ha teheted irjál, hogy vagy, mennyire javul a kezed?

Mindenki érdeklődik felőled és mindenki azt mondja, a szerencse mellett mégis ott ért a baj, ami számodra a legtöbbet jelent a művészi jobb kezed.
De Istenem mikor nem történhet minden a mi akaratunk szerint.
Istennek mindenben tervei vannak még akkor is az első pillanatbantettében rosszat látunk.
Imádkozunk továbbra is és majd csak megsegit a Jóistenke és meggyógyulsz, s akkor újra rajzolsz, szobrászkodsz, írsz mert biztos lesz mit.
Ujult kézzel talán új világ is fog bennünk megindulni.
Éppen most olvasta Lízi a hetilapban, hogy egy tanító is megsebesült, a merész Hauer Ferenc könyöklövést kapott s azt irja a lap hogy a vas megyei kórházban fekszik. Azt gondoltam milyen jó lenne ha Te is közelebb lennél s elmehetnénk meglátogatni de igy meg kell elégedni azzal,hogy itthon vagy.
Gertnerhoffer Máriának van egy távoli ismerőse egyébként partit remélt benne, és nagyon szerelmes volt belé.
Különösen, azért mert hasonlit Kliment Bélára.
Ő is a Szombathelyi kórházban van.
Éppen Zilahi Lajosnak olvastam egy kis élettöredékét, jellemét irói munkásságát. Ő is volt olyan fiatal katona mint Te s mikor olvastam Téged láttalak. Most olvasom.
Több már nem fér ide, különös irni való sincs igy befejezem.
Irjál csokolunk mindannyian Ilonka"

Narrátor: Az üzletszerű békecsinálók másodszor is üzletet kötöttek. A kimerülten és rokkantan hazatért katonákat most is hálátlan sors várta. Várnagy László feleségül vette Juhász Margitot, gyermekeik születtek és mint mások élték a szürke ötvenes, hatvanas éveket, … Hívták a megalakult néphadseregbe, megköszönte, de ő nem élt a lehetőséggel, mint sokan mások. Wolf Ilonka nem ment férjhez, háború után is tisztviselőként dolgozott szorgalmasan, lelkét nem adta el soha, megmaradt örökké a mindenkiért túlságosan is aggódó Ilonkának… (rövid szünet)

- -

Az ifjúkori álmok nem változnak meg csak elhomályosodnak, összekuszálódnak, értelműket veszítik, de nem törölhetők ki.

EMLÉKMŰRE
„…a csillagok közé…”

I. Vh.
1914–1918
†

CSANÁDY SÁNDOR e.é.ö.szkv
DOBROSZLAY
FRÖHLICH hadapród
GÁL JÓZSEF főhadnagy
GÉZA
HAUER LÁSZLÓ kadettasp.
HUDECZEK JENŐ e.é.ö.szkv
KOMONYI SÁNDOR hadnagy
KÖHLER JÓZSEF hadnagy
KUTASSY
MOLNÁR KÁROLY hadnagy
PÉCZELY GYULA hadnagy
RÁKOSI GYÖRGY hadnagy
ROTHMAN dr orvos
SIMON JÓZSEF kadett
SZABÓ JÓZSEF e.é.ö.tizedes
SZABÓ VILMOS zászlós
SZEGFY LÓRI hadapród
SZIJÁRTÓ ERNŐ önkéntes
UDVARDY BANDI hadnagy
UMLAUF LAJOS kadettasp
VARGA KÁLMÁN hadnagy
VARGA LÁSZLÓ hadnagy

tábori postai lapjai 80 év múlva egy régiségboltba kerültek…

II. Vh.
1942
†

VÁRNAGY LÁSZLÓ hadapródőrmester
tábori postai lapjai 60 év múlva egy régiségboltba kerültek…

Belőlük legalább ennyi megmaradt.

I. Világháború képekben

Varga Kálmán hadnagy??

Molnár Károly zászlós??

„…A katona legnagyobb öröme levelet kapni hazulról, egyetlen szórakozása levelet íni…”

Moravek József hadapród??

Köhler József??

„…2 napi lovaglás után végre hozzájutottam a mi újabb postánkhoz…”

„…Elkártyázunk,elnótázunk s legtöbbször bizony haza gondolunk…”

Őrségben Karácsonykor

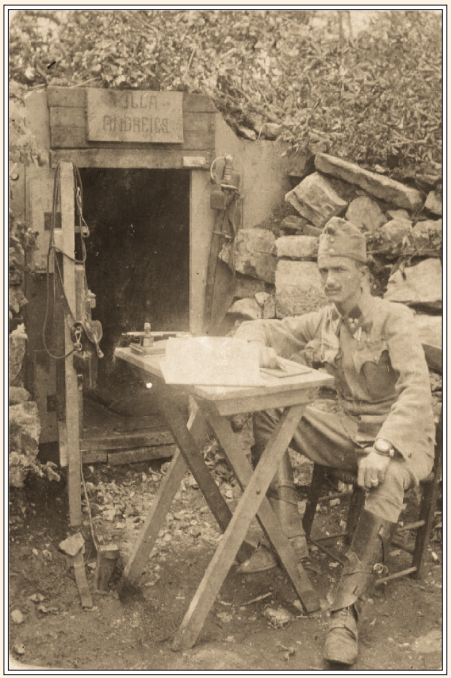

„…(Deckungom) az általam a mai napon nagy ünnepséggel föltett táblát: „Lilly villa” viselje…”

„…Még novemberben voltunk egy nagy éjjeli gyakorlaton a havasok között és bizony azon ott fáztam meg…”

„…De sehogy sem tudom megérteni , hogyha a lányok jönnének a lövészárokba, hogy lenne „1 nap alatt béke” ?...”

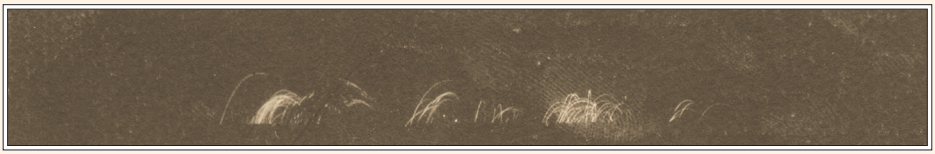

„Az orosz csinálta ezt a szép tűzi játékot. Szebb volt, mint egy Szt. István esti rakétázás…”

„..Itt most látszólag csend van- a Zlata-Lypa szépcsendben csobog…” Valahol Galíciában

Akadály

„…Találd ki kedves szívem, hogy melyik vagyok…”

Beleki Ferenc nagyapám Bezerédről

Akadály

„…nagy csaták voltak, egész nap ágyúztunk. Az ütegünk szerencsésen kikerült csak néhány lovat veszítettünk…”

„Told előre….”

„…de hozzátesszük minden (kártya)játék elején, hogy nem csókban megy…”

„…az Mk 7-es tüzér bakák kiképzését ábrázolja…”

„…mert a szegény gyalogságot oly sokszor nagy gyilkos tűz környékezi…”

Haditechnika

„…Most is – a posta előtt , rögtön válaszolok leveleimre – olyan okosan ide néz a lovam, kapkod a legyek után. Egy kicsit őrült lapomnak?...”

„…A train itt van, már poros, piszkos vagyok, nem aludtam rendesen 1 hét óta…”

„…gondolom, nem feledkezel meg a nagy harci vágytól égve arról sem, nékem küldjél egy-egy lapot…” (POSTAI KÉPESLAP)

„…borbélyunk szalonképes bajusztalan gigerlivé varázsolt…”

„…S jön újra jön egy-egy sápadt arcú hír…”

„…mert dicsőségre nyilik alkalom – mint hős halhatok meg!! a legszebb emberi halál!...”

Tábori postai lapok

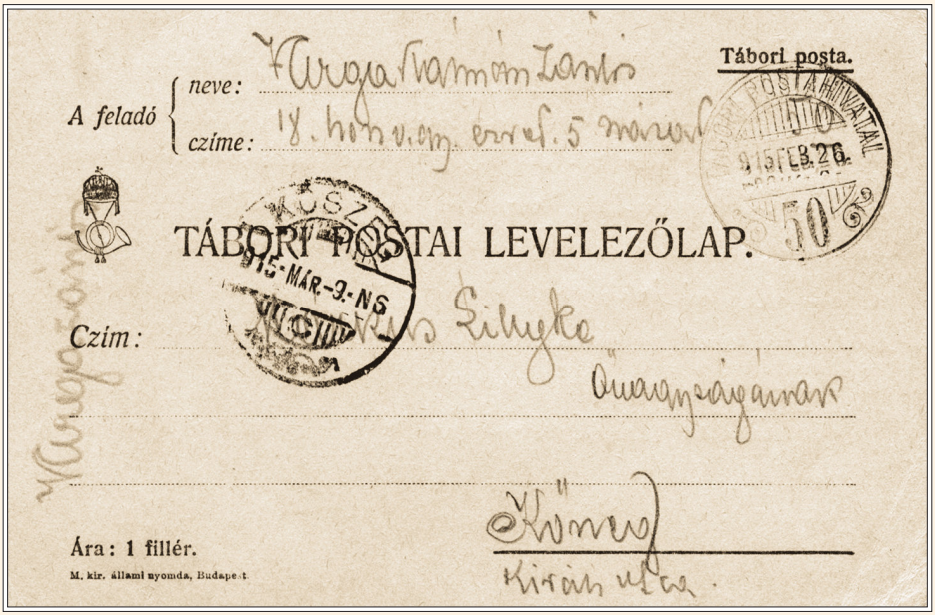

Tábori posta.

A feladó { neve: Hargatlánmán Zánis
czíme: 18. hon v. gy. ezred. 5 mázat

TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP.

Czím: Mérkus Lilyke
Önagyságának

Kőnig
Kirán utca

Ára: 1 fillér.

M. kir. állami nyomda, Budapest.

Absender:
Odesílatel:
Nadawca:
Mittente:
Pošiljatelj:
Pošiljač:
Presentator:

F. Molnár K. cls.
M. Kir. 310. hon. gy. e.
Tábori pósta 350.

Feldpostkorrespondenzkarte

150

Czike Rózsika
nagyságos urleányunk

Budapest
I. Városmajor u. 31.

Portofrei!

TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP.
Czim: Réti Mariska
Budapest
VIII. Prater u. 30
Ára 1 fillér.
M. kir. ahami nyomda. Budapest.
A feladó
neve: Moravec József
czime: 19 h. gy. e. XX/6 mtns
Etapperpostamt 329
Tábori postai
K.U.K. ETAPPENPOST
15. IV. 16
529

Feldpostkorrespondenzkarte
Dr. Heller Bernát
Budapest
II. Fő-u. 77.
TÁBORI POSTAI
91 MAJ. 24.
649
A sender
Feladó
Odesílatel:
Nadawca:
Посилаючий:
Miltende
Posloljaci:
Posiljač:
Pagys.
Ungarn
649.

II. Világháború képekben

Várnagy László??

Seregben

„…Vicces soraival nagyon kellemes perceket szerzett…”

Vajon hol lehetnek???

Valahol Oroszországban

„…Ha tud küldjön levélben egy szál Margarétát. Margarét”

Ne türelmetlenkedj Ilonka, biztos van fontosabb dolga, minthogy nekünk írjon, talán előrenyomultak

„…Élünk vagyunk ez minden és a legtöbb…”

A harctér felé utazva

„…Élünk vagyunk ez minden és a legtöbb és a lefontosabb a mai háborús világban…”

VALAHOL OROSZORSZÁGBAN

Sokkal jobban szeretlek, mint máskor,
Minden percben rád gondolok százszor,
Valahol Oroszországban, valahol Oroszországban.
Mindig a te leveledet várom,
S csak terólad álmodom az álmom
Valahol Oroszországban, valahol Oroszországban.
S arra gondolok, mikor a csillag rám ragyog,
Azt a csillagot te otthon ép ugy láthatod.
Sokkal jobban szeretlek, mint máskor,
Minden percben rád gondolok százszor,
Valahol Oroszországban, valahol Oroszországban.

Karády

Magyarország jövő békessége és felvirágzása — a szovjetoroszországi harcmezőkön dől el!

zet irj róla. Nagyon várjuk. Sokat gondolunk rád és rátok. Készitjük a téli holmit bár ne lenne szükség rá. Irj sokat mi is irunk. Semmi különös ujság nincs. Minden a régi egészségesek vagyunk csak a szivünk vár valakit messzről oroszországból haza.

Sokszor csokolunk mindanyian sisi

A feladó

neve: Wolf Erzsébet.

foglalkozása: Barcs.

címe: Horthy M. u 145.

Ára: 1 fillér.

M. kir. állami nyomda. Budapest, 1942.

TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP.

A felvevő hivatal kelet-bélyegzője

Cím:

Várnagy László

hdp. őrmester.

A tábori posta száma: 219./28.

A címzett csapattestének, alakulatának megnevezése szigorúan tilos!

Magyarország jövő békessége és felvirágzása — a szovjetoroszországi harcmezőkön dől el!

re felszíra sírja. Kérem tegye ezt meg nekem, nem leszek hálátlan. Édesanyja kívánságára (aki nekem nővérem) irok én, öt anyira megtörte ez a csapás, hogy képtelen volt irni. Szivélyesen üdvözlöm és előre is köszönöm

A feladó

neve: Pertis Pál

foglalkozása: zeneszerző

címe: Bp. VIII. Práter u. 44/a

Ára: 1 fillér

M. kir. állami nyomda. Budapest, 1942.

TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP

A felvevő hivatal kelet-bélyegzője

Cím:

Nagy.

Várnagy László

hdp. őrmester úrnak

A tábori posta száma: 219/28

A címzett csapattestének, alakulatának megnevezése szigorúan tilos!

Mednyánszky:
„A poézis és a jelen tapasztalatai…”

„…Lillyke!…Nem várnak-e még bennünket haza?…”

„…Istenem ki lehet az, kivel én levelezek? Hess! …elkergetem gondolataimat?...”

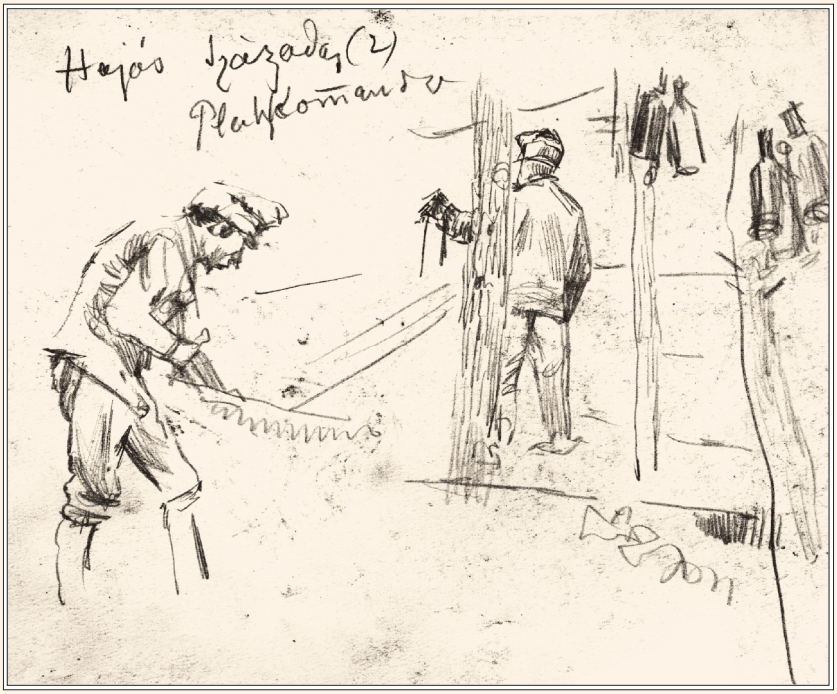

„…Akad itt munka néha még szakmába vágó is, aminők az építkezések stb…”

„…az eső csapkodta a piszkos kis galíciai ablakot…”

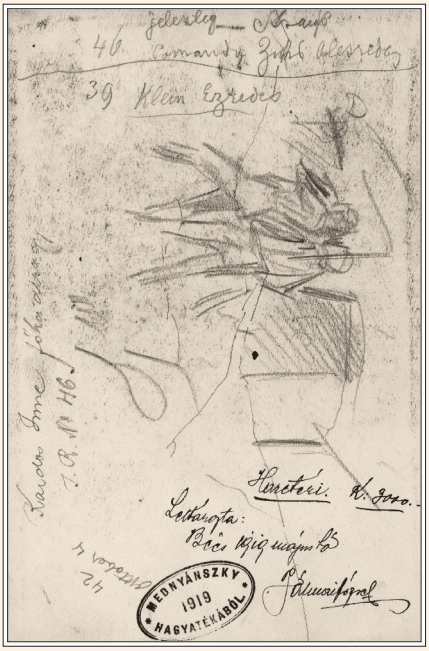

„…Az örökös egyhangú munka módfelett rosszkedvűvé, kedvtelenné tett…”

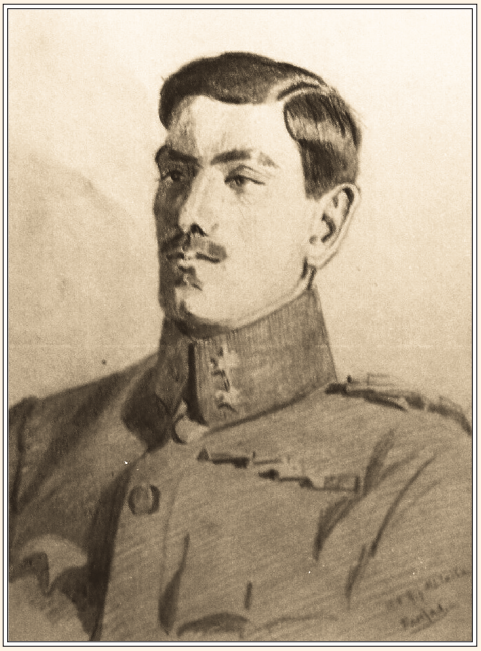

Farkas István ceruzarajza
„…Választ bármikor kap és szívesen tőlem, ha…”

„…Most olyan (szép) nyugodt életünk van tele unalommal…”

„…Pesten csak jó élet van?
Mit csinál a Dunaparti korzó?
A szép Margit-sziget?
Istenem ki lehet az kivel én levelezek.
Hess! …elkergetem gondolataimat?...”

„…hisz oly sokan vannak, kiket régen elsirattak…”